

SZOCIÁLIS ÉS GYERMEKVÉDELMI FŐIGAZGATÓSÁG

Gyermekprostitúció visszaszorítása, gyermekkereskedelem

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Gyermekprostitúció visszaszorítása, gyermekkereskedelem

HALLGATÓI TANANYAG

Szerzők

Dr. Hatvani Erzsébet

Sebhelyi Viktória

Vaskuti Gergely

Szakmai lektor

Sitkei Péter

**EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószerű,
Szociális humán erőforrás fejlesztése
kiemelt projekt**

**Az EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószerű,
Szociális humán erőforrás fejlesztése kiemelt projekt az Európai Unió
támogatásával,
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.**

A kiadvány a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001

azonosítószámú,

Szociális humán erőforrás fejlesztése című kiemelt projekt keretében

készült

Kiadja Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság

1132 Budapest, Visegrádi utca 49.

Telefon: +36 1 769 1704

www.szgyf.gov.hu

Felelős kiadó Benedek István Zsolt főigazgató

Budapest, 2018.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés a prostitúció, gyermekprostitúció, emberkereskedelem, gyermekkereskedelem általános jellemzőibe, jogi háttér	7
1.1.1. A prostitúció, emberkereskedelem fogalma.....	8
1.1.2 gyermekkor fogalma, annak gyermekprostitúció megítélésében való jelentősége	10
1.1.3. Emberkereskedelem, prostitúció fogalma fogalma, egyes büntetőjogi aspektusai	11
1.2. A gyermekprostitúció és az emberkereskedelem jogi háttére, szabályozása	18
1.2.1. A jogi szabályozás elméleti és gyakorlati modelljei	19
1.2.2. A gyermekprostitúció szabályozási háttére a nemzetközi jogban	22
1.2.3. Magyarországi szabályozás	28
1.2.3.1 büntető törvénykönyvi szabályozás	28
1.2.3.2. Szabálysértésekről szóló jogszabály	29
a pénzbírság.....	30
a közérdekű munka	31
1.2.3.3 az emberkereskedelem szabályozása	36
2. A gyermekprostitúció, gyermekkereskedelem jellemzői a gyermekek bevonhatóságának, bevonódásának szempontjából	39
2.1. A gyermekprostitúció jellemzői - társadalmi háttér	40
egyik legfontosabb felmerülő kérdés, hogy: a cselekménynek nincs áldozata?	40
2.1.1 áldozattá válás a prostitúciós érintettséget megelőzően	40
2.1.2 a gyermekprostitúció következményei	41
fontos szempont a vizsgálatok, elemzések szempontjából, hogy hogyan gondolkodunk a „szabad választás?” Kérdéséről.....	42
2.1.3 gyermekprostitúció és kényszerítés, kényszerítő körülmények	42
2.2.pszichológiai háttér	46
3. A gyermekprostitúció és a gyermekvédelmi ellátórendszer kapcsolódásai, speciális jelenségek ..	53
3.1. Gyermekprostitúció jelensége a gyermekvédelmi alap-és szakellátási rendszerben.....	54
3.1.1 gyermekprostitúció és gyermekvédelem magyarországon, fokozott érintettség kérdései	54
3.1.2 jelzőrendszer	58
3.1.3. A gyermekprostitúcióra / emberkereskedelemre irányuló hazai megelőzési rendszer értékelése.....	63
3.2. A gyermekprostitúcióval összefüggést mutató „kísérő” ártalmak	67
3.2.1 szerhasználat	67
3.2.2. Egészségkárosodás	69
3.2.3. Ellátási problémák	69
3.2.4 kriminalizáció	70
4. A segítségnyújtás intézményes lehetőségei	73
5. A gyermekprostitúcióval kapcsolatos kommunikáció, a média felelőssége	80
6. A segítségnyújtás intézményi lehetőségei a gyermekvédelemben	84
6.1. Az intézményes segítségnyújtás lehetőségei	84
6.2. A gyermekbarát igazságszolgáltatás	90
7. Jó gyakorlatok bemutatása	94
„jó gyakorlatok”/”ígéretes gyakorlatok” a gyermekek szexuális kizsákmányolása, gyermekprostitúció elleni küzdelem témakörében	94
Felhasznált szakirodalom.....	98
Jogszabályok	105

1. Bevezetés a prostitúció, gyermekprostitúció, emberkereskedelem, gyermekkereskedelem általános jellemzőibe, jogi háttér

Összefoglalás

A prostitúció és az emberkereskedelem, ehhez köthetően a gyermekprostitúció és a gyermekkereskedelem kevésbé számszerűsíthetően, de jelen van a világon, Európában, így Magyarországon is. A gyermekek érintettségének megismerése, a gyermekprostitúció jelensége, a motivációk, a kezelés kihívásai szoros összefüggést mutatnak az általános jelenségekkel. A gyermekvédelmi alap- és szakellátásban dolgozó szakemberek találkoznak azzal, hogy az ellátórendszer látókörébe kerülő kiskorúak között vannak olyanok, akik a gyermekprostitúcióban, ehhez kapcsolódóan az emberkereskedelemben, gyermekkereskedelemben, és annak szexuális kizsákmányolási formájában érintettek. Az érintettek körébe tartozó kiskorúak száma statisztikailag pontosan nem ismert, de a gyakorlati munkában tapasztalt esetek, továbbá a jelenséghez köthető nagymértékű látencia alapján a veszélyeztetettek köre feltételezhetően jóval nagyobb a felderítetténnél, így a megelőzés, kezelés és az áldozattá vált gyermekek azonosítása kiemelt szerepet kell, hogy kapjon a gyermekvédelmi szakemberek és az intézmények körében.

Cél

A gyermekprostitúcióban veszélyeztetett gyermekek esetében az általános gondozási, nevelési, fejlesztési eszközök mellett hatékonyabbá teheti a munkát, ha a szakemberek teljesebb és pontosabb képet kapnak magáról a jelenségről, az alapfogalmakról, illetve azokról a társadalmi, családi hatásokról, traumákról, amelyek az áldozattá válás esélyét növelik, illetve annak hátterében azonosíthatóak.

Kulcsszavak

- prostitúció fogalma, megítélése, hierarchia, a prostitúcióval kapcsolatos (társadalmi, állami, szabályozási, egyéni) attitűdök („mint szolgáltatás”, mint „kizsákmányolás”)
- emberkereskedelem rövid bemutatása (fogalom, magyarországi helyzet, formái Magyarországon: munka célú kizsákmányolás (ház körüli rabszolgaság), szexuális kizsákmányolás (prostitúció, pornográfia), koldulás)
- gyermekkor fogalma a hazai és nemzetközi jogban, gyermekprostitúció életkori határa, a gyermekprostitúció speciális megítélése, gyermekek érintettsége
- sérülékeny áldozatok bemutatása (gyermekek, nők, halmozottan hátrányos helyzetűek)
- emberkereskedelem, gyermekkereskedelem fogalmának értelmezése, befogadó, kibocsátó országok/régiók, prostitúció és az emberkereskedelem kapcsolata, nők elleni erőszak jellemzői
- statisztikai adatok, látencia
- magyarországi és nemzetközi programok

Tanulást segítő kérdések

Milyen különböző attitűdök jellemzik a prostitúció megítélését?

Mi alapján határoljuk el a gyermekkor fogalmát a magyarországi jogrendszerben?

Az emberkereskedelem meghatározásának fő jellemzői?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom

VIDRA Zs. – BARACSI K. – KATONA N. – SEBHELYI V. (2015): Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. Budapest

BETLEN A. (2013): Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben Magyarországon, 2013. Kutatási beszámoló.

<https://monafriends.files.wordpress.com/2014/10/aldozatellatas-2013.pdf>, (2018.08.01) pp. 50.

1.1.1. A prostitúció, emberkereskedelem fogalma

A prostitúció definíciója, attitűdök

Nem adható a prostitúcióra vonatkozó olyan definíció, amelyben a témával foglalkozó szakemberek többsége egyetértene. Ennek egyik oka az, hogy a prostitúció és a róla való gondolkodás is kulturálisan meghatározott. Vagyis a prostitúció jelensége (működése, felépítése, szereplőinek köre), társadalmi és jogi megítélése eltéréseket mutat a történeti, földrajzi és a kulturális dimenziók mentén egyaránt. A meghatározást az is befolyásolja, hogy a prostitúciót minden korban jelentős közérdeklődés övezi, tekintettel arra, hogy kérdése egyúttal a szexualitást, férfi és nő – hatalmi struktúrába ágyazódott – viszonyát is érinti. Ebből fakadóan a prostitúció jelensége „alkalmas felületet biztosít” a különböző mélyben lappangó társadalmi feszültségek és az ezekkel járó, gyakran polarizálódott vélemények összeütközésére.

A prostitúció és az emberkereskedelem, mint a világon mindenütt, nálunk, Magyarországon is figyelemre méltó tömegeket mozgat. Nem csak a használók lehetnek sokan – egyes becslések szerint minden hetedik férfi vásárol élete során legalább egyszer prostitúciót –, de az őket kiszolgáló prostituáltak száma is jelentős lehet, még ha hiteles felmérések híján nincs is róla pontos adatunk. A prostitúció megítéléséről időtlen idők óta vita folyik. Az egyik álláspont szerint a prostitúció olyan munka, mint bármi más, amely létező fizetőképes keresletet hivatott kielégíteni, az áru (a szolgáltatás) és a vásárló egymásra találását normál piaci szabályok keretezik, feltéve, hogy az államhatalom – esetleg a közvélemény nyomásának engedve – tiltani nem próbálja, mert akkor viszont a föld alá kényszerül, bűnszervezetek prédájává lesz, és betegségek, erőszak, bűnözés veszik át fölötte az uralmat. A másik álláspont a prostitúcióban, pontosabban modern korunkban immár a prostitúciót is magába foglaló világméretű szex-gazdaságban a nők, a gyermekek, a szegényebb, elnyomottabb népcsoportok, hátrányos helyzetűek, elmaradottabb országok, régiók alávetésének, kizsákmányolásának intézményrendszerét, egyben az alapvető emberi jogok rendszeres sérelmét látja. A két egymástól gyökeresen eltérő álláspont alapján különböző állami attitűdök alakultak ki világszerte. Egyes országokban tolerálják, nem akadályozzák, sőt, néhol egyenesen elfogadják a prostitúciót, mint munkatevékenységet, egészség- és társadalombiztosítást kötnek hozzá. Másutt bűnös tevékenységnek tartják, s ezért tiltják (azt, amit a prostituált csinál), sok esetben a prostitúció iparát mozgató személyeket és szervezeteket is, máshol ez utóbbiakat nem, vagy csak látszólagosan üldözik, megint másutt a prostituáltakat áldozatnak vagy legalábbis gyenge, passzív félnek tekintve egyértelműen a prostitúciós ipar szervezőit, haszonélvezőit és a keresletet támogató vásárlókat büntetik. A

prostitúció szó értelmezése – s a hatósági hozzáállás – tehát elsősorban attól függ, hogy az adott modell alkalmazói a prostitúció elsődleges aktorának a prostituáltat, vagy a prostituáltakat – kerítők, szervezők, futtatók, vásárlók – tekintik-e. Az első esetben a prostitúciót alapjában véve a prostituált munkájaként, a második esetben a prostituáltak által elkövetett kizsákmányolásként értelmezik. Az első esetben a prostitúcióhoz kötődő bűnözést és erőszakot (pl. jobb szabályozással, hatékonyabb ellenőrzéssel) kiküszöbölhető hibának, a második esetben a prostitúció tőle elválaszthatatlan lényegi elemének tartják. A két fő irányzatot sokszor „holland” és „svéd” modellként emlegetik: a holland modell értelmében (de ehhez hasonló működik Németországban, Dániában, Ausztriában, Svájcban, Görögországban) a prostituált tevékenységét szabályozzák: életkorhoz, engedélyhez, adózáshoz, idők, helyek stb. betartásához kötik, a futtatók és bordélyosok ezekben az országokban, ha bejegyzett legális tevékenységet végeznek, általában menedzsereknek számítanak, és nem kell üldözéstől félniük. A svéd modell újabban valamelyest szaporodó követői (Svédország mellett pár éve Norvégia és Izland, korlátozott értelemben Nagy-Britannia és Finnország, és legújában Franciaország) illegálisnak s ezért üldözendőnek tartja a prostitúció szervezőit és hasznélvezőit is (a bordélyosokat, szexklub-tulajdonosokat és vezetőket, a futtatókat, szervezőket, striciket stb.). Továbbá újdonsága, hogy illegálisnak és ezért üldözendőnek nyilvánítja a keresletet támaztató vásárlót, a kuncsaftot, klienst is, és segítségre szorulónak magát a prostituáltat. Európa számos más országában – így Magyarországon is – afféle „határozatlan” modell van érvényben. Eszerint a prostitúció sem nem tilos, sem nem munkatevékenység, nem is büntett, de szervezni és egyéb módokon más prostitúciójából jövedelmet szerezni bűncselekmény. (Bethlen, 2013)

Az az állítás, hogy a prostitúció szabad választás eredménye, önmagában nem állja meg a helyét. Bizonyos esetekben igaz ugyan, azonban a teoretikus vita helyett mindig arra kell koncentrálni, hogy a kényszer dimenziója és annak hatása miként számolható fel. A „kényszer” alatt nem csak a kényszerítés büntetőjogi kategóriáját kell érteni, hanem a kényszerítő körülményeket: a gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségeket és hátrányos helyzetet, a társadalmi kirekesztettséget, illetve az abból fakadó kilátástalanságot, kiúttalanságot, valamint a „készen kapott” szubkultúrát.

A prostitúció meghatározásának a rá vonatkozó nézőpontbeli megosztottságon túli – és talán legfőbb – nehézsége annak adott időszakban és kultúrkörön belül mutatott heterogenitása. A komplexitása és a sokszínűsége illeszkedik a társadalom szükségleteihez, gazdasági, jogi és erkölcsi szabályaihoz, a lehetőségekhez, a szokásrendszerhez, valamint a piaci viszonyok alakulásához, a fizetőképes kereslet változásaihoz. (Kránitz, 1989)

Ebből fakadóan soha nem létezett és nem is létezhet „a” prostituált fogalma vagy személye önmagában, a prostitúció különböző színtereinek szereplői döntően különböznek élettörténetük, a prostitúcióhoz vezető motívumok, társadalmi és szociális helyzetük, napi rutinjuk színtere szempontjából. Beszélhetünk például női és férfi prostitúcióról illetve ezek homo- és heteroszexuális típusairól, országhatárokon belüli és nemzetközi prostitúcióról. (Kránitz, 1989)

Összességében tehát a prostitúció és az emberkereskedelem, ehhez köthetően a gyermekprostitúció és a gyermekkereskedelem kevésbé számszerűsíthetően, de jelen van a világon, Európában, így Magyarországon is. Fontos leszögezni, hogy a tananyag szerzői egyértelműen az alapvető jogok megsértését látják a prostitúciós tevékenységben, ahol ugyan nagyon különböző lehet az odavezető út és a tevékenység, de mindenképpen valamiféle kényszer az alapja. A különböző nézetek és álláspontok ismeretében tényként szögezhető le az is, hogy minden esetben egyértelműen súlyos kizsákmányolás és az országok többségében (az Európai Unióban mindenképpen) bűncselekmény a gyermekek prostitúcióba bevonása, ennek bármilyen módon történő elősegítése.

A gyermekek érintettségének megismerése, a gyermekprostitúció jelensége, a motivációk, a kezelés kihívásai szoros összefüggést mutatnak az általános jelenségekkel. A gyermekvédelmi alap- és szakellátásban dolgozó szakemberek találkoznak azzal, hogy az ellátórendszer látókörébe kerülő kiskorúak között vannak olyanok, akik a gyermekprostitúcióban, ehhez kapcsolódóan az emberkereskedelemben, gyermekkereskedelemben, és annak szexuális kizsákmányolási formájában érintettek. Az érintettek körébe tartozó kiskorúak száma statisztikailag pontosan nem ismert, de a gyermekvédelmi gyakorlati munkában tapasztalt esetek, továbbá a jelenséghez köthető nagymértékű látencia alapján a veszélyeztetettek köre feltételezhetően jóval nagyobb a felderítetténnél, így a megelőzés, kezelés és az áldozattá vált gyermekek azonosítása kiemelt szerepet kell, hogy kapjon a gyermekvédelmi szakemberek és az intézmények körében. A gyermekprostitúcióban veszélyeztetett gyermekek esetében az általános gondozási, nevelési, fejlesztési eszközök mellett hatékonyabbá teheti a munkát, ha a szakemberek teljesebb és pontosabb képet kapnak magáról a jelenségről, az alapfogalmakról, illetve azokról a társadalmi, családi hatásokról, traumákról, amelyek az áldozattá válás esélyét növelik, illetve annak hátterében azonosíthatóak.

1.1.2 Gyermekkor fogalma, annak gyermekprostitúció megítélésében való jelentősége

Az emberkereskedelem és a gyermekprostitúció meghatározása előtt szót kell ejtenünk a gyermekkor övező szabályozásbéli ellentmondásokról. A gyermekkor fogalmi homályossága ugyanis érződik a gyermekprostitúció fogalma körül is: a hatóságok, illetve az érintett egyéb hatóságok sokszor csak a tizenhat, vagy tizennégy év alatti gyermekek érintettsége esetén beszélnek gyermekprostitúcióról (és teszik meg a szükséges intézkedéseket). Ezzel szemben a vonatkozó nemzetközi egyezmények, illetve a hazai 2012. C. törvény a Büntető törvénykönyvről (Btk.) is valamennyi, 18 év alatti, prostitúcióban érintett gyermeket áldozatnak tekintik.

A 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.) szerint kiskorú a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, a tizennegyedik életévét be nem töltött kiskorú pedig cselekvőképtelennek minősül. A polgári jogi kódex használja továbbá a kiskorú gyermek, nagykorú gyermek, továbbtanuló nagykorú gyermek, ítélőképessége birtokában lévő kiskorú gyermek, tizennegyedik életévét betöltött gyermek fogalmát is. A Ptk. rendelkezési szerint kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, de a kiskorú a házasságkötéssel nagykorúvá válik. A házasságkötést a gyámhatóság engedélyezheti a 16. életév betöltését követően.

Ha a házasságot a bíróság a cselekvőképesség hiánya vagy a kiskorúság miatt szükséges gyámhatósági engedély hiánya miatt érvénytelennek nyilvánítja, a házasságkötéssel szerzett nagykorúság megszűnik. A házasságkötéssel megszerzett nagykorúságot a házasság megszűnése nem érinti.

A Btk. már nem a kiskorú, hanem a gyermekkorú és a fiatalkorú egymástól elhatárolt fogalmát használja, e szerint gyermekkorú minden tizenkettedik életévét be nem töltött személy, illetve fő szabályként nem büntethetőek a tizennegyedik életévüket be nem töltött személyek sem. Meghatározott bűncselekmények esetében azonban a Btk. szerinti büntethetőségi korhatár már a tizenkettedik életév. Ezen bűncselekmények az emberölés, az emberölés kísérlete, a rablás, a kifosztás, a súlyos testi sértés, amennyiben halált vagy súlyos sérülést okoz, illetve a terrorcselekmények.

A szabálysértésekre vonatkozó 2012. évi II. törvény (Szabstv.) szerint szabálysértésért csak a tizennegyedik életévüket betöltött személyek büntethetőek. Ezen túlmenően a Btk. több önálló tényállásban – gyermekprostitúció kihasználása, gyermekpornográfia, gyermekmunka – használja a „gyermek” fogalmát, tizennyolcadik életévüket be nem töltött személyeket értve alatta. A büntetőjog és a szabálysértési jog, így alapvetően a polgárjogi értelemben vett kiskorúságot gyermek-és fiatalkorú, gyermekkorúra és fiatalkorúra bontja.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény szerint a tankötelezettség a tanuló tizenhatodik életévének betöltéséig tart. 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről szabályozása szerint a munkavállalás alsó korhatára 16 év.

Gyakran a köznyelv vagy akár sajnálatosan a hatóságok körében eljárók szemlélete is azt tükrözi, hogy a 14. életév alatti kiskorút tekintik gyermeknek (feltehetően éppen a büntetőjogi és szabálysértési jogi fogalmi és megnevezési elhatárolás miatt).

Éppen a prostitúció kapcsán gyakran lehet találkozni azzal a szemlélettel, hogy a 14. életévét betöltött már nem gyermek a prostitúcióban való részvétel tekintetében, hanem kvázi ezt önkéntesen, saját tudatos döntése szerint végzi. Kiemelten fontos ezért annak tudatosítása a szakemberek és az állampolgárok körében is, hogy összességében kimondható a Magyarországra vonatkozó egyezmények (kiemelten a Gyermek Jogairól szóló New York-i Egyezmény) és a hazai szabályozás alapján, hogy a prostitúció és az emberkereskedelem szempontjából is gyermeknek tekinthető, aki 18. életévét be nem töltötte.¹

1.1.3. Emberkereskedelem, prostitúció fogalma fogalma, egyes büntetőjogi aspektusai

A magyar emberkereskedelem elleni szabályozás az Alaptörvény „Szabadság és felelősség” című része III. (1) bekezdésén és a Btk. „Szabadság és az emberi méltóság elleni bűncselekmények” című fejezete „Emberkereskedelem” (192. §) című szakaszának tényállásain alapul. Az Alaptörvény, mellyel egyetlen törvény sem lehet ellentétes², az állam legmagasabb szintű jogi normájaként mondja ki, hogy „senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.”³

A gyermekek elleni szexuális kizsákmányolás büntetével a Büntető Törvénykönyv foglalkozik. A büntett olyan szándékosan elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és melyre két éves szabadságvesztéssel súlyosabb büntetés szabható⁴.

A gyermekekkel szembeni szexuális visszaélések fogalma több tényállásban jelen van. Aki 12 éves gyermekkel szexuális tevékenységet végez vagy végeztet, az szexuális erőszakot követ el⁵ melyet a törvény öt és tíz év közötti szabadságvesztésre ítél.

Az a tizenharmadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött gyerekkel szexuális tevékenységet végez, vagy végeztet, szexuális visszaélést követ el, mely büntett egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő⁶.

A 18 éves kor alatti gyermekek szexuális kizsákmányolásába olyan büntető törvénykönyvbeli tényállások tartoznak, mint az emberkereskedelem, a kerítés, a prostitúció elősegítésének minősített esetei, a gyermekprostitúció kihasználása, a gyermekpornográfia.

Magyarország az Európai Unió egyik tagállama 2004 óta, emiatt az uniós törvények kötelező erejűek Magyarországon is. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 83. cikke alapján az emberkereskedelem, illetve a nők és a gyermekek szexuális kizsákmányolása (egyebek mellett) olyan súlyos bűncselekménynek minősül, melyek jellegüknél és hatásuknál fogva több államot érintenek, és

¹ A gyermekkor fogalma körüli visszasságok részletes áttekintését lásd Vaskuti András (2014): A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvek érvényesülése a fiatalok büntető igazságszolgáltatásában. Doktori értekezés.

² Magyarország Alaptörvénye, Alapvetés, T. cikk (3).

³ Magyarország Alaptörvénye, III. cikk, (1).

⁴ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 4.-5. §

⁵ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 197. § (2)

⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, 198. §

amelyekkel szemben azonos - szabályozási minimumokat tartalmazó irányelvek⁷ alapján - alapokon nyugvó közös tagállami küzdelem folyik⁸.

Ilyen irányelv az emberkereskedelem elleni 2011/36-os EU irányelv⁹, melynek értelmében a gyermekek különösen kiszolgáltatott személyek¹⁰. Azon felül, hogy a sérelmükre elkövetett prostitúció emberkereskedelemnek minősül, a gyermekáldozatok védelemben, segítségben és támogatásban kell, hogy részesüljenek¹¹. A gyermekek prostitúcióba való beleegyezése lényegtelen, ők az elkövetési módoktól, vagyis kénysztől függetlenül áldozatnak számítanak¹² és az államnak meg kell akadályoznia a gyermekek prostitúcióban vagy egyéb ártalmas szexuális gyakorlatokban való részvételét¹³. Az irányelv a prostitúcióra, mint az emberkereskedelem egyik formájára tekint.

Magyarországon maga a prostitúció nem minősül bűncselekménynek, de bizonyos feltételek hiányában, tiltott prostitúció jogcímén (pl. egészségügyi könyv hiánya, tiltott övezet) szabálysértési eljárásban szankcionálható. Magyarországon ma a prostitúcióban érintett gyermekek azért nem számítanak egyértelműen áldozatnak¹⁴. életév felett akár a szakemberek, akár az állampolgárok elképzelése szerint, mert ugyan nem a prostitúciós tevékenység végzése miatt önmagában, de a prostitúcióval való összefüggésben lévő járulékos tevékenységükért a szabálysértési törvény alapján szankcionálhatóak. Ez meg is történik, történhet a mindennapokban. A prostitúcióban érintett, főleg lánygyermekek kapnak különböző büntetéseket, mint pl. helyszíni bírságot, pénzbírságot, figyelmeztetést, vagy akár elzárást is, pl. védett övezetben végzett tevékenységért vagy egészségügyi igazolás hiánya miatt, kivéve, ha ez az eljárásban igazoltan kényszer vagy fenyegetés miatt történik.

A Büntető Törvénykönyv szerint a kényszer és a fenyegetés büntethetőséget kizáró vagy korlátozó ok¹⁴, a kényszt azonban fel kell tudniuk ismerni a potenciális áldozatokkal és elkövetőkkel találkozó igazságszolgáltatási rendszer tagjainak, továbbá az eljárás megszüntetéséhez ezt bizonyítani is kell. A prostitúcióra, illetve az ahhoz tartozó járulékos cselekményekre vonatkozó jogi szabályozás, a gyermekek szabálysértési eljárásban való szankcionálása miatti tapasztalatok és anomáliák részletesen a következő fejezetben kerülnek bemutatásra.

Összességében kimondható, hogy a hazai és az uniós jogi szabályozás egyértelműsíti a gyermekek fokozott védelmét az emberkereskedelemmel és a prostitúcióval kapcsolatban. Magyarországon a jogi szabályozás alapvetően megfelelő, azonban ma még nincsenek olyan átfogó protokollok vagy eljárásrendek, melyek egységesek és kötelező erejűek lennének az igazságszolgáltatásban és a gyermekvédelemben dolgozók számára, így nehéz a felsorolt bűncselekmények elleni küzdelem az igazságszolgáltatás területén. Olyan átfogó, a szakemberek széles körének szóló protokoll létrehozása szükséges, mely figyelembe veszi az áldozatok szükségleteit és traumatizációját (Horváth et. al., 2011) és a gyermekvédelem és az igazságszolgáltatás egységesen ismeri és alkalmazza annak tartalmát. Számos módszertani anyag¹⁵ született az elmúlt években, évtizedben (pl.: bántalmazásról szóló protokoll), amelyek

⁷ Ibid. 83. cikk (2).

⁸ „Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata” 2012/C 326/01 83. cikk (1), utolsó letöltés: 2018.04.30.: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU>

⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

¹⁰ Ibid. 4. cikk, (2/a): „Szankciók”.

¹¹ Ibid., 13. cikk, (1)

¹² Ibid., 2. cikk, (5) és

¹³ Gyermekjogi egyezmény, 34. cikk

¹⁴ Btk., 15. §, (3) bek.; 19. §.

¹⁵ Lásd:

- MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan, Emberi Erőforrások Minisztériuma Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztálya, Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztálya, Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Módszertani Főosztálya. 2014;

közül ugyan egyiknek sem fő témája az emberkereskedelem, de mindegyik útmutató kitér az emberkereskedelem, a gyermekprostitúció kérdésére. Szintén az elmúlt években több alkalommal hívtott össze az Emberi Erőforások Minisztériuma és a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság multidiszciplináris szakértői munkacsoportokat ezen probléma megvitatására, megoldások, jó gyakorlatok keresésére. Fontos, hogy a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek közül minél többen, de különösen a fokozottan veszélyeztetett területeken vagy az érintettebb intézményekben dolgozó munkatársak közül számosan vegyenek részt speciális képzéseken.

Az elmúlt években az emberkereskedelmi áldozatok száma, a lánygyermek prostitúción belüli aránya növekvő tendenciát mutat az Európai Unióban. Magyarországon a bűnügyi statisztikai adatok¹⁶ szerint a gyermekek prostitúcióban való érintettsége magas. Egy-egy bűncselekményt azonban a legritkább esetben minősít a rendőrség emberkereskedelemnek, leginkább szexuális kényszerítés, kerítés, prostitúció elősegítése, kitartottság, gyermekprostitúció kihasználása, gyermekpornográfia tényállásokban indulnak a nyomozások.

2017-ben a felsorolt bűncselekmények ismert gyermekkorú sértettjeinek (0-18 éves korú) száma 213 fő volt. A gyermekek 38%-a 14 éves kor alatti, az összes gyermek 86% lány¹⁷. A prostitúciót és a szexuális kizsákmányolást a nők elleni erőszak egyik fajtájának is szokták tekinteni. Az ENSZ meghatározása szerint a nők eleni erőszak „bármely olyan, a nőket nemük miatt érő erőszakos tett, mely testi, szexuális vagy lelki sérülést okoz vagy okozhat nőknek, beleértve az effajta tettekkel való fenyegetést, valamint a kényszerítést és a szabadságtól való önkényes megfosztást, történjen az a közéletben vagy a magánszférában. A nők elleni erőszak fogalma magában foglalja a (...) nők emberkereskedelmét, és a prostitúcióra kényszerítést”¹⁸

Fontos kiemelni, hogy a prostitúcióban a lánygyermek magasabb érintettsége mellett sem szabad megfeledkezni arról, hogy ez a probléma a fiúkat is érintheti, de az ő esetükben a számszerűség kisebb, viszont valószínűsíthetően a fel nem ismert, láthatatlan ügyek száma is magasabb.

Ezen a ponton fontos bővebben is megemlíteni a látencia, vagyis a rejtve maradás jelenségét a szexuális kizsákmányolás típusú bűncselekmények esetén. A bűnügyi statisztika ismert számait a jéghegy csúcsaként szokták emlegetni, azért, mert a bűncselekmények nagy többsége különböző okok miatt nem lát napvilágot, rejtve marad az igazságszolgáltatás szereplői számára. A különböző bűncselekményeknek látenciája eltér, a szorzószám kettő és tíz közé tehető (Barabás A., 2009) A bűncselekmények felszínre kerülésében több tényező szerepel, ilyen az áldozatok feljelentése, a lakosság bejelentése, a hivatalból induló eljárások. Ahol a sérelem kisebb, a sértett/áldozat bízik a rendőrségben, ha az áldozat és az elkövető között nem áll fent függő viszony, a bűncselekmény jelentésére nagyobb az esély. A gyermekprostitúció azonban nem ilyen ügy. Az áldozattá vált gyermekek sokszor nem is tudják, hogy áldozatok, hiszen életüket a prostitúciót megelőzően is kísérte bántalmazás, így azzal együtt szocializálódtak. Gyakran nem bíznak a

-
- A gyermekbántalmazás felismerése és kezelése a szakellátásban, SZGYF, 2015.
 - Kovács Szilvia (2012): Módszertani segédlet a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekekkel szembeni visszaélések eseteire – Felismerés és Jelzés”. Budapest Főváros Önkormányzatának Módszertani Gyermekvédelmi Szakszolgálat. Budapest, 2012;
 - Bethlen Anna, Pap Enikő (2012): Módszertani ajánlások a szexuális erőszak áldozataival foglalkozó szakemberek számára KERET Koalíció a szexuális erőszak ellen
 - Bethlen Anna, Matolcsi Andrea és Balogh Lídia (szerk.) (2010): Jog, jogvédelem, ellátás Szakmaközi együttműködés kiépítése Magyarországon a prostitúció és szexuális kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem leküzdése és az áldozatok segítése érdekében (Egy projekt eredményei), MONA - Magyarországi Női Alapítvány
 - Kézikönyv a gyermekjóléti szolgálatást nyújtók számára a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos esetek ellátáshoz és kezeléséhez (2006). Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete. Budapest, 2006

¹⁶ A bűnügyi adatokat az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikai program (ENYÜBS) rögzíti

¹⁷ ENYÜBS, 2018

¹⁸ UN 48/104. Declaration on the Elimination of Violence against Women

rendőrségben, hiszen a rendőrség az, aki őket prostitúció következtében szabálysértésre ítélte, és szankcionálta. Félnék az elkövetőtől, vagy akár érzelmileg kötődnek hozzá.

A hivatalos statisztikák szerint Magyarországon 2014-ben 271, 2015-ben pedig 100 kiskorúval szemben indult szabálysértési eljárás tiltott prostitúcióval összefüggésben. Hangsúlyoznunk kell, hogy ez a szám közel sem feldi le az áldozatok tényleges számát. A statisztika ugyanis egyrészt csak azokra az esetekre vonatkozik, amikor szabálysértési eljárás indult az áldozattal szemben. Másrészt pedig a gyermekprostitúcióval kapcsolatban nagyon magas látenciával kell számolnunk, ami azt jelenti, hogy az áldozattá vált gyerekek nem kerülnek a hatóságok látókörébe. A nemzetközileg összehangolt kutatások eredményei azt mutatják, hogy Európában a lakosság 28%-a válik a kriminalitás áldozatává, a bűncselekményeknek csak mintegy a fele lesz ismertté. A feljelentési hajlandóság a szexuális deliktumok, valamint az erőszak alkalmazásának eseteiben a legcsekélyebb mértékű, 15% körüli (Id.1.sz. táblázat). (Korinek L. 2016.)

-	Forrás: STAT-VIR	Szabs. Tényállás	Nemek szerinti bontás	Szankciók szerinti bontás					
Fiatalkorúak	172. § Tiltott prostitúció és 184. § Szexuális szolgáltatásra való felhívás tilalma	Fiatalkorú elkövetők száma egész évben összesen	Elkob zás	Elzárás	Figyelmeztetés	Közérdeku munka	Pénzbírság és helyszíni bírságok	Pénzbírság és helyszíni bírság mértéke összesen (HUF)	Befizetett pénzbírság és helyszíni bírságok összege (HUF)
2015	esetszám	100 nő/1 férfi	0	9	44	18	30	1.185.200	0
	%		0	8,9	43,6	17,8	29,7		
2014	esetszám	271 nő/1 férfi	3	53	130	19	67	2.078.200	54.000
	%		1,1	19,5	47,8	7,0	24,6		

1.sz.: táblázat: Kiskorúval szemben indult szabálysértési eljárások prostitúcióval összefüggő cselekmények miatt.

Az ENSZ Palermói Egyezménye¹⁹ (2000) megszületése óta összességében a kizsákmányolás alatt már nem csak a prostitúciót értjük, hanem ennél sokkal tágabban értelmezve minden olyan kizsákmányolási formát, amely a mások kiszolgáltatott helyzetével való visszaélést jelent. A Palermói Protokoll fogalmazta

¹⁹ 2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről

meg először azt az emberkereskedelem-definíciót, amely azóta más fontos nemzetközi jogi normákba is átkerült.

Az „emberkereskedelem” személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését, vagy átvételét jelenti, fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, erőszakos elrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés útján, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával, vagy elfogadásával annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik.

A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszerszolgálatot vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott eltávolítását.

Az Európa Parlament és a Tanács az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelve (az emberkereskedelem elleni irányelv) kimondja, hogy annak érdekében, hogy hozzájáruljanak az Unió emberkereskedelem elleni összehangolt és megerősített stratégiájához, a tagállamok az információkat az emberkereskedelem elleni fellépések uniós koordinátorának továbbítják, ami alapján a koordinátor hozzájárul a Bizottság által az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményekre vonatkozóan két évente teljesítendő jelentéstételhez.

A tagállamok által a 2011/36/EU irányelv szerinti jelentés céljából a 2013-2014 időszakra rendelkezésre bocsátott statisztikai adatokból, ha nem is teljes képet, de tendenciákat lehet megismerni. Fontos hangsúlyozni, hogy ez az adat a „regisztrált (azonosított és feltételezett - szerzők) áldozatokra” vonatkozik. Tekintettel azonban a jelenség összetettségére, alapos okkal várható, hogy az emberkereskedelem áldozatainak tényleges száma valójában az EU-ban is jelentősen magasabb. Az EU-ban az emberkereskedelemnek összesen 15 846 „regisztrált (azonosított és feltételezett - szerzők) áldozata” volt. A szexuális kizsákmányolást célzó emberkereskedelem a legelterjedtebb (a regisztrált áldozatok 67%-a), amit a munkaerő-kizsákmányolás követ (a regisztrált áldozatok 21%-a). A többi 12%-ot a kizsákmányolás egyéb formáit célzó emberkereskedelem áldozataiként regisztrálták (koldulás, drogдилер szállítás, kényszerházasság, háztartási rabszolgaság, stb). A regisztrált áldozatok több mint háromnegyede (76%-a) nő volt. A regisztrált áldozatok legalább 15%-a gyermek volt. A regisztrált áldozatok 65%-a uniós állampolgár volt. A regisztrált áldozatok tekintetében állampolgárság szempontjából az öt kiemelt uniós ország Románia, Bulgária, Hollandia, Magyarország és Lengyelország volt 2013-2014-ben. A tagállamok jelentései szerint a gyermekkereskedelem mutatja az egyik leggyorsabban emelkedő tendenciát az EU-ban. A 2013-2014 évi statisztikai adatok azt mutatják, hogy az EU-ban az emberkereskedelem 15 846 regisztrált áldozata közül legalább 2 375 volt gyermek. Az emberkereskedelmi hálózatok a szociálisan és gazdaságilag hátrányos helyzetű családokat célozzák. A gyermekek az emberkereskedők által célba vett egyik legsérülékenyebb csoport. A szervezett bűnözői csoportok azért döntenek a gyermekek kereskedelme mellett, mert könnyen toborozhatók és gyorsan cserélhetők.²⁰

Emberkereskedelem elleni küzdelem Magyarországon

Magyarország az emberkereskedelem szempontjából alapvetően kiindulási, illetve tranzit ország, viszont az országon belül is létezik emberkereskedelem. Az emberkereskedelem magyar áldozatainak döntő

²⁰ A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv 20. cikkében előírtak szerinti jelentés az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményekről (2016)

www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/.../082dbcc554c619fa0154c83f0dc50084.do, letöltés: 2018. szeptember 10.

többsége szexuális célú kizsákmányolás áldozata, emellett egyre több munka célú kizsákmányolással összefüggő eset válik ismertté. Magyar állampolgárok elsősorban Nyugat-Európai országokban válnak áldozattá, a célszörzok között említhető Hollandia, Svájc, Belgium, Németország, Ausztria és az Egyesült Királyság. Az elmúlt időszak tapasztalatai, illetve nemzetközi együttműködésből származó visszajelzések alapján a magyar áldozatok döntő többsége Magyarország északi, észak-nyugati (Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) vagy dél-nyugati (Baranya megye, Tolna megye) területéről származó személyek.²¹

Az emberkereskedelem elleni kormányzati fellépés kereteit a hazai együttműködő szereplők számára az emberkereskedelem elleni 2008 – 2012 közötti nemzeti stratégiáról szóló 1018/2008. (III. 26.) Korm. határozat fektette le. Magyarországon az emberkereskedelem elleni fellépés koordinátora a Belügyminisztérium Európai Unió és Nemzetközi Helyettes Államtitkársága, aminek egyik legfőbb feladata az emberkereskedelem felszámolása. Ez a szerv biztosítja az együttműködést a különböző állami és nem állami szervezetek között, a Belügyminisztérium Európai Együttműködési Főosztálya nemzetközi, európai és nemzeti szinten is felelősséget vállal Magyarország emberkereskedelem ellenes lépéseíért. A nemzeti koordinátor által elnökölt Nemzeti Koordinációs Mechanizmusban valamennyi érintett tárca és állami szereplő képviselteti magát, operatív munka révén biztosítja a koherens fellépést, a felmerülő feladatok végrehajtásának koordinálását.²² Az állami kerekasztal mellett a Kormány 2015 óta működteti nem kormányzati szervezetek részvételével az ún. informális kerekasztalt.

Az informális kerekasztal tagjai:

- az emberkereskedelem elleni küzdelem nemzeti koordinátora és/vagy delegáltja,
- meghívott civil szervezetek képviselői, amelyek az emberkereskedelem elleni küzdelemmel összefüggésben tevékenységet - különösen kutatást - folytatnak, civil programokat bonyolítanak, közreműködnek az áldozatok segítésében,
- eseti jelleggel meghívott kormányzati és nem kormányzati szervek

Az informális kerekasztal célkitűzései:

Az informális kerekasztal, céljaival összhangban az alábbi feladatokat határozza meg:

- A koordinátor és az emberkereskedelem elleni küzdelemben érintett nem kormányzati szervek közötti hatékony együttműködés kereteinek megteremtése.
- Rendszeres kapcsolattartás és a hatékonyabb információáramlás biztosítása az informális kerekasztal tagjai között.
- Az emberkereskedelem elleni küzdelemben közreműködő nem kormányzati szervek összefogása.
- Az informális kerekasztal tagjainak részvételével megvalósuló közös fellépések lehetőségeinek feltérképezése.
- Szakmai kérdések tematikus vizsgálata, vélemények, javaslatok kidolgozása.²³

Emberkereskedelem elleni nemzeti stratégia

Az emberkereskedelem jellege, súlya alapvetően szükségessé teszi a komplex, hosszútávra fókuszáló megoldásokat. Tekintettel erre a megállapításra, az EU emberkereskedelem elleni stratégiájára, illetve

²¹ https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf, letöltés: 2018. október 10.

²² https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/thb_overview_hungary_hu_pdf.pdf, letöltés: 2018. október 10.

²³ <http://emberkereskedelem.kormany.hu/download/4/30/a0000/NGO%20Kerekasztal%20m%C5%B1k%C3%B6d%C3%A9si%20rend.pdf>, letöltés 2018. október 10.

arra, hogy az Emberkereskedelem Elleni, 2008-2012 közötti Nemzeti Stratégiáról szóló 1018/2008. (III. 26.) Korm. határozatban megjelent, emberkereskedelem elleni nemzeti stratégia 2012. december 31-én hatályát veszítette, új nemzeti szintű stratégia megalkotására került sor.

A kizsákmányolás megelőzése céljából, az emberkereskedelem valamennyi formája elleni fellépésnek átfogó keretet biztosító stratégia elfogadásáról a Kormány 2013. május 29-én döntött, és 2013. június 19-én jelent meg az 1351/2013. (VI. 19.) Korm. határozat az Emberkereskedelem Elleni Küzdelemről szóló 2013 - 2016 közötti Nemzeti Stratégiáról. A kizsákmányolás megelőzése céljából, az emberkereskedelem valamennyi formája elleni fellépésnek átfogó keretet biztosító stratégia elfogadásáról a Kormány 2013. május 29-én döntött, és 2013. június 19-én jelent meg az 1351/2013. (VI. 19.) Korm. határozat az Emberkereskedelem Elleni Küzdelemről szóló 2013 – 2016 közötti Nemzeti Stratégiáról. Tekintettel a nemzetközi elvárásokra, illetve Magyarország azonosított problémáira és kihívásaira, a stratégia öt fő beavatkozási területet és 47 intézkedést határozott meg:

Fő beavatkozási területek:

- A. Megfelelő, jól működő áldozatazonosítási, irányítási és védelmi rendszer működtetése
- B. Hatékony megelőzés és tudatformálás, tudatosságnövelés
- C. Az elkövetők felderítése, felelősségre vonása, a sértettek és áldozatok jogainak és érdekeinek megóvása
- D. Koordináció megerősítése a releváns hazai kormányzati, fél-kormányzati és civil szervezetek bevonásával
- E. Biztonságos visszatérés és a reintegráció lehetőségeinek kormányzati szintű feltérképezése, támogató intézkedések kidolgozása.

A stratégia jövőképe szerint Magyarország lehetőségeihez képest nemzeti szinten hatékonyan, nemzetközi szinten megbízható partnerként, az emberi jogokat tiszteletben tartva, diszkriminációmentesen, a gyermekek védelmére különös figyelmet fordítva kíván küzdeni az emberkereskedelem jelenségének valamennyi megjelenési formája ellen.

1.2. A gyermekprostitúció és az emberkereskedelem jogi háttere, szabályozása

Összefoglalás

A prostitúció és az emberkereskedelem jogi megítélése leggyakrabban attól függ az adott országban, hogy magát a jelenséget miként ítélik meg, milyen attitűddel kezelik a prostitúcióban és az emberkereskedelemben megjelenő „szereplőket”. A prostitúció megítélése az egyes korokban és az egyes országokban is eltérést mutatott és mutat. A gyermekek prostitúcióban való részvétele az ENSZ és az Európai Unió egyezményei szerint nem elfogadható, ezt a tevékenységet bármely formában segítők, elősegítők alapvetően büntetendők, így a jogi szabályozás is erre a szemléletre épül, ezt erősíti. A prostitúció és az emberkereskedelemre vonatkozó hazai jogi szabályozás egyik alapját a nemzetközi joganyagok – szerződések, egyezmények, ajánlások, előírások stb. – képezik. A gyermekprostitúció speciális kezelésének elvárásait, lehetőségeinek kereteit részben a jogi környezet biztosítja.

Cél

A gyermekvédelemben dolgozó szakembereknek is fontos megismerni a vonatkozó jogi elméleti alapokat, a nemzetközi egyezményeket és a hatályos magyarországi szabályozást, hiszen a gyermekprostitúció, emberkereskedelem áldozatainak segítése, a hatóságok munkájának támogatása, illetve az intézményrendszerben való eligazodás e nélkül lehetetlen, de legalábbis okozhat nehézségeket és félreértéseket az esetek kezelésében.

Kulcsszavak

a jogi szabályozás elméleti és gyakorlati modelljei, nemzetközi egyezmények, hatályos jogszabályok

Tanulást segítő kérdések

Milyen fő irányzatai vannak a prostitúció jogi szabályozásának?

Melyek a gyermekek prostitúcióban és emberkereskedelemben való védelmét szolgáló nemzetközi egyezmények, melyek ezek fő jellemzői?

Mit büntet a hatályos Btk. és Szabstv. ?

Melyek a hatályos jogi szabályozás fő jellemzői, dilemmái?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom

VIDRA Zs. – BARACSI K. – KATONA N. – SEBHELYI V. (2015): Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. Budapest

BETLEN A. (2013): Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben Magyarországon, 2013. Kutatási beszámoló.

<https://monafriends.files.wordpress.com/2014/10/aldozatellatas-2013.pdf>, (2018.08.01)

BORAI Á. (2005): A prostitúció hazai szabályozása a bűnmegelőzés aspektusából. Prostitúció és bűnözés. Kodifikációs lehetőségek, lépések a mai Magyarországon. In: Pörge L. (szerk.): BMK Kiskönyvtár Tanulmányok II. Budapest: Biztonságos Magyarországért Közalapítvány. Pp. 48-140.

DR. JANÓ M. (2014): A prostitúcióval kapcsolatos jogi szabályozás. In: Nyitott szemmel az ifjúság védelmében. ERGO, pp. 11-33.

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának Jelentése az AJB 1485/2018. számú ügyben

VASKUTI G. (2017): A prostitúció szabályozásának változásai Magyarországon. In.: Válogatás a kriminológiai és a büntető tudományok, Kriminológiai Közlemények 77.sz.

1.2.1. A jogi szabályozás elméleti és gyakorlati modelljei

A prostitúciónak és az emberkereskedelemnek nemcsak a fogalma, hanem a jogi megítélése leggyakrabban attól függ az adott országban, hogy magát a jelenséget miként ítélik meg, milyen attitűddel kezelik a prostitúcióban és az emberkereskedelemben megjelenő „szereplőket”.

A gyermekvédelemben dolgozó szakembereknek is fontos részletesebben megismerniük az erre vonatkozó jogi elméleti alapokat, a nemzetközi egyezményeket és a hatályos magyarországi szabályozást, hiszen a gyermekprostitúció, emberkereskedelem áldozatainak segítése, a hatóságok munkájának támogatása, illetve az intézményrendszerben való eligazodás e nélkül lehetetlen, de legalábbis okozhat nehézségeket és félreértéseket az esetek kezelésében.

A prostitúció megítéléséről volt már szó az előző fejezetben, így arról, hogy legszélsőségesebben a prostitúció egyes értelmezésekben akár tekinthető a fizetőképes keresletet kiszolgáló munkaként és tekinthető – a gyermekvédelemben kizárólagosan elfogadható metódus szerint – a gyermekek és általában a legkiszolgáltatottabb emberek kizsákmányolására épülő jelenségnek, tevékenységnek. A gyermekek prostitúcióra való kényszerítése, a gyermekek prostitúcióban való megjelenése a szerzők álláspontja szerint csak az áldozatként való megjelenésként értelmezhető.

A prostitúció megítélése az egyes korokban és az egyes országokban is eltérést mutatott és mutat. A fentieknek megfelelően a legszélsőségesebben értelmezve vannak országok, ahol jogi értelemben is inkább tolerálják a prostitúció jelenségét, van, ahol bűnös tevékenységnek tartják és büntetik. A gyermekek prostitúcióban való részvétele az ENSZ és az Európai Unió egyezményei szerint sem elfogadható, ezt a tevékenységet bármely formában segítők, elősegítők alapvetően büntetendőek, így a jogi szabályozás is erre a szemléletre épül, ezt erősíti.

A prostitúció esetében olyan jelenségről beszélünk, amely túlmutat magán a konkrét tevékenységen – kifejezi az adott társadalom szexualitást tartalmazó intézményeinek jellegzetességeit. (Davis, 1937) Ebből következően a prostitúció kontrolljának jogi és jogon kívüli eszközrendszere kifejezi a szexualitásra, férfi és nő viszonyára, társadalmon belüli státuszára vonatkozó hatalmi gondolkodást, ami – általában – összhangban van az ország történeti, kulturális hagyományaival.

Az egyes történelmi korokban és kultúrákban a társadalom eltérő módon, különböző érzékenységgel reagált a prostitúció jelenségére. A jogi szabályozás területén is a tiltás - tűrés - megengedés hármasa váltakozott és változik ma is. (Borai, 2005) A *prohibicionista*, a *reglementációs* és az *abolicionista* modellek mellett napjainkban megjelentek *neo-reglementációs* és *neo-abolicionista* irányzatok is – az eddigi tapasztalatok alapján azonban önmagában véve semelyik rendszer sem alkalmas a prostitúció megállítására. (Fehér, 1999) Az egyes modellek szemléletükben és gyakorlati megvalósulásuk tekintetében alapvetően különböznek egymástól, illetve az adott modellek is más-más formában valósulnak meg az egyes országokban. A tárgyalt rendszerek azonban néhány közös elemmel is rendelkeznek, ilyen a gyermek- és fiatalkorú prostitúció tiltása, vagy a prostitúcióból hasznot húzók, azt kihasználók büntetőjogi fenyegetettsége. (Monori, 2011)

Prohibicionizmus

A prohibicionista rendszer tiltja és bünteti a prostitúciót. E szemlélet szerint a prostituált nem tekinthető áldozatnak vagy legális munkavállalónak, csak bűnelkövetőnek. (Fehér, 1999)

A modell legfőbb problémája az, hogy a büntetőjogi üldözés következtében teljes illegalitásba kényszeríti a prostituáltat, valamint a prostitúciót új, rejtettebb helyszínekre száműzi. (Weitzer, 2000) Ennélfogva egyrészt alkalmatlan a prostituált és prostitútor közötti érdekszövetség megbontására, (Borai, 2005) másrészt pedig kiszolgáltatottá teszi a prostituáltakat a kliensekkel, a prostitútorral és a hatóságokkal szemben egyaránt. (Fehér, 1999) Kriminálpszichológiai szempontból szintén problémás a modell, hiszen

– a kriminális címke alkalmazásával – nagyban megnehezíti a rehabilitációt, a prostitúció és az azt övező kriminális holdudvar kötelékéből való kitörést. (Benjamin, 1964)

Reglementáció

A reglementációs modell képviselői a prostitúciót egyfajta „szükséges rosszként” értékelik. (Borai, 2005) A modell lényege, hogy megpróbálja szabályozni, korlátok közé szorítani a prostitúciót. A joghátrányt ez a rendszer sem iktatja ki, azonban az csak akkor érvényesül, ha a szabályozás elemeit nem tartják tiszteletben. (Fehér, 1999)

A reglementáció célja egyrészt a közrend védelme azáltal, hogy lokalizálja, vagyis bordélyokba és/vagy meghatározott – lehetőleg eldugottabb, a város központjától és bizonyos épületektől, intézményektől távolabb eső – területekre számúzi a prostitúciót. Másrészt a közegészség védelme azáltal, hogy orvosi vizsgálatoktól és egészségi állapottól teszi függővé a prostitúció üzését. Harmadrészt pedig a közbiztonság védelme azáltal, hogy a prostituáltak és a hozzájuk kapcsolódó bűnelkövetői csoportok a hatóságok látókörében maradnak. A reglementációs rendszer a feltételek biztosításával védi magát a prostitúciót űző személyt is. (Bíró, 1933) (Borai, 2005) (Matthews, 2008)

E kétségtelen előnyök mellett a modellt alkalmazó országok is számos nehézséggel kénytelenek szembenézni. Egyrészt ezekben az államokban is vannak illegális, vagy a szabályokat be nem tartó prostituáltak. (Benson – Matthews, 1995) Másrészt a türelmi zónák kijelölése is több problémába ütközik, vagy von maga után, mint az érintett területeken gyakran elburjánzó és a környező kerületekre is kiható kriminális cselekedetek elszaporodása, (Golding, 1994) illetve az ezzel összefüggő lakossági ellenállás (Kántás, 1994). A prostitúció engedélyezése továbbá támogatónak hathat e jelenség vagy üzletág terjedésére, fokozva a prostitúciót övező problémákat is. (Robertson, 2012)

Abolicionizmus

Az abolicionista rendszer 1875-ben a reglementációs modell ellenpólusaként indult útnak. (Borai, 2005)

Josephine Butler, az abolicionizmus fő teoretikusa szerint a reglementációs modell két szempontból is veszélyes. Egyrészt, mert rabszolgává teszi a nőket, másrészt azért, mert – a lehetőség biztosításával – bátorítja a férfiak szabadosságát.

E modell képviselői a prostitúciót bár ellenzik, azt magánügynek tekintik mindaddig, amíg nem kerül összeütközésbe a közrenddel és a közmorállal. Tehát nem magával a jelenséggel, hanem a vele szemben alkalmazott bármilyen kontroll és szabályozás ellen lépnek fel. (Fehér, 1999) Az abolicionista teoretikusok a prostituáltak gazdasági és társadalmi anomáliák áldozatának tekintik, ebből következően a prostitúció megoldását e társadalmi és gazdasági problémák felszámolásában látják. (Matthews, 2008) A szabályozás problematikussága azonban éppen az, hogy kevés ország rendelkezik olyan szociális hálózattal és intézményrendszerrel, amely képes lenne hatékonyan kezelni a jelenséget kiváltó okokat. (Borai, 2005)

Új szabályozási modellek

A **korlátozott abolicionista**, vagy ún. kvázi abolicionista, más néven „zónásítási modell”. Az állam eltűri az egyéni prostitúciót, és köti hatósági engedélyhez illetve egészségügyi kontrollhoz. Ugyanakkor **szigorúan tiltja kiskorúak prostituálódását**, továbbá prostitúció gyakorlását bizonyos helyeken és/vagy időzónákban (védett övezetek). Az önkormányzatok kijelölhetnek zónákat a szexuális szolgáltatás felajánlására (türelmi zónák). A rendszer kritikája, hogy a prostitúció adóztatása és egészségügyi kontrollja megoldatlan.

A neoreglementációs, más néven **korlátozott reglementációs modell** alapvetően tiltja a bordélyházak üzemeltetését, mindazonáltal engedi a hivatalosan regisztrált és orvosi kontroll alatt tartott egyéni prostitúciót. Az egyéni vállalkozás keretei között végzett prostitúció engedélyezett, legális és adóköteles. Az egyéni vállalkozás kiadása révén a prostituáltakat nyilvántartják és kötelező számukra a rendszeres orvosi vizsgálaton való megjelenés. (Sárkány, 2012)

A legalizált vagy holland modell

Hollandiában a prostitúciót soha nem tiltották. A bordélyház intézménye azonban 1911-től, az erkölcstelen magatartás tilalmára vonatkozó szabályozás részeként, tilalom alá esett. Az utóbbi ötven évben azonban a bordélytilalomnak nem szereztek érvényt, tehát e vonatkozásban, a gyakorlatban előbb a passzív, majd aktív tolerancia érvényesült. A bordélytilalmat formálisan végül a 2000. október 1-jén hatályba lépett törvény oldotta fel. A dekriminalizáció lehetővé tette, hogy a bordélyházak mindaddig törvényes vállalkozásként működjenek, ameddig megfelelnek bizonyos feltételeknek. A prostitúciónak sem az utcai, illetve kirakati, sem pedig a zárt helyen folyó formája nem tilos, ha az az előírt normáknak megfelelő módon zajlik.

A prostitúciót a holland megközelítés a társadalom részének tekint, olyan ténynek, amelyet el kell fogadni, és amelynek gyakorlását bizonyos keretek között meg kell engedni, sőt az átláthatóság érdekében meg is kell szervezni.

A bordélyházak működését a helyi önkormányzatok engedélyezik, egészségügyi és közbiztonsági szempontok és ellenőrzés alapján. A prostituáltakat nem regisztrálják, és nem vetik alá kötelező orvosi vizsgálatnak, mert az a rendszer képviselőinek álláspontja szerint sértené a magánélethez való jogot.

A legalizált vagy holland modell tulajdonképpen a reglementációs rendszer legmagasabb formája, a legalizált szexuális szolgáltatási üzletág, amelyben a prostituált munkavállaló, az infrastruktúrát biztosító vállalkozó, üzletember a munkáltató.

Az úgynevezett fordított prohibicionista, vagy sajátos abolicionista svéd modell

A svéd álláspont szerint a prostitúció a nők ellen irányuló, strukturális erőszak része, s ennek következtében abból a feltevésből indul ki, hogy a prostitúció szinte soha nem önkéntes.

A modellek felsorolásában újszerű ún. svéd modell a prostituált helyett a klienseket bünteti. Egyes szerzők szerint e megoldás az abolicionista, egészen pontosan a neo-abolicionista modellekhez sorolandó, mert magát a szexuális szolgáltatást nem bünteti (Tamási, 2012). Ezzel szemben több szerző érvelése szerint a prohibicionizmus sajátos példájával állunk szemben, hiszen a szolgáltatást igénybevevők büntetésével tulajdonképpen tiltja a prostitúció minden formáját. (Matthews, 2008) (Robertson, 2012)

A kliensek büntetése mögött az az elképzelés húzódik meg, miszerint kizárólag a kereslet tartja fent a kínálatot, vagyis a férfiak – szabályozatlan – szexuális vágyai fűtik a prostitúciót, amelynek minden formája a nők feletti erőszaknak tekintendő. (Ekberg, 2004.) Más szavakkal: a prostituált a férfi, illetve a gazdasági és a társadalmi egyenlőtlenségek áldozata, az áldozatot pedig helytelen büntetni. A modellt alkalmazó országok esetében a klienseket üldöző jogi szabályozás minden esetben a prostitúció megelőzését és a prostitúcióból való kilépést segítő sokrétű és magas színvonalú szociális intézkedésekkel egészül ki. (Tamási, 2012) A modell a prostituáltak számára egy sor programot ajánl fel, amely oktatási, képzési, szociális támogatással segíti az ilyen élethelyzetbe kerültek társadalmi integrációját.

Svédországban 1999. január 1-jén bevezették az új jogszabályt. A szabályozás következtében az utcai prostitúció valóban drámaian csökkent, és a külföldi prostituáltak szinte teljesen eltűntek az utcáról. A prostitúció rejtett formáiról, még inkább annak nagyságrendjéről azonban sokkal nehezebb információt gyűjteni.

A magyarországi szabályozást, amelynek részleteire a későbbiekben bővebben kitérünk, 1950 és 1993 között alapvetően a prohibicionizmus jellemezte. Napjainkban Magyarországon afféle „határozatlan” modell van, amelyet a hazai szakirodalom „korlátozottan abolicionista” modellnek is nevez. (Betlen, 2014) A prostitúció nem tilos, de nem is munkatevékenység, nem is büntett, de vannak ún. járulékos korlátai (pl.: tiltott zónák).

Az 1993. évi XVII. tv. megszüntette a prostitúció büntetőjogi büntetendőségét, de túréshatárait jelezve, megtartotta annak szabálysértési alakzatát. A prostitúció körüli élősdijellegű cselekmények büntetőjogi szankcióit szigorítva, kifejezésre juttatta azt a szemléletet, amely a prostituáltban inkább az áldozati komponenst érzi meghatározónak, és ez ellen a legkövetkezetesebben kíván fellépni. (Fehér, 1999) A prostitúcióhoz tapadó, úgynevezett élősdijellegű bűncselekmények minden államban, így hazánkban is üldözendők a büntetőjog eszközeivel. Az élősdijellegű bűncselekmények főként: a prostitúció elősegítése, a kitarthatóság és a kerítés.

Az 1993-ban hatályba lépett az abolicionista szemlélet irányába való elmozdulást jelentő jogi konstrukció, amely megindított egy utat egy megfelelőbb szabályozás felé, abból a felismerésből indult ki, hogy a reglementáció, vagy az abolicio tiszta formájában alkalmatlan a jelenség kezelésére. Két irány maradt tehát: a korlátozott abolicionista modell és a korlátozott reglementációs megoldás. (Kránitz, 1997)

Az új szabályozás legnagyobb problémája az volt, hogy a „tiltott kéjelgés” szabálysértési alakzatának hatályban maradása miatt alkalmatlannak bizonyult arra, hogy a prostituált és a prostitútor érdekességét megbontsa és hatékonyabb fellépést tegyen lehetővé a prostitúciót övező kriminális háttér üldözésében. (Kántás 1994; Kránitz 1997) Fontos ugyanakkor, hogy a prostitúció – részleges – dekriminálizálásával a korábban illegalitásba kényszerített prostitúció hirtelen láthatóvá vált. (Fehér, 1999)

1.2.2. A gyermekprostitúció szabályozási háttére a nemzetközi jogban

Általában elmondható, hogy a 20. században a szexuális tilalmakkal kapcsolatban kialakult egy viszonylagos tolerancia – a legtöbb országban elfogadottá vált például a házasság előtti, illetve a házasságon kívüli érintkezés, illetve számos „perverzió” megbélyegzése csökkent. (Foucault, 1999.) Elsősorban a fogamzásgátlás elterjedésének, valamint a „szexuális forradalomnak” köszönhető az a változás, amelynek eredményeként a fiatalok körében is szabadabb lett a szexuális kapcsolat: a 21. század elején a fiatalok hamarabb kezdik meg a szexuális érintkezést, szüleik pedig toleránsabbak gyerekeik szexuális érdeklődésével és kapcsolataival szemben. (Somlai, 2007)

A társadalmi felfogással összefüggésben a szexualitással kapcsolatos törvényi szabályozás is változott: annak jogtárgy-szemlélete az erkölcsvédelemtől fokozatosan az individuális jog-tárgyvédelem, vagyis a nemi élet szabadsága, a szexuális önrendelkezés felé mozdult. (Szomora, 2013) A Büntető Törvénykönyv egyik legfontosabb kódolt üzenete az, hogy meg kell védeni az egyén testi és szexuális integritását. A törvényhez betérlesztett indoklás szerint a XIX. fejezet (A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények) figyelemmel van arra a társadalmi igényre, miszerint kiemelten kell védeni az ilyen jellegű bűncselekmények esetén (is) a tizenévesek aluliasait. Erre tekintettel például minősített esetként határozták meg a tizenévesek alulias személy sérelmére elkövetett szexuális erőszakot, illetve önálló tényállásokban szabályozták a gyermekprostitúció kihasználását és a gyermekpornográfiát. (Sereg, 2013) A gyermekkor és a gyermekek szexuális integritásának védelme megjelenik a vonatkozó nemzetközi jogi dokumentumokban, illetve azokkal összhangban a hazai szabályozásban is, amelynek rövid áttekintése egy az 1950-ben megjelent dokumentummal kezdődik.

Az első célzott nemzetközi egyezménynek – nem kifejezetten a gyermekekre vonatkozóan – tekinthető a **1950. évi New York-i egyezmény az emberkereskedelemlről és a prostitúcióról**²⁴, amely 1950. március 21-én keletkezett. Az egyezmény elítéli a prostitúciót és az emberkereskedelmet, ezekről a következőket tartja: "az emberi személy méltóságával és értékével összeegyeztethetetlen és veszélyezteti az egyén, a család és a társadalom jólétét", és előírja az emberkereskedelem és a prostitúcióból hasznot húzó külső személyek törvényi elítélését. Magyarországon kihirdette az 1955. évi 34. tvr, ezáltal garanciális jogot vállalt az ország arra, hogy a futtatói hálózatokat felszámolja, a prostituáltak áldozati jellegét pedig elismeri.

Ennek hatására Magyarországon az akkor hatályos büntető törvénykönyv kimondta, hogy a prostitúció (büntető törvénykönyvi megnevezése üzletszerű kéjalgás volt) elősegítése bűncselekménynek számít, azonban nem követte teljes hűséggel az Egyezmény szellemiségét, hiszen a prostituáltak továbbra sem áldozatnak, hanem elkövetőnek tekintette és 1993-ig az üzletszerű kéjalgást büntetni rendelte. Magyarország nem tekintette az Egyezmény elvárásaival ellentétben feladatának azt sem, hogy az országokon átívelő emberkereskedelem leküzdése érdekében az egyes részes államoknak mi mindent kell közösen tenniük, hogy a tetteseket elfogják és megbüntessék.

Az üzletszerű kéjalgás fogalma, így a prostitúciós tevékenység büntetése csak 1993-ban szűnt meg.

Az államok a XX. század végére határozták el, hogy kizárólag a gyermekeket érintő körben, lemondva saját büntetőhatalmukról nemzetközi szinten együttműködnek a prostitúció kizsákmányolásának szabályozása terén.

Az ENSZ 1989-ben fogadta el a Gyermekek Jogairól szóló Egyezményt, mely a prostitúcióra vonatkozó részletes jogharmonizációs kötelezettséget nem írt elő, az államok csupán azt vállalták, hogy megtesznek mindent a gyermekek prostitúció vagy más törvénytelen nemi tevékenység céljára történő kizsákmányolása ellen.

A **Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény**²⁵, illetve annak magyarországi kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény két szempontból is kiemelt fontosságú a gyermekprostitúció, emberkereskedelem megítélésben és az ellene való fellépés kialakításában.

Egyrészt a Gyermekek Jogairól szóló Egyezmény deklarálja a gyermekkor, mint életkor határait (18 éves korig), az ehhez fűződő jogokat és az ehhez köthető a gyermeket megillető védelmet, másrészt több részben, de különösen a 19. és 34. cikkében már a gyermekek nemi kizsákmányolásának formái között nevesíti a gyermekek prostitúciós célú kizsákmányolását és konkrét célokat fogalmaz meg.

Az Egyezmény 19. cikke alapján a részes államok megtesznek minden arra alkalmas, törvényhozási, közigazgatási, szociális és nevelési intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás – ideértve a nemi erőszakot is – bármilyen formájától. Mindezt addig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll. Ezek a védelmi intézkedések szükség szerint olyan hatékony eljárásokat foglalnak magukban, amelyek a gyermek és gondviselői számára szükségesek szociális programok létrehozását teszik lehetővé, továbbá a fentebb leírt rossz bánásmód eseteiben hozzájárulnak a cselekmény felismeréséhez, bejelentéséhez, a jelentés illetékes helyre juttatásához, vizsgálatához, kezeléséhez és az esetek figyelemmel kíséréséhez; szükség szerint magukban foglalják a bírói beavatkozással kapcsolatos eljárást is.

²⁴ <http://www.prostitutio.hu/new-york-i-egyezmény.php>, Az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában, New Yorkban, 1950. évi március hó 21. napján kelt nemzetközi egyezmény (Kihirdetette az 1955. évi 34. törvényerejű rendelet), Letöltés: 2018. május 15.

²⁵ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99100064.tv>, 1991. évi LXIV. törvény a Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről, Letöltés: 2018. május 15.

Az Egyezmény 34. cikke szerint „a részes államok kötelezik magukat arra, hogy megvédik a gyermeket a nemi kizsákmányolás és a nemi erőszak minden formájától. Ebből a célból az államok hazai, kétoldalú és többoldalú síkon különösen az alábbiak megakadályozására tesznek intézkedéseket:

- a) a gyermek ösztönzése vagy kényszerítése törvénytelen nemi tevékenységre;
- b) a gyermekek kizsákmányolása prostitúció, más törvénytelen nemi tevékenység céljára;
- c) a gyermekek kizsákmányolása pornográf jellegű műsorok vagy anyagok elkészítése céljára.”

Az Egyezményben említett jogok biztosítása és előmozdítása érdekében a részes államok megfelelő segítséget nyújtanak a szülőknek és a gyermek törvényes képviselőinek a gyermek nevelésével kapcsolatban rájuk háruló felelősség gyakorlásához, és gondoskodnak gyermekjóléti intézmények, létesítmények és szolgálatok létrehozásáról.

Az Egyezmény 1. cikke deklarálja, hogy gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban eléri. Az Egyezmény előírásait figyelembe véve a hazai gyermekvédelemre vonatkozó szabályozás is a 18. életévet tekinti alapvetően a gyermek és a felnőtt kor határának (kiskorúság) még akkor is, ha az egyes jogszabályok eltérő megnevezéseket, fogalmakat használnak, illetve bizonyos aspektusokban az életkori határok más és más jogokat és kötelezettségeket eredeztetnek. Az Egyezmény a 0-18 éves kor között a gyermek, gyermekkori megnevezést használja. A tananyag első fejezetében már kitért a magyarországi gyermekkori, fiatalkori speciális fogalmaira, így csak a 0-18 éves kor ismételt hangsúlyozása fontos a jogi megközelítés szempontjából is.

A **Palermói Protokoll**²⁶, teljes nevén „Az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyvét”, a 2006. évi CII. törvény hirdette ki Magyarországon.

A Palermói Protokoll fogalmazza meg először azt az emberkereskedelem-definíciót, amely azóta más fontos nemzetközi jogi normákba is átkerült:

- „a) az „emberkereskedelem”: személyek toborzását, szállítását, eladását, elrejtését, vagy átvételét jelenti fenyegetés, erőszak vagy a kényszer más formáinak alkalmazásával, erőszakos elrablás, csalás, megtévesztés, hatalommal vagy kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés útján, vagy anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök adásával, vagy elfogadásával annak érdekében, hogy a kizsákmányolás céljából elnyerjék egy olyan személy beleegyezését, aki más személy felett hatalommal rendelkezik. A kihasználásnak magában kell foglalnia legalább a mások prostituálásának kihasználását, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, kényszermunkát vagy szolgáltatásokat, rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot, mások leigázását vagy emberi test szerveinek tiltott eltávolítását;
- b) az emberkereskedelem áldozatának a jelen cikk a) pontjában leírt, szándékolt kizsákmányolásba való beleegyezését nem kell figyelembe venni, ha az a) pontban felsoroltak bármelyikét alkalmazták;
- c) egy gyermek kizsákmányolás céljából történő toborzása, szállítása, eladása, elrejtése vagy átvétele emberkereskedelemnek minősül még akkor is, ha az nem jár a jelen cikk a) pontjában leírtak alkalmazásával;
- d) gyermeknek minősül bármely, 18. életévét be nem töltött személy.”

Az ENSZ Palermói Egyezménye értelmében összességében tehát a kizsákmányolás magában foglalja a prostitúcióval történő kizsákmányolást, vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát,

²⁶ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A0600102.TV>, 2006. évi CII. törvény az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekek kereskedelme megelőzéséről, visszaszorításáról és büntetéséről szóló Jegyzőkönyve kihirdetéséről
Letöltés: 2018. május 15.

a koldultatást, rabszolgatartást, illetve a rabszolgataráshoz hasonló gyakorlatot, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást, mások leigázását, vagy az emberi test szerveinek tiltott eltávolítását.

2009-ben ratifikálta Magyarország **a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, az ENSZ Gyermek Jogairól szóló Egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyvet**²⁷. A Jegyzőkönyvet Magyarországon a 2009. évi CLXI. törvény hirdette ki.

A Fakultatív Jegyzőkönyv 1. cikke alapján a részes államok megtiltják a gyermekek eladását, a gyermekprostitúciót és a gyermekpornográfiát.

A Fakultatív jegyzőkönyv könnyen érthető fogalmakat ad mind a gyermekkereskedelemre, mind a gyermekprostitúcióra és gyermekpornográfiára, külön pontokban nevesíti az egyes prostitúcióban tetten érhető részecselekményeket (felajánlás, megszerzés, kerítés):

„2. cikk

(a) Gyermekek eladásának minősül minden olyan cselekmény vagy tranzakció, amelynek során egy gyermeket egy személy vagy személyek csoportja átad egy másik személynek vagy személyek csoportjának díjazás vagy más ellenszolgáltatás fejében;

(b) Gyermekprostitúciónak minősül a gyermek szexuális tevékenységekben történő felhasználása, díjazás vagy más ellenszolgáltatás fejében;

(c) Gyermekpornográfiának minősül a gyermek valós vagy szimulált, kifejezett szexuális cselekményben való részvételének bármilyen módon történő bemutatása, vagy a gyermek nemi szerveinek bármilyen bemutatása alapvetően szexuális célok érdekében.”

A részes államok kötelezettséget vállaltak a prostitúcióval és a gyermekek eladásával (gyermekkereskedelemmel) kapcsolatos bűncselekmények – kerítés, megszerzés, rábírás, felajánlás, eljuttatás, elfogadás stb. – részletes büntetőtörvényi tiltására, továbbá az áldozatok számára széles körben biztosítandó jogi, szociális támogatás nyújtására.

A Jegyzőkönyv 8. cikke alapján a részes államok biztosítják, hogy az áldozat tényleges életkorával kapcsolatos bizonytalanság ne akadályozza meg a büntetőjogi nyomozás megindítását, beleértve az áldozat korának megállapítására irányuló vizsgálatokat is. A részes államok biztosítják, hogy büntető igazságszolgáltatási rendszerben a Jegyzőkönyvben foglalt jogsértések áldozataival való foglalkozás során a gyermekek mindenekfelett álló érdekeit tekintik elsődleges fontosságúnak. A részes államok intézkedéseket tesznek a megfelelő képzés, különösen a jogi és pszichológiai képzés biztosítása érdekében azon személyek részére, akik a Jegyzőkönyv által tiltott jogsértések áldozataival foglalkoznak. A Jegyzőkönyv részletesen foglalkozik az aláíró országok között létesítendő együttműködéssel is. A részes államok mind a kereslet visszaszorítása, mind pedig az áldozattá válás megelőzése érdekében különböző intézkedések megtételét határozták el:

„9. cikk

1. A részes államok elfogadnak vagy megerősítenek, végrehajtanak és terjesztenek jogszabályokat, közigazgatási intézkedéseket, szociális politikákat és programokat a Jegyzőkönyvben foglalt jogsértések megelőzése érdekében. Különös figyelmet szentelnek az ilyen gyakorlat szempontjából különösen sérülékeny gyermekek védelmének.

2. A részes államok minden alkalmas eszközzel, értve ez alatt az oktatáson és a továbbképzésen keresztül nyújtott információt, elősegítik a közvélemény egészében, beleértve a gyermekeket is, a megelőző intézkedések és a Jegyzőkönyvben foglalt jogsértések káros hatásainak tudatosítását. A részes államok

²⁷ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0900161.tv>, 2009. évi CLXI. törvény a gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a Gyermek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyv megerősítéséről és kihirdetéséről, Letöltés: 2018. május 15.

bátorítják a közösség, különösen a gyermekek és a gyermekáldozatok részvételét az ilyen információs, oktatási és képzési programokban, beleértve a nemzetközi szintet is.

3. A részes államok minden lehetséges intézkedést megtesznek az ilyen jellegű jogsértések áldozatai számára minden alkalmas segítségnyújtás biztosítása érdekében, beleértve a teljes társadalmi visszailleszkedésüket, valamint teljes testi és lelki felépülésüket.

4. A részes államok biztosítják a Jegyzőkönyvben foglalt jogsértések minden gyermekáldozatának megkülönböztetés nélküli hozzáférését a jogilag felelős személyektől történő kártalanítás követelésére szolgáló eljárásokhoz.

5. A részes államok megfelelő intézkedéseket tesznek a Jegyzőkönyvben szereplő jogsértéseket hirdető anyagok előállításának és terjesztésének betiltása érdekében.”

Az **Európa Tanács Lanzarote-i Egyezménye²⁸ (2007)**, amelynek értelmében a gyermekprostitúcióval kapcsolatos bűncselekmények – a szexuális zaklatáshoz, gyermekek szexuális célú megszóltásához, illetve a gyermekpornográfiával kapcsolatos bűncselekményekhez hasonlóan – a gyermekek szexuális kizsákmányolása egyik formájának tekintendők. Az Egyezményt Magyarország 2010-ben aláírta, de csak 5 évvel később a 2015. évi XCII. törvény hirdette ki.

Ez az egyezmény is igen részletes előírásokat tartalmaz egyebek között a megelőzésre, az áldozatsegítésre, a gyermek elleni bűncselekményt a családon belül elkövetők (akár csak a vélt elkövetők) eltávolítására, a szakemberek képzésére és tájékoztatására vonatkozóan.

A Lanzarote Egyezmény – a modern emberkereskedelem-egyezmények között egyedül – nem csak az emberkereskedelem, de a prostitúció (pontosabban csak a gyermekprostitúció) ellen is fellépésre kötelezi részes államait. A felnőttek prostitúciójával szemben, a gyermekprostitúciót egyetlen európai állam sem fogadja el, nem tartja munkának (kivéve a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet, az ILO-t, amely „a gyermekmunka legrosszabb formái” között tartja számon a prostitúciót), és a prostitúcióba vont gyermeket (18. életévét még be nem töltött személyt) Európa minden állama hivatalosan áldozatnak tekinti.

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/92/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazásáról, szexuális kizsákmányolásáról és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről²⁹ nem változtat a gyermek Európai Unióban eddig alkalmazott fogalmán.

Gyermekprostitúciónak – az uniós jogszabályok közül elsőként – a 2. cikk d) pontjában részletes, bővített értelmű meghatározást ad: „gyermek felhasználása szexuális cselekményekre, ahol pénzt, egyéb díjazást vagy ellenértéket adnak vagy ígérnek azért cserébe, hogy a gyermek szexuális tevékenységben vesz részt, függetlenül attól, hogy azt a gyermek vagy harmadik személy számára adják vagy ígérik.”

A modern gyermekprostitúció fogalmának tekinthetjük ezt, amely már figyelemmel van arra is, ha az ellenszolgáltatást vagy egyéb díjazást nem adják, hanem csak ígérik, tehát a cselekménynek nem kell e szerint feltétlenül megvalósulnia akkor is kimeríti a büntetőjogi tényállást, valamint, ha azt nem a gyermek, hanem egy harmadik személy kapja és gyermek semmilyen módon nem részesül belőle, akkor is megvalósul a bűncselekmény.

A fentiekben kifejtettek alapján a passzív alanyi kört illetően azt mondhatjuk, hogy a nemzetközi instrumentumok keresztmetszetéből hazánkra a 18. életévüket be nem töltött személyek fokozott büntetőjogi védelemben való részesítése fakad, melyeket a hazai jogszabályok rendelkezései is tükröznek.

²⁸ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1500092.TV&searchUrl=/gyorskereso>, 2015. évi XCII. törvény az Európa Tanácsnak a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális zaklatás elleni védelméről szóló Egyezménye kihirdetéséről, valamint ezzel összefüggésben egyes törvények módosításáról, Letöltés: 2018. május 15.

²⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=celex%3A32011L0093>, AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 2011/92/EU IRÁNYELVE (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről, valamint a 2004/68/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/92/EU irányelve által bevezetett legfontosabb újítások közé tartozik a gyermekpornográfia részletesebb meghatározása, a büntetőjogi szankciók és a gyermekekkel való szexuális visszaélést bemutató online anyagok birtoklásának és megszerzésének büntethetővé tételének súlyosbítása.

A bűncselekmények hatékony kivizsgálása és büntetőeljárás alá vonása érdekében az irányelv különösen a következőket foglalja magában:

A gyermekek – internetes és azon kívüli – szexuális bántalmazásával és kizsákmányolásával kapcsolatos helyzetek széles körének büntetni rendeltsége. Ezek között olyan új jelenségek is megtalálhatók, mint az internetes kapcsolatfelvétel (online grooming) valamint a webkamerával elkövetett szexuális zaklatás és a gyermekbántalmazást tartalmazó képek letöltés nélküli online megtekintése.

Az irányelv konkrét rendelkezéseket ír elő a tájékoztató és figyelemfelkeltő kampányokkal kapcsolatos megelőző intézkedésekre, sőt a bűncselekményért való elítélés miatti oktatásra és képzésre és a visszaeső elkövetők bűnmegelőzési programjaira, akár a szabadságvesztés végrehajtása során vagy alternatív szankciók esetén magatartási szabályok előírásával és a pártfogó felügyelő szoros ellenőrzésével.

Az irányelv kiemeli, mint külön problémát, hogy a gyermekekkel szembeni szexuális visszaélés, mint bűncselekmény közzététele és bejelentése különösen nehéz. Korlátozottan kerül sor saját bejelentésre, mivel a gyermekek túl fiatalok, rendkívül nagy traumát élnek át, vagy az elkövetővel függőségi helyzetben vannak, és e tényezők miatt vonakodnak esetük bejelentésétől. E tekintetben fontos szerepet játszik a gyermekek segélyvonala, amely a gyermekek igényeihez igazodva nyújt segítséget és elősegíti, hogy a gyermekek bejelentést tegyenek a bűncselekményről. Fontos az is, hogy a tagállamok hatékony forróvonalakat hozzanak létre az eltűnt gyermekek megtalálására és a határokon átnyúló esetekben az együttműködés fokozására. A 2011/92/EU irányelv azt is előírja a tagállamok számára, hogy büntetőjogi eljárásukba építsenek be a kiskorú sértettek védelmét garantáló intézkedéseket a büntetőeljárás teljes időtartamára, amelyek biztosítják azt is, hogy segítséget és támogatást kapjanak.

Kimondja, hogy az ilyen bűncselekmények elleni hatékony küzdelemhez integrált és holisztikus megközelítésre van szükség, amely felöleli a bűncselekmények kivizsgálását és büntetőeljárás alá vonását, az áldozatoknak nyújtott segítséget és az áldozatok védelmét, valamint a megelőzést.

Átfogó segítségnyújtási, támogatási és védelmi intézkedések, többek között a gyermek áldozat kihallgatására vonatkozó különleges előírások megállapításával, különösen annak megakadályozása érdekében, hogy a gyermek áldozatok további traumákat szenvedjenek el a büntetőeljárás nyomozási és bírósági szakaszában.

Az Európa Parlament és a Tanács az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, valamint az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelve (az emberkereskedelem elleni irányelv). Az irányelv kimondja, hogy annak érdekében, hogy hozzájáruljanak az Unió emberkereskedelem elleni összehangolt és megerősített stratégiájához, a tagállamok az információkat az emberkereskedelem elleni fellépések uniós koordinátorának továbbítják, ami alapján a koordinátor hozzájárul a Bizottság által az emberkereskedelem elleni küzdelem terén elért eredményekre vonatkozóan kétfévente teljesítendő jelentéstételhez.

2011/36-os EU irányelv, melynek értelmében a gyermekek különösen kiszolgáltatott személyek. Azon felül, hogy a sérelmükre elkövetett prostitúció emberkereskedelemnek minősül, a gyermekáldozatok védelemben, segítségben és támogatásban kell, hogy részesüljenek. A gyermekek prostitúcióba való beleegyezése lényegtelen, ők az elkövetési módoktól, vagyis kénysztől függetlenül áldozatnak számítanak és az államnak meg kell akadályoznia gyermekek prostitúcióban vagy egyéb ártalmas

szexuális gyakorlatokban való részvételét. Az irányelv a prostitúcióra, mint az emberkereskedelem egyik formájára tekint.³⁰

1.2.3. Magyarországi szabályozás

Magyarországon a nemzetközi normákat is érvényesítően a prostitúciós tevékenységet meghatározóan három törvény szabályozza, a 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)³¹ és a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabtv.)³² és a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény (Szbtv.)³³.

1.2.3.1 Büntető törvénykönyvi szabályozás

A Btk. fokozottabban érvényt kíván szerezni a gyermekek védelmének a szexuális kizsákmányolással kapcsolatos bűncselekmények körében. A jogi tárgy az 2012. évben bevezetett Btk.-ban kibővült a nemi élet szabadságának fokozott védelmével.

A XIX. fejezet – a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények – tíz törvényi tényállást tartalmaz. Közülük a nemi élet szabadságát, valójában a szexuális önrendelkezési jogot védi három tényállás, nevezetesen a szexuális kényszerítés, az erőszak és a visszaélés.

Kifejezetten a gyermekeket oltalmazza kettő tényállás – a gyermekprostitúció kihasználása és a gyermekpornográfia –, a nemi élettel összefüggő üzleti tevékenységet korlátozza három tényállás – a kerítés, a prostitúció elősegítése és a kitartottság –, míg közvetlenül a nemi erkölcsöt védelmezi kettő tényállás, jelesül a vérfertőzés és a szeméremsértés.

A gyermekek érdekének védelme, egészséges és kizsákmányolástól mentes szexuális, érzelmi, erkölcsi fejlődésének igénye a fejezetben végig érvényesül, hiszen a kitartottság esetét leszámítva valamennyi tényállásban megjelenik a tizennyolcadik életévet be nem töltött személy sérelmére történő elkövetés – jellemzően minősített esetként – történő szankcionálása, vagyis ezen esetekben súlyosabb büntetés kiszabásának a lehetősége és kötelezettsége.

Kerítés bűncselekménye: aki haszonszerzés céljából valakit szexuális cselekmény végzésére másnak megszerez, súlyosabban büntetendően kerítést követ el az is, aki tizennyolcadik életévet be nem töltött személyt prostitúcióra felajánl vagy felhív.

A kitartottság elkövetője: aki prostitúciót folytató személlyel egészben vagy részben kitartatja magát.

³⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/36/EU irányelve (2011. április 5.) az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról, www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/files/.../082dbcc554c619fa0154c83f0dc50084.do, letöltés: 2018. szeptember 10.

³¹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200100.TV>, 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, letöltés: 2018. május 15.

³² <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1200002.TV>, 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről, Letöltés: 2018. május 15.

³³ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99900075.TV>, 1999. évi LXXV. törvény a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról, Letöltés: 2018. május 15.

Prostitúció elősegítése bűncselekmény: aki mást prostitúcióra rábír, épületet vagy egyéb helyet prostitúció céljára másnak a rendelkezésére bocsát, tizennyolcadik életévét be nem töltött személy prostitúciójához segítséget nyújt. A tizennyolcadik életévét be nem töltött személy rábírása prostitúcióra súlyosabban minősül. Külön bűncselekményi elem, hogy bűncselekményt követ el, aki bordélyházat tart fenn, vezet, vagy annak működéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

Gyermekprostitúció kihasználása bűncselekménye: aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személy prostitúciójából haszonszerzésre törekszik, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel való szexuális cselekményért ellenszolgáltatást nyújt, aki részben vagy egészben tizennyolcadik életévét be nem töltött, prostitúciót folytató személlyel tartatja ki magát, aki olyan bordélyházat tart fenn, vezet, vagy olyan bordélyház működéséhez szolgáltat anyagi eszközöket, amelyben tizennyolcadik életévét be nem töltött személy folytat prostitúciót.

Gyermekpornográfia bűncselekménye: aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvételt megszerez vagy tart, készít, kínál, átad vagy hozzáférhetővé tesz, forgalomba hoz, azzal kereskedik, illetve ilyen felvételt a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tesz. Gyermekpornográfia a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy pornográf műsorban szereplésre felhívása, szerepeltetése, tizennyolcadik életévét be nem töltött személy pornográf felvételen való szereplésre felhívása.

1.2.3.2. Szabálysértésekről szóló jogszabály

A szabálysértési jogszabályok azok, amelyek különösen a gyermekek (fiatalkorúak) esetében a prostitúciós tevékenység következtében kiszabott szankciók miatt ellenérzést vagy értelmezési kérdéseket vetnek, vethetnek fel a gyermekvédelmi szakemberek körében. Akár ellentmondásosnak is tűnhet a szabályozás. Kérdés az, hogy hogyan lehetnek mégis következményei annak, ha valaki prostitúciós tevékenységet végez, ha az alapvetően nem büntethető, illetve: hogyan indulhat kiskorúakkal szemben szabálysértési eljárás akkor, amikor a kiskorú mindenképpen áldozatnak tekintendő a Btk. szellemisége és értelmezése alapján.³⁴

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról, és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény 172. §-a tiltott prostitúcióként definiálja a szabálysértési tényállást a következőképpen: „Aki a külön törvényben, vagy törvény felhatalmazása alapján hozott önkormányzati rendeletben a szexuális szolgáltatással összefüggő korlátozást, illetve tilalmat megszegi, szabálysértést követ el.” A szexuális szolgáltatással összefüggő korlátozásokat pedig a szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő, egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól, és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény (Szbtv.) tartalmazza. A törvény többek között definiálja a prostituált és a szexuális szolgáltatás fogalmát, ezen kívül bevezeti a magyar jogrendszerbe a védett övezet és a türelmi zóna intézményét.

Prostituált: az a személy, aki anyagi ellenszolgáltatásért szexuális szolgáltatást nyújt, függetlenül az ellenszolgáltatás nyújtásának időpontjától, illetve attól, hogy az ellenszolgáltatás a szexuális szolgáltatás igénybe vevőjétől vagy - a szolgáltatásra tekintettel - más személytől származik

³⁴ A szabályozás és gyakorlat ellentmondásaival részletesen foglalkozik az alapvető jogok biztosa az AJB1485/2018. számú ügyben készült jelentésében.

Védett övezet: a közterületnek az e törvény, illetve a települési (Budapesten a fővárosi) önkormányzat képviselő-testülete rendeletében meghatározott azon része, ahol a prostituált a szexuális szolgáltatásra nem ajánlkozhat fel, szexuális szolgáltatást nem nyújthat, a védett övezetre vonatkozó tilalmakat a közterület e részén fekvő nyilvános helyre is alkalmazni kell. Védett területnek számít a közintézmények 300 méteres és a főutak 50 méteres körzete. Ezen felül viszont az önkormányzatok bármilyen területet védett övezetté nyilváníthatnak.

Türelmi zóna: közterületnek az önkormányzat rendeletében a prostitúció tömeges megjelenése esetén kijelölt azon körzete, ahol a prostituált szexuális szolgáltatásra felajánlkozhat vagy a szexuális szolgáltatására irányuló kezdeményezést elfogadhatja.

Az önkormányzatoknak kötelező türelmi zónát létrehozniuk, ha a prostitúció tömegesen jelenik meg. A türelmi zóna kijelölése „nem mellőzhető” az 50 ezernél több lakosú településeken, ha a közterületi prostitúció „folyamatosan észlelhető” - áll a hatályos törvényekben. Magyarországon csak néhány helyen hoztak létre önkormányzatok türelmi zónát.

A prostituált a szexuális szolgáltatása igénybevételére csak 18. életévét betöltött személyt hívhat fel, illetőleg csak 18. életévét betöltött személy erre irányuló ajánlattételét fogadhatja el. Tilos a szexuális szolgáltatásra felajánlkozás mást, illetőleg másokat zaklató módja. A prostituált szexuális szolgáltatásra akkor ajánlkozhat fel, ha rendelkezik az egészségügyért felelős miniszter rendeletében előírt orvosi igazolással. Tilos a védett övezetben ellenszolgáltatást felajánlva mást szexuális szolgáltatás nyújtására felhívni, illetve más személy szexuális szolgáltatásának felajánlását elfogadni.

Tilos írásban, kép- vagy hangrögzítő, illetve más berendezés útján más személy szexuális szolgáltatását felajánlani, azt reklámozni vagy ilyen cselekményekben közreműködni.

Tehát napjainkban az 1999.évi LXXV. törvény és a 2012. évi II. törvény által meghatározott szabályok betartásával, a prostitúció legális tevékenység, a felnőtt és „kvázi” a fiatalkorú által folytatott prostitúciós tevékenység végzése önmagában nem minősül sem szabálysértésnek, sem bűncselekménynek, amennyiben megfelel az előírt korlátozásoknak és tilalmaknak.

Összefoglalva szabálysértésként büntetendő azonban, ha valaki a külön törvényben, vagy törvény felhatalmazása alapján hozott önkormányzati rendeletben a szexuális szolgáltatással összefüggő korlátozást, illetve tilalmat megszegi. A Szabstv. szerint a szabálysértés miatt alkalmazható büntetések: a szabálysértési elzárás, a pénzbírság és a közérdekű munka.

A Szabstv. szerint fiatalkorú az a személy, aki a szabálysértés elkövetésekor a 14. életévét betöltötte, de a 18. életévét még nem. A Szabstv. szerint a tiltott prostitúció szabálysértése esetén szabálysértési elzárás büntetés kiszabásának is helye van. Mindhárom következmény alkalmazható a fiatalkorúak esetében is. A fiatalkorúak esetében a felnőtt szabálysértőkhöz képest az a különbség, hogy az egyes szabálysértési következmények „kedvezőbbek”.

A szabálysértési szankciókat a szabálysértési hatóság szabja ki, kivéve az elzárást, amit szabálysértési eljárásban is csak bíróság szabhat ki (bíró vagy bírósági titkár).

Szabálysértés miatt alkalmazható szankciók felnőttek és fiatalkorúak esetében:

A pénzbírság

A pénzbírság legalacsonyabb összege ötezer forint, legmagasabb összege százötvenezer forint, szabálysértési elzárással - így a tiltott prostitúció esetén is - büntethető szabálysértések esetén háromszázezer forint. A pénzbírságot meg nem fizetése esetén a bíróság szabálysértési elzárásra

változtatja át. A törvény eltérő rendelkezése hiányában az átváltoztatás során ötezer forintként egy napi szabálysértési elzárást kell számítani. Nem lép a meg nem fizetett pénzbírság helyébe szabálysértési elzárás, ha az eljárás alá vont személy azt közérdekű munkával megváltotta, illetve az eljárás során bármikor kifizeti.

Fiatalkorú esetén pénzbírság legmagasabb összege ötvenezer forint, szabálysértési elzárással is - így a tiltott prostitúció esetén is - büntethető szabálysértések esetén százezer forint, a helyszíni bírság legmagasabb összege huszonötezer forint. Fiatalkorúval szemben pénzbírságot vagy helyszíni bírságot csak akkor lehet kiszabni, ha a fiatalkorú annak megfizetését vállalja, de helyszíni bírság törvényes képviselő jelenléte nélkül nem szabható ki, így ez a szankció általánosságban nem kivitelezhető.

A közérdekű munka

Közérdekű munka kiszabása esetén az eljárás alá vont személy köteles a számára meghatározott munkát elvégezni, személyi szabadsága egyébként nem korlátozható. A közérdekű munka tartamát órákban kell meghatározni. A Szabstv. szerint a közérdekű munka legkisebb mértéke hat, legmagasabb mértéke száznolcva óra. Ha az eljárás alá vont személy a munkakötelezettségének nem tesz eleget, a bíróság a közérdekű munka, illetve annak hátralévő részét hat óránként számítva egy nap szabálysértési elzárásra változtatja át. Fiatalkorúval szemben közérdekű munkát akkor lehet kiszabni, ha a határozat meghozatalakor betöltötte a tizenhatodik életévét.

A szabálysértési elzárás, illetve annak felfüggesztett formája

A törvényben két formában jelenik meg az elzárás, mint önálló büntetési nem, és mint a meg nem fizetett pénzbírság, helyszíni bírság vagy nem teljesített közérdekű munka helyébe lépő szabálysértési elzárás.

Szabálysértési elzárást csak bíróság szabhat ki. A szabálysértési elzárás legrövidebb tartama egy nap, leghosszabb tartama hatvan nap.

Fiatalkorú esetében a szabálysértési elzárás leghosszabb tartama harminc nap, halmazati büntetés esetén is a leghosszabb tartam negyvenöt nap.

A fiatalkorúakkal szemben alkalmazott szabálysértési elzárást és különösen a tiltott prostitúciós tevékenységért kiszabott szabálysértési elzárást ért kritikák miatt 2016. január 1-jétől változott, illetve új elemmel egészült ki a jogszabály, így a kiszabott elzárás felfüggeszthető.

A fiatalkorúval szemben kiszabott szabálysértési elzárás büntetés végrehajtása próbaidőre felfüggeszthető, ha - különösen a fiatalkorú körülményeire és a cselekménye tárgyi súlyára figyelemmel - alaposan feltehető, hogy a büntetés célja annak végrehajtása nélkül is elérhető.

A próbaidő tartama egy hónaptól hat hónapig terjedhet, amit hónapokban kell meghatározni.

Ha a fiatalkorút többször marasztalták próbaidőre felfüggesztett szabálysértési elzárásra, de ezeket a cselekményeket még nem próbaidő alatt követte el, és a szabálysértési elzárások próbaideje még nem telt el, valamennyi próbaidő párhuzamosan telik.

A szabálysértési elzárás végrehajtása nem függeszthető fel azzal a fiatalkorúval szemben,

a) akit a szabálysértés elkövetésének időpontját megelőző három hónapon belül szabálysértési elzárással sújtandó szabálysértés elkövetése miatt jogerősen elmarasztaltak,

b) aki a szabálysértési elzárással sújtandó szabálysértést a szabálysértési elzárás felfüggesztésének próbaideje alatt követte el.

A fiatalkorúval szemben kiszabott szabálysértési elzárás büntetés végrehajtásának felfüggesztéséről, illetve a szabálysértési elzárás büntetés foganatosításáról értesíteni kell a fiatalkorú védelembe vétele esetén az ügyében eljáró gyámhatóságot, és - ha a fiatalkorú megelőző pártfogás alatt áll - a gyámhatóság útján a megelőző pártfogót.

Szabálysértési ügyekben – egyébként büntetőeljárás esetében is – értesíteni kell minden esetben a hatóságoknak a család-és gyermekjóléti szolgálatot vagy központot, annak érdekében, hogy a gyermekjóléti szolgálat/központ megvizsgálja, hogy a fiatalkorú már más veszélyeztetettség miatt a

látókörében van-e vagy eddig még nem került sor kapcsolatfelvételre. Ezen eset is a jelzőrendszeri működés eleme, hiszen akár a szabálysértések, akár a bűncselekmények elkövetése veszélyeztetettséget jelent vagy jelenthet, lehetséges, hogy más irányú intézkedések megtétele is szükséges a gyermekvédelmi intézmények részéről, ha eddig nem történt meg a védelemben vétel vizsgálata az szükségszerűvé válik. Az elzárással is fenyegetett szabálysértések ügyében a gyámhatóság értesítése is előírt, mivel ebben az esetben a gyámhatóságnak meg kell vizsgálnia, ahogy szükséges-e az ún. megelőző pártfogás elrendelése.

Megelőző pártfogás, kockázat értékelés

A megelőző pártfogás a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedések része, amely 2015. évtől az addigiakhoz képest újszerű együttműködését jelenti a gyámhatóságoknak, a gyermekjóléti szolgálatoknak és a pártfogó felügyelői szolgálatoknak. A gyámhatóság a szabálysértési hatóság vagy a nyomozó hatóság értesítése alapján az elzárással is fenyegetett szabálysértést vagy bűncselekményt elkövetett gyermek-és fiatalkorú esetében a pártfogó felügyelő által készített bűnmegelőzési szempontú kockázat értékeléssel kiegészített környezettanulmány alapján dönt a megelőző pártfogás elrendeléséről.

A gyámhatóság a pártfogó felügyelői környezettanulmány és ebben foglalt kockázateértékelés alapján a védelemben vétellel egyidejűleg, vagy a már fennálló védelemben vétel mellett a bűnismétlés megelőzése érdekében a gyermek-és fiatalkorú bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének magas foka esetén elrendeli a gyermekkorú vagy fiatalkorú megelőző pártfogását. A gyermek-és fiatalkorú bűnmegelőzési szempontú veszélyeztetettségének közepes foka esetén mérlegeli, hogy szükséges-e a megelőző pártfogás, és dönt a kötelezésről vagy annak mellőzéséről. A megelőző pártfogás kötelezi a gyermek-és fiatalkorút és a szülőt vagy más törvényes képviselőt a megelőző pártfogó felügyelővel való együttműködésre, a megelőző pártfogó felügyelővel az általa meghatározott időközönként történő személyes találkozásra, és a megállapított magatartási szabályok betartására.

A gyámhatóság - kérelemre és a megelőző pártfogó felügyelő vagy a gyermekjóléti szolgálat javaslatára bármikor, hivatalból legalább évente - felülvizsgálja a megelőző pártfogás alatt álló gyermek-és fiatalkorú védelemben vétele és megelőző pártfogása fenntartásának indokoltságát. A megelőző pártfogó felügyelő akkor javasolhatja a megelőző pártfogás megszüntetését, ha a gyermek-és fiatalkorú legalább fél éve fennálló megelőző pártfogása eredményesen eltelt, célja megvalósult és a gyermek-és fiatalkorú magatartása kedvező irányba változott. A megelőző pártfogás megszüntetésére a gyermek-és fiatalkorú magatartásának kedvező irányú változása esetén a gyermekjóléti szolgálat is tehet javaslatot. A megelőző pártfogás és javítóintézeti nevelés egyidejűleg nem állhat fenn.

A szabálysértési eljárások során is a fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés, avagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjön, és a társadalom rendes tagjává váljon. Az eljáró hatóság és bíróság számára követendő elv, hogy a büntetést és az intézkedést úgy kell megállapítani, hogy igazodjék a szabálysértés súlyához, valamint az eljárás alá vont személy személyi körülményeit is figyelembe kell venni. A kódex garanciális jellegű eljárási szabálya szerint amennyiben a fiatalkorú eljárás alá vont személlyel szemben előreláthatólag büntetés (tehát elzárás, közérdekű munka, avagy pénzbírság) kiszabására kerül sor, úgy meghallgatása nem mellőzhető. A fiatalkorúval szemben folyamatban lévő szabálysértési eljárásban – mind a meghallgatás, mind pedig a tárgyalás során – jelen van a törvényes képviselő, akit a szóban forgó eljárási cselekményről értesíteni kell. Ha a törvényes képviselő akadályozva van (valamint együttes elkövetés, illetőleg érdekellentét esetén) jogait a gyámhatóság által kirendelt eseti gyám gyakorolja. A képviselőt a tárgyaláson nyilatkoztatni kell minden esetben a fiatalkorú életviszonyait illetően, aki a válaszadást ezen kérdések tekintetében nem tagadhatja meg.

A szabálysértési elzárás végrehajtása során a szabálysértési hatóság a bírósági határozat egy példányát a fiatalkorú elkövető törvényes képviselőjének és a fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes gyámhatóságnak is kézbesíti. A fiatalkorú eljárás alá vont személyekkel szemben kiszabott szabálysértési elzárás végrehajtására, a szabálysértési elzárás végrehajtását foganatosító intézetek kijelöléséről szóló 55/2014. (XII. 5.) BM rendelet 2. sz. mellékletében meghatározott büntetés-végrehajtási intézetek valamelyikében kerülhet sor³⁵. Amennyiben az elzárás végrehajtandó részéből – a szabálysértési őrizet beszámítását követően – kevesebb, mint tizenöt nap van hátra, a fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes – egyébként a felnőtt korúak elhelyezésére szolgáló – büntetés-végrehajtási intézet is kijelölhető.

Meg nem fizetett pénzbírság, helyszíni bírság, nem teljesített közérdekű munka szabálysértési elzárásra átváltoztatásának eljárási szabályai fiatalkorúak esetében azzal irányadóak, hogy a szabálysértési elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 57/2014. (XII. 5.) BM rendelet ³⁶ tárgyalás tartása esetén a bíróság a fiatalkorú törvényes képviselőjét is értesíti a tárgyalásról. 2013. szeptember 1-jétől helyszíni bírságot csak a törvényes képviselő jelenlétében szabhat ki a szabálysértési hatóság, ezt megelőzően ilyen kötelezettséget a jogszabály nem írt elő.

Közérdekű munkát csak a tizenhatodik életévét betöltött fiatalkorúval szemben lehet kiszabni a bekezdése alapján, azonban szabálysértési elzárás alkalmazására ilyen életkori határt nem ír elő a törvény.

A szabálysértési elzárás végrehajtása kizárólagosan büntetés-végrehajtási intézetben történhet (nem lehet végrehajtani javítóintézetben).

A fiatalkorúak esetében a szabálysértési cselekmények elkövetését követően, legsúlyosabb esetben kiszabható elzárás lehetősége a szakemberek, a jogalkotók és a jogalkalmazók körében a hatályba lépése óta (2013.) vitákat váltott ki, vált ki, vagyis felmerül kérdés lehet-e, jó-e, hogy a fiatalkorúakkal szemben szabálysértési ügyekben a személyi szabadságtól való megfosztás is alkalmazható. A büntető törvénykönyvi szabályozás szerint a fiatalkorúak elmarasztalhatók az általuk elkövetett bűncselekmények miatt, a legsúlyosabb esetekben már 12 éves kortól, általánosságban pedig 14 éves kortól. A bűncselekmények esetén alkalmazható szankciórendszer a magyar jogban is kellően differenciált, így a nemzetközi egyezmények ajánlásait is figyelembe véve alapvetően az elterelés (diverzió) lehetőségein alapul, vagyis az elkövetett cselekmény súlyára is figyelemmel, de lehetőség szerint szabadságelvonással járó szankciókat csak a legvégső esetben lehet alkalmazni, így az elzárás és a szabadságvesztés „ultima ratio” jellegű. A szabálysértési alakzatokban is értékelendő cselekmények (vagyon elleni cselekmények, garázdaság), amennyiben már súlyosabb esetként bűncselekményi kategóriába tartoznak a szankcionálási körben, arányosan kisebb súlyú következményeket vonnak maguk után (feltételes ügyészi felfüggesztés (korábban:vádemelés elhalasztása), próbára bocsátás, felfüggesztett szabadságvesztés, közérdekű munka büntetés, ezek a fiatalkorú esetében együtt járnak a pártfogó felügyelettel).

Az alapvető jogok biztosa indítványában³⁷ a 2013. évben kérte a fiatalkorúak szabálysértési őrizetbe vételét és elzárását lehetővé tevő előírások megsemmisítését, mert álláspontja szerint sérül a fiatalkorúak szabadsághoz és személyi biztonsághoz való joga, valamint a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga.

³⁵ http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=172806.285421, 55/2014. (XII.5.) BM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, a rendbírság helyébe lépő elzárás, az előzetes letartóztatás és a szabálysértési elzárás végrehajtását foganatosító büntetés-végrehajtási intézetek kijelölésének szabályairól, Letöltés: 2018. május 15.

³⁶ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1400057.BM&searchUrl=/gyorskereso%3Fpagenum%3D24>, 57/2014. (XII. 5.) BM rendelet a szabálysértési elzárás végrehajtásának részletes szabályairól. Letöltés: 2018. május 15.

³⁷ [http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/f34a40e998ddd4a4c1257ada00524cd9/\\$FILE/ATTOPHNY.pdf/2012_2806-0.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/f34a40e998ddd4a4c1257ada00524cd9/$FILE/ATTOPHNY.pdf/2012_2806-0.pdf), Alapvető Jogok Biztosa indítványa, Letöltés: 2018. május 15.

Az Alkotmánybíróság válaszában megállapította³⁸, hogy az elzárás 14. életévüket betöltött személyekkel szemben történő kiszabásának lehetővé tételét a jogalkotó részéről a fiatalkorúaknak a társadalmi együttélés legalapvetőbb szabályaival, a már gyermekkorban is követendő morális normákkal kapcsolatos hozzáállása az elmúlt évek tapasztalatai tették indokolttá. Az Alkotmánybíróság szerint az elmúlt időszak egyértelmű tapasztalatai azt tükrözik, hogy a fiatalkorúak törvényekkel szembeni tisztelete súlyosan romlott, ami a normakövető felnőtté válás evidens társadalmi célját veszélyezteti.

Az Alkotmánybíróság megállapította azt is, hogy a fiatalkorúak elzárásának lehetővé tételét a jogalkotó részéről a tulajdon és közbiztonság védelme, valamint a fiatalkorúak helyes fejlődésének elősegítése érdekében álló, kényszerítő szükségesség indokolta. A büntetések speciális és generális preventív célja egyaránt szükségessé teszi a szabálysértési jogban is olyan joghátrányok kiszabásának lehetővé tételét, amelyek alkalmasak arra, hogy a társadalmi együttélés alapvető szabályait semmibe vevő, azokat rendre megsértő deviáns fiatalkorúakat is visszatartsa az ismételt szabálysértéstől. Az Alkotmánybíróság megítélése szerint azok a szabálysértési tényállások, amelyek tekintetében a szóban forgó legszigorúbb szankció alkalmazását a törvény egyáltalán lehetővé teszi, a társadalmi együttélés legalapvetőbb szabályainak a betartására kötelez. Ezen alapvetőnek tekintendő előírások ismerete és betartása nem csupán a nagykorú személyektől, hanem a 14. életévüket betöltött fiatalkorúaktól is alappal elvárható. A mások tulajdonának tiszteletére (tulajdon elleni szabálysértés), mások személyének sérthetlenségére (garázdaság) és általában a jogállamban mindenkitől elvárható alapvető magatartási normákra vonatkozó szabályok betartatása a személyi szabadság korlátozhatósága szempontjából alkotmányosan elfogadható államcélként tekintendő.

Az Alkotmánybíróság határozatához fűzött különvélemények azonban más, ezzel szembehelyezkedő szempontokat is felvetettek.³⁹ A Szbstv. ezen szabályát összevetve a fiatalkorúakra vonatkozó rendelkezésekkel megállapítható, hogy a fiatalkorúak esetén a szabályozás nem biztosítja a valódi alternatívákat. Elegendő röviden áttekinteni a másik két büntetésre, a közérdekű munkára és a pénzbírságra vonatkozó speciális rendelkezéseket. A közérdekű munka fiatalkorúakkal szemben csak akkor alkalmazható, ha a fiatalkorú a 16. életévét betöltötte, tehát a 14 és 16 év közötti korosztálynál a közérdekű munka lehetősége, mint alternatíva szóba sem jöhet. A pénzbírság szintén csak feltételekkel alkalmazható a fiatalkorúakkal szemben, mégpedig akkor, ha vállalja annak megfizetését és van keresménye vagy vagyona van, amelyből meg tudja fizetni. Ezen feltételek mellett sem a közérdekű munka, sem a pénzbírság nem jelent gyakran reális alternatívát a fiatalkorúak számára.

A megfontolások részben változásokhoz vezettek a jogalkotásban, ha a fiatalkorúak esetében alkalmazható szabálysértési elzárás büntetés nem is került ki a szankciók közül, de már a szabálysértési elzárás itt is végső eszközként alkalmazható, mint a büntetőjogban. Ezért is került 2016. január 1-jével a Szbstv.-be új jogintézményként a fiatalkorúval szemben kiszabott szabálysértési elzárás büntetés végrehajtásának próbaidőre történő felfüggesztésének lehetősége.

A tiltott prostitúció szabálysértésként való szankcionálása a fiatalkorúak esetében azonban még mindig további kérdéseket vet fel, hiszen ez a cselekmény jelentősen eltér más a fiatalkorúak esetében is releváns cselekmények megítélésétől (pl.: tulajdon elleni cselekmények, garázdaság).

³⁸ <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/F34A40E998DDD4A4C1257ADA00524CD9?OpenDocument>, a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény 14. § (2) bekezdése, valamint a szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény 27. § (2) bekezdése és 134. § (1) bekezdése tárgyában kezdeményezett utólagos normakontroll eljárás, Letöltés: 2018. május 15.

³⁹ <http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/F34A40E998DDD4A4C1257ADA00524CD9?OpenDocument>, a szabálysértésekről szóló 1999. évi LXIX. törvény 14. § (2) bekezdése, valamint a szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény 27. § (2) bekezdése és 134. § (1) bekezdése tárgyában kezdeményezett utólagos normakontroll eljárás, Letöltés: 2018. május 15.

A hatályos szabályozások (Btk.) alapján a 18. életévét be nem töltött személy részére a szexuális szolgáltatásért ellenszolgáltatást nyújtani bűncselekmény. – a Ptk. 6:96. §-a alapján⁴⁰, Jó erkölcsbe ütköző szerződés: Semmis az a szerződés, amely nyilvánvalóan a jó erkölcsbe ütközik, a prostitúciós tevékenység jogellenes. A 18. életévét be nem töltött személy tehát kvázi „legálisan, engedélyezett módon” nem is folytathatna prostitúciós tevékenységet, azonban gyakorlatban mégis folytat.

Az Alapvető Jogok Biztosa 2018. évi vizsgálatában⁴¹ foglaltak szerint a fiatakorúak esetében így a probléma abból fakad, hogy ugyan a Ptk. előírása alapján, a 18 év alatti, azaz gyermekkorú (0-18 éves) személy jogszerűen nem végezhet prostitúciós tevékenységet, de az is nyilvánvaló, hogy ha egy 14 év feletti és 18 év alatti személy a tilalmakat megsértve (pl. türelmi zónán kívül a közterületen, vagy éppen orvosi igazolás hiányában) végez prostitúciós tevékenységet, akkor vele szemben is szabálysértési eljárás indul tiltott prostitúció miatt.

Az alapvető jogok biztosa jelentésében jelzi, hogy a belügyminiszter szerint kifejtett álláspont szerint csak abban az esetben nem lehet a jelenlegi jogszabályok szerint tiltott prostitúció szabálysértése miatt a fiatakorút szankcionálni, ha azt kényszer vagy fenyegetés hatása alatt követte el. A 18. életévét be nem töltött személy esetében a külső kényszer vagy fenyegetés nélküli haszonszerzés céljából történő felajánlkozás nem tekinthető kényszernek, vagy „kizsákmányolásnak”.

Ha igazolódik, hogy az elkövető a cselekményt kényszer, fenyegetés hatására tette, úgy az a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően büntethetőséget kizáró ok. A problémát azonban az jelenti, hogy magát a kényszer, fenyegetést nehezen lehet bizonyítani, a gyermekek, az őket prostitúcióra rábíró (kényszerítő) személyeket nem jelentik fel, nem vallanak ellenük, nemegyszer az esetleges feljelentést önszántukból vagy éppen kényszer hatására visszavonják.

Az állampolgári jogok biztosa jelentése kifejti, hogy álláspontja szerint az önkéntesség és a kényszer értelmezési keretei a 18 év alatti gyermekek prostitúciós tevékenysége kapcsán, Magyarország nemzetközi gyermekjogi kötelezettségei fényében nehezen értelmezhetőek, mert álláspontja szerint fogalmilag kizárt az önkéntesség a prostitúcióban, ha az 18. életévét be nem töltött személy végzi. Minden esetben – az álláspont szerint – abból kell kiindulni, hogy a kiskorú a prostitúciós tevékenységet valamilyen – akár fizikai, akár lelki, akár gazdasági kényszer vagy fenyegetés – hatására végzi. A Lanzarote-i Egyezmény 3. cikk c) pontja értelmében áldozatnak a szexuális kizsákmányolásnak vagy a szexuális zaklatásnak kitett gyermek minősül. A Gyermekprostitúcióról szóló fakultatív Jegyzőkönyv 2. cikk b) pontja szerint gyermekprostitúciónak minősül a gyermek szexuális tevékenységekben történő felhasználása, díjazás vagy más ellenszolgáltatás fejében. Minden esetben kényszer áldozatának kell tekinteni azt a 18. életévét be nem töltött személyt, aki prostitúciós tevékenységet végez, nem fogadható el magyarázatként a prostitúciós tevékenységen ért gyermekkorú személy esetében az önkéntesség, akkor sem, ha valamennyi érintett ezt meggyőzően és egybehangzóan állítaná. Könnyen előfordulhat, hogy maga a gyermek nincs tudatában annak, hogy ő áldozat, sőt nem is érzi áldozatnak magát és abban az esetben is, ha a kényszer nem látványos: anyagi javak megszerzése vagy valamilyen függőség motiválja. Pusztán azért, mert a gyermekkorú személyt nem éri közvetlen és direkt fizikai fenyegetés vagy kényszer (pl. bántalmazás vagy szexuális erőszak), nem lehet a kényszer hiányáról beszélni. Az alapvető jogok biztosa vizsgálata kifejti azt is, hogy egy gyermekkorú prostituált esetében – ahol az önkéntesség a már kifejtettek szerint cáfolható, – eleve nehezen értelmezhető a tilalmak és korlátozások megszegése, hiszen nem önkéntes a döntés.

⁴⁰ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1300005.TV>, 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről, Letöltés 2018. május 15.

⁴¹ http://www.ajbh.hu/documents/10180/2805034/Jelent%C3%A9s+a+gyermekprostit%C3%B3ci%C3%B3+elleni+fell%C3%A9p%C3%A9s%C5%91+1485_2018/aa4cd113-7062-a8b6-8ae7-253c4ef33352?version=1.0, jelentés a gyermekprostitúció elleni fellépésről, Letöltés: 2018. május 15.

Összefoglalva a fenti ombudsmani állásfoglalás mellett is a hatályos jogszabályok alapján a tiltott prostitúciós tevékenység miatt szabálysértési eljárás folytatható le 14 és 18 év közötti személlyel szemben, a fentiek szerint a bíróság akár elzárást is kiszabhat adott esetben. A szabálysértési felelősség alóli mentesülés akkor következik be, ha bizonyítható, hogy a prostitúciós tevékenységet kényszer vagy fenyegetés hatására követte el a fiatakorú, ami azonban az eljárásokban nagyon gyakran nem érhető tetten. Ha a rendőr 18. életévet be nem töltött személyt prostitúciós tevékenységen tetten éri, és a tevékenység során a 18. életévet be nem töltött személy megvalósította tiltott prostitúció szabálysértését, úgy a rendőr előállítja. Tettenérés esetén a Szabstv. szerint helye van a gyorsított bírósági eljárásnak, így vagy erre kerül sor, vagy az elkövető ellen feljelentést tesznek.

A hatályos jogszabályok értelmében a fiatakorú esetében a tiltott prostitúciós tevékenységen való tettenérést követően a hatóságok részéről az lehet segítség, ha alapos eljárás indul a fenyegetettség vagy kényszer megállapítására. Amennyiben a kényszer vagy fenyegetettség megállapításra kerül, az büntetőjogi felelősséget von maga után.

Ezen túlmenően, ha a rendőrség a 18. életévet be nem töltött személyt prostitúciós tevékenységen tetten éri, és a tevékenység nem valósít meg tiltott prostitúció szabálysértését, úgy a rendőrhatalóságnak a 18. életévet be nem töltött személy esetében jeleznie kell a gyermekvédelmi rendszer felé.

Amennyiben a szülő, avagy gondviselő tekintetében felmerül, hogy

- a) tudott a kiskorú ilyen tevékenységéről,
- b) az ebből származó jövedelemből részesült,
- c) a kiskorúnak ilyen tevékenység végzéséhez segítséget nyújtott,
- d) a kiskorú sérelmére más bűncselekményt követett el,
- e) a gyermek nevelését súlyosan elhanyagolta,
- f) egyéb más súlyos veszélyeztető magatartást tanúsított, úgy a szülő, vagy gondviselő ellen az eset össze körülményére tekintettel, a Btk. szerint prostitúció elősegítése, vagy gyermekprostitúció kihasználása, avagy kiskorú veszélyeztetése bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt büntetőeljárást kell kezdeményezni.

Ha a szülő esetében semmilyen jogsértő tevékenységet, avagy mulasztást nem lehetett megállapítani, akkor felmerül a kiskorú veszélyeztetettsége, akár más nagykorú személy által vagy akár önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása miatt. a rendőr akkor is köteles a gyámhatóság eljárását kezdeményezni.

1.2.3.3 Az emberkereskedelem szabályozása

Az emberkereskedelem minden államban súlyos bűncselekménynek számít, a Btk. az emberi szabadság elleni bűncselekmények között rendeli büntetni. Az emberkereskedelem a hazai hatályos jogi szabályozás szerint is a társadalomra az egyik legveszélyesebb kategóriába sorolt bűncselekmény, a közelmúltban globális méretű problémákat keletkeztetett, így szükségszerű volt, hogy az ellene való fellépés is nemzetközi méreteket öltjön. A bűncselekmény elkövetője jogellenes magatartásával nemcsak az emberi jogokat, és az emberi méltóságot sérti meg, hanem többek között olyan deklarált, elismert alapjogokat is veszélyeztet, amelyek az emberi szabadsághoz, a befolyástól mentes akaratnyilvánításhoz, a helyváltoztatáshoz fűződő alapvető jogokhoz kapcsolódnak. Köztudott, hogy nemzetközi viszonylatban az emberkereskedelemből származó bevételek többek között az országhatárokon átnyúló szervezett bűnözői körök profitjának a gyarapodásához járul hozzá, amely illegálisan szerzett vagyont további súlyos bűncselekmények támogatására használnak fel – terrorizmus, fegyverkereskedelem, kábítószer kereskedelem -, amely több százezer ember életét, testi épséget sértheti vagy veszélyeztetheti. A szervezett bűnözés definiálására számos meghatározás született, azonban szinte mindegyikben közös

azon bűncselekmények körének megnevezése, amelyek a fent tartásukhoz szükséges bevételi forrást jelentik. Dr. Czine Ágnes - Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája - PhD értekezésében az emberkereskedelmet, és a prostitúciót a szervezett bűnözés egyik legfőbb pénzbevételi forrásának tekinti. „...Közismert fogalom a szervezett bűnözés, amely szűkebb és tágabb értelemben foglal magában számos bűncselekményt. Ezek a következő bűncselekmények: a védelmi pénzek zsarolása, prostitúció, adócsalás, emberkereskedelem, embercsempészs...”.(Kovács, 2016)

A magyar jogban is évtizedek óta szabályozzák az emberkereskedelem bűncselekményét, az 1978. évi IV. törvényt („rég” Btk.) módosító 1998. évi LXXXVII. törvény iktatta be elsőként. Korábban az ilyen jellegű cselekmények főként a személyi szabadság megsértése és további hozzá kapcsolódó büntető tényállások keretében voltak szankcionálhatók csak akkor, ha azt más ember feletti hatalom gyakorlásával követték el a bűncselekményt. (Kovács, 2004).

A Magyarország 2000. évben írta alá az ENSZ keretében létrejött, a **Nemzetközi Szervezett Bűnözés Elleni Egyezmény**⁴², továbbá az emberkereskedelem, különösen a nők és gyermekekkel való kereskedelem megelőzéséről, büntetéséről és visszaszorításáról szóló kiegészítő jegyzőkönyvet. Az Egyezménynek megfelelően módosították a Büntető Törvénykönyvben az emberkereskedelem tényállását 2002-ben, amellyel már megfelelt az emberkereskedelemre vonatkozó hatályos magyar szabályozás az Európai Unió Tanácsának, az emberkereskedelem elleni küzdelemről szóló Kerethatározatának is (2002/629/IB). (Kovács, 2016)

Magyarország megfelel az emberkereskedelem büntetőjogi szabályozása a nemzetközi egyezményekben és az Unió előírásokban határozottaknak, valamennyi szankcionálni kívánt elkövetési magatartást és körülményt is tartalmaz, a tényállási elemei, azok fogalmi meghatározásai azonosnak mondhatók az unió és nemzetközi normák által használt fogalmakkal és meghatározásokkal. (Kovács, 2016)

Az emberkereskedelem szabályozása a 2012. évi C. tv. (Btk.) alapján

Emberkereskedelem: Aki mást elad, megvásárol, elcserél, ellenszolgáltatásként átad vagy átvesz, illetve ezen cselekmény megvalósítása érdekében szállít, elszállásol, elrejt vagy másnak megszerez. Aki mást kizsákmányolás céljából elad, megvásárol, elcserél, átad, átvesz, toboroz, szállít, elszállásol, elrejt vagy másnak megszerez.

Súlyosabban büntetendőnek minősül többek között, ha az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyral visszaélve, hivatalos személyként, e minőséget felhasználva, bűnszövetségben vagy üzletszerűen követik el.

A büntetés súlyosabb, ha a bűncselekményt tizennyolcadik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el és különösen nagy tárgyi súlyú cselekménynek minősül, ha tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére követik el. Aki emberkereskedelemre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt az is büntetendő.

Összefoglalásként elmondható, hogy a hazai hatályos jog szerint maga a – szabályozásnak megfelelő keretek között folytatott – prostitúció sem bűncselekmény, sem szabálysértést nem valósít meg, így a 18.

⁴²<http://20102014.kormany.hu/download/8/74/10000/Palerm%C3%B3i%20normasz%C3%B6veg%20%2B%20indokol%C3%A1s.pdf>, aláírt, de nem ratifikált egyezmény, törvény előterjesztés az Egyesült Nemzetek keretében, Palermóban, 2000. december 14-én létrejött, a nemzetközi szervezett bűnözés elleni Egyezménynek a lőfegyverek, azok részei és alkatrészei, valamint a lőszerek tiltott előállítására és kereskedelmére elleni fellépésről szóló, 2001. május 31-én elfogadott Jegyzőkönyve kihirdetéséről, Letöltés: 2018. május 15.

életévüket betöltött és be nem betöltött személyeket sem kezelik hazánkban bűncselekmények elkövetőiként vagy kifejezetten önmagában prostitúció megvalósítása miatt szabálysértőként.

Ezzel szemben a prostitúciós ipar főszereplői – a kerítők, szervezők, kitartottak, szobáztatók, bordélytartók, és ezek segítői, alkalmazottai, továbbá az emberkereskedők bármely fajtája – bűnelkövető, az ő tevékenységüket rendeli büntetni a Btk., közöttük kell számításba venni a prostitúció vásárlóját is abban az esetben, ha kiskorúval folytat ilyen tevékenységet, illetve a pornográfia készítőjét, birtoklóját, ha az áldozatok kiskorúak. (Bethlen, 2013)

Kihangsúlyozandó, hogy az emberkereskedelem, mint bárhol a világon, úgy hazánkban is súlyos bűncselekménynek minősül.

Emellett az is tény, hogy nem önmagában prostitúciós tevékenységért, de tiltott prostitúciónak nyilvánított (nem jogszabályi kötöttségek szerint végzett prostitúciós tevékenységért) a 14-18 éves kor közötti fiatalok is szabálysértési szankcióval sújtható.

2. A gyermekprostitúció, gyermekkereskedelem jellemzői a gyermekek bevonhatóságának, bevonódásának szempontjából

Összefoglalás

A prostitúcióval kapcsolatban élénk vita zajlik a kutatók és egyéb szakemberek között azzal kapcsolatban, hogy a tevékenység vajon szabad választásnak, választott munkának tekinthető-e. Abban azonban mindenki egyetért, hogy gyermekek (kiskorúak) esetében ez a vita nem állja meg a helyét: a prostitúciós tevékenységben érintett gyerekek minden esetben kizsákmányolt áldozatoknak tekintendők és akként is kezelendők. Így van ez akkor is, ha az érintett fiatal a szavak szintjén bele is egyezett a tevékenység végzésébe.

A prostitúcióban érintett kiskorúak mögött majdnem minden esetben áll kényszerítő partner (futtató, „lover-boy”), de előfordul, hogy a szülők, rokonok járulnak hozzá a kizsákmányoláshoz. A kényszerítő személyek mellett számos más „külső” (szegénység, elhanyagoltság, kirekesztettség, iskolai lemorzsolódás) és „belső” (traumatikus élmények, veszteségek) okok hatnak kényszerítő erővel és terelik a fiatalokat az áldozattá válás felé.

A prostitúciós tevékenységet kísérő, annak következtében megjelenő ártalmak, mint a PTSD, depresszió, önértékelés zavara, szerhasználat nehezíti a prostitúció világában való kilépést – egy nagyon nehezen megakasztható ördögi körben találják magukat a gyerekek, illetve az őket támogató szakemberek.

Cél

Annak megértése, hogy milyen élmények és tapasztalatok vezetnek ahhoz, hogy a gyerekek prostitúció áldozatává váljanak, valamint az áldozattá válás következményeinek megismerése. Kizárólag ezeket szem előtt tartva képzelhető el az, hogy az érintett szakemberek hatékony segítséget tudjanak nyújtani az áldozattá vált, vagy veszélyeztetett fiatalok számára.

Kulcsszavak

- kényszerítés, kényszerítő körülmény, áldozat, áldozattá válás
- futtató, lover-boy
- elhanyagolás, bántalmazás
- trauma, PTSD, szerhasználat, egészségkárosodás, nemi betegség

Tanulást segítő kérdések

Milyen veszélyeztetettségek vezethetnek a prostitúcióban való áldozattá váláshoz?

Lehet-e szabad választás a prostitúció?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom

VIDRA Zs. – BARACSI K. – KATONA N. – SEBHELYI V. (2015): Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. Budapest
BETLEN A. (2013): Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben Magyarországon, 2013. Kutatási beszámoló.

<https://monafriends.files.wordpress.com/2014/10/aldozatellatas-2013.pdf>, (2018.08.01)

KRÁNITZ M. (2013): Prostitúció fiatal korban – tinédzser prostituáltak. Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok, 50.

POPPER P. (1970): A kriminális személyiségzavar kialakulása. Budapest

2.1. A gyermekprostitúció jellemzői - társadalmi háttér

A tinédzseres prostitúcióban való érintettsége nem új keletű jelenség, annak mértéke azonban hirtelen indult növekedésnek: az 1960-as években Észak-Amerikában és Japánban, az 1970-es évektől pedig Nyugat-Európában is megnőtt az áldozattá vált tizenévesek száma. (Kránitz, 2013.) Azonban a szexuális kizsákmányolás áldozatává vált gyermekek pontos számára vonatkozó adatokkal az egyes országok nem rendelkeznek. (Vidra et al., 2015) Például az amerikai hatóságok becslése szerint 100 000 és 3 millió fő közé tehető az érintett gyerekek száma. (Friedman, 2005) RIEDMAN A megbízható adatok hiányának legfőbb oka az, hogy nincs társadalmi „odaforulás” a hátrányos helyzetű, megbélyegzett (stigmatizált), kirekesztett, otthonról elszökött, alacsony érdekérvényesítő képességgel rendelkező, a hatóságokat ellenséggként megélt, sérülékeny csoport felé. (Williams – Frederick, 2009) Ennek megfelelően hiányzik a speciális ellátási rendszer is. Azonban az ismertté vált áldozatok alacsony száma és az ellátórendszer hiányosságai egymást erősítő folyamatok, hiszen éppen az áldozatok alacsony száma indokolja azt, hogy nincs szükség speciális szolgáltatásokra, protokollokra. (Vidra et al., 2015)

Sajnos úgy tűnik, hogy sokszor még az áldozatokkal leggyakrabban kapcsolatba kerülő, gyermekvédelemben dolgozó szakemberek is hajlamosak úgy tekinteni az érintett gyerekekre, kamaszokra, mint akik minden befolyástól mentesen meghoztak egy döntést a „könnyű pénz reményében”, „szexuális túlfűtöttségüktől vezérelve”. (Vidra et al, 2015)

Ebben a – téves – olvasatban a gyerekek nem áldozatok, hanem rossz döntést hozó, „deviáns” személyek, akik maguk választották tevékenységüket, ha úgy tetszik: „saját sorsuk kovácsai”. A következő részben azt tekintjük át, hogy milyen társadalmi és pszichológiai tényezők vezetnek az áldozattá váláshoz.

Egyik legfontosabb felmerülő kérdés, hogy: A cselekménynek nincs áldozata?

A kérdésfelvetésnek – sajnos – van létjogosultsága, ahogy korábban rámutattunk: a hatóságok (és sokszor az érintett szakemberek is) megfélemeznek arról, hogy áldozatok nélküli gyermekprostitúcióról semmilyen esetben sem beszélhetünk.

2.1.1 Áldozattá válás a prostitúciós érintettséget megelőzően

A fiatakorúak a prostitúcióban való érintettséget megelőzően is számtalanszor válnak áldozattá. A családon belüli devianciák (alkohol- és szerhasználat, kriminalitás), a szülők mentális problémái (Williams – Frederick, 2009) maguk után vonják az elhanyagolást, a családi funkciók szétesését, valamint a szülőktől és a családtól való elidegenedést. Kiemelendő a családon belüli verbális, fizikai és szexuális abúzusok jelentősége, amely akkor is komoly traumát okoz a gyerekeknek, ha csak szemtanúi az eseményeknek. (Williams – Frederick, 2009) Az abúzus közvetlen megtapasztalása – amelynek következtében a gyermek azt éli meg, hogy nem „ura a testének” (Coy, 2009) –, illetve annak következményei (a diszfunkcionális interperszonális kapcsolatok és szexualitás, a stigmatizáció, az elárultság, a tehetetlenség⁴³) meghatározó tényezőknek bizonyulnak a későbbi prostitúció szempontjából.⁴⁴ A trauma hatása annál erősebb, minél

⁴³ Ezek áttekintését lásd THORNBURN, Natalie J.: *„I look in the mirror and that's all I see”: perceptions, challenges, and service needs of underage sex workers in Aotearoa New Zealand.* Auckland, 2014.

⁴⁴ Ezek áttekintését lásd SEBHELYI Viktória: A prostitúcióban élő magyar nők keresztmetszeti vizsgálata Magyarországon és Svájcban. In *IRIS 2012 – Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban.* Budapest, 2012. 56–79.; COBBINA, Jennifer E. – OSELIN, Sharon S: It's not only for the money: An analysis of adolescent versus adult entry into street prostitution. *Sociological Inquiry*, (2011) 3. 310–332; VIDRA (et al.): *Gyermekkereskedelem Magyarországon...*; KRÁNITZ: Prostitúció fiatal korban – tinédzser prostituáltak.; CHAPKIS, Wendy: Live Sex Acts: Women Performing Erotic Labor. In WEITZER,

közelebbi hozzátartozó az erőszak elkövetője. A kutatási eredmények pedig azt mutatják, hogy a gyermekek sérelmére elkövetett szexuális abúzust jellemzően ismerős vagy olyan személy követi el, akivel közeli kapcsolatban van az áldozat. (Virág et. al., 2016) A bántalmazás és a trauma következményeit részletesebben a következő fejezet fejti ki.

Az otthon falai között elhanyagolt, kielégítetlen érzelmi igényeket megélő, erőszakot látó és/vagy közvetlenül megtapasztaló gyerek, hogy önmagát védje, elszökik otthonról – a gyermekprostitúció által legveszélyeztetettebbek pedig az otthonról elszökött (akik elhagyják otthonukat, és akiket nem keresnek szüleik, vagy újból elmennek, ahányszor a hatóságok megtalálják és hazaviszik őket), illetve az elcsavargó gyerekek (akik alapján véve otthon élnek, de bizonyos időszakokat távol töltenek, például kimaradnak több éjszakára). (Fórizs, 2014) A szökésekkel kapcsolatos gyermekvédelmi kihívásokat, problémákat részletesebben külön fejezet fejti ki.

Ismételten ki kell emelnünk azt az álláspontot, amely az áldozattá válás kérdését tisztázza a prostitúciós tevékenységgel kapcsolatban

Ezen a ponton fontos ismét hangsúlyozni azt, hogy a hazai és a nemzetközi jogszabályok szerint a prostitúcióban érintett 18 éven aluli személyek mindenképp áldozatnak minősülnek. Külön kiemelendő ez a – belföldi és külföldi – szervezett bűnözéssel, illetve az emberkereskedelemmel kapcsolatban, amelyektől a gyermekprostitúció sok esetben elválaszthatatlan! (Vidra et. al., 2015) (Kránitz, 2013)

A gyermekprostitúcióban érintett fiatalok a szexuális kizsákmányoláson kívül más bűncselekményekben is gyakran válnak áldozattá (például fizikai bántalmazás, zsarolás, kényszerítés). (Williams – Frederick, 2009) Minél több ideig van jelen valaki a prostitúció világában, annál valószínűbben válik erőszak áldozatává, annál fokozottabban jelennek meg a viktimizáció és a prostitúciós tevékenység fizikai, pszichikai és interperszonális következményei, illetve annál nagyobb az esélye arra, hogy – elkövetőként – kapcsolatba kerüljön a büntető-igazságszolgáltatási rendszerrel. Ugyanakkor minél fiatalabb korra tehető a bekerülés ideje, várhatóan annál hosszabb távú lesz az érintettség. (Cobbina – Oselin, 2011)

2.1.2 A gyermekprostitúció következményei

A szexuális kizsákmányolás áldozataivá vált gyerekek gyakrabban diagnosztizálhatóak depresszióval, gyakrabban kísérelnek meg öngyilkosságot. (Saphira – Oliver 2002) A prostitúciós érintettség következményei a különböző szexuális megbetegedések, (Da Silva, 2016) magas fokú szorongás, pánik, PTSD és más mentális megbetegedések, (Thornburn, 2014) a test és a lélek disszociációja, (Stebbins, 2010) valamint a szerhasználat. (Vidra et. al, 2015) (Cobbina – Oselin, 2011) Az áldozattá vált gyerekek énképe negatív színezetű, önértékelésük alacsony szintű – az énkép szempontjából döntő jelentőségű, hogy valaki milyen mértékben azonosítja magát a tevékenységgel, ami pedig nagyban függ a korai élményektől. (Dodsworth, 2012) Ezekon túlmenően a kizsákmányolt gyerekekben olyan téves, önmagukra nézve káros kép alakul ki a *gender* szerepekről, a férfi és nő közötti erőviszonyokról, a párkapcsolatokról és a szexualitásról, amely szerint e kapcsolatok nélkülözik a kölcsönösséget, a beleegyezést, amelyekben nem kérdőjeleződik meg a partner dominanciája és elfogadható az erőszak és a kényszer. (Thornburn, 2014)

Az áldozattá vált gyerekek a legtöbb esetben ki akarnak lépni helyzetükből, (Williams – Frederick, 2009) ugyanakkor nem képesek megtenni a szükséges lépéseket: nem tesznek feljelentést és/vagy nem kérnek segítséget, mert félnek a következményektől, védik az elkövetőket (különösen, ha azok hozzátartozók),

Ronald (szerk.): *Sex for Sale*. New York, 2009. 181–201; SAPHIRA, Miriam – OLIVER, Pam: A review of literature on child prostitution. *Social Policy Journal of New Zealand*, (2002) 19. 141–163.

nem bíznak az érintett hatóságokban (Williams – Frederick, 2009) vagy a szociális ellátórendszerben, szervezetekben. (Thornburn, 2014)

Fontos szempont a vizsgálatok, elemzések szempontjából, hogy hogyan gondolkodunk a „Szabad választás?” kérdéséről.

Vidra és társai 2014-ben megvalósított kutatásának eredményei szerint a gyermekek védelméért felelős, hazai intézményekben is megjelenik az a nézet, hogy a gyermekprostitúció szabad választáson alapszik. (Vidra et. al., 2015) Pszichológiai tényezők, a kényszerítés és a kényszerítő körülmények okán azonban nem beszélhetünk soha szabad döntésről.

A statisztikák szerint a gyermekprostitúció világába való „bekerülés” átlagosan 13 éves korra tehető. (Share Hope International, 2011) Ebben az életszakaszban a kognitív struktúrák éretlenségéből fakadóan az emberek nem tudnak valódi döntést hozni. (Eysenck – Keane, 2003)

A problémát tovább árnyalja az, hogy az áldozattá vált fiatalkorúak között magas számban vannak enyhe fokban értelmileg akadályoztatott áldozatok. Lélektani szempontból tehát a gyermekprostitúcióval kapcsolatban általában nem beszélhetünk „döntésről”. (Charnigo et. al., 2013)

2.1.3 Gyermekprostitúció és kényszerítés, kényszerítő körülmények

Nem beszélhetünk szabad választásról azért sem, mert az áldozatok az esetek jelentős részében kényszerítés hatására cselekednek. Bizonyos esetekben a kényszer a származási család oldaláról érkezik, ami nagyban megnehezíti a kiszolgáltatott gyermekek kilépési lehetőségeit a pszichikai nyomás mellett azért is, mert – a hozzátartozók védelme miatt – még alacsonyabb annak a valószínűsége, hogy az áldozat segítséget kérve a hatóságokhoz, vagy a gyermekvédelmi rendszerhez forduljon. (Williams – Frederick, 2009) Előfordulnak olyan esetek is – különösen hátrányos helyzetű térségekben és szegregátumokban – ahol az uzsora által eladósodott családok gyermekei válnak a gyermekkereskedelem, a prostitúciós célú kizsákmányolás áldozataivá. Ezekben az esetekben az uzsorások a futtatók, akik megzsarolják a családokat, hogy a tartozás fejében elviszik lányaikat prostituáltként dolgozni. (Vidra et. al., 2015)

Más esetekben a kényszer a futtató, vagy „partner” részéről jelenik meg. Az utcai prostitúció világában a prostitúció más színtereihez képest jellemzőbb a futtatók jelenléte, (Benson – Matthews, 1995) ami hatványozottan igaz a gyermekáldozatokkal kapcsolatban. (Betlen, 2014) (Sebhelyi, 2012) A vonatkozó kutatások szerint elenyésző az olyan gyerekek száma, akik „mögött” nem áll kizsákmányoló, élősködő személy. A „klasszikus futtatók” helyét és szerepét az utóbbi időkben átvették az ún. „loverboyok” (Bovenkerk – Van San, 2011), akik általában az otthonról elszökött, hátrányos helyzetű, sok esetben gyermekvédelmi intézményben élő, érzelmileg és fizikailag kiszolgáltatott gyerekeket hálózzák be. (Sebhelyi, 2012) A kezdetben „szerelmet” és odafigyelést ígérő partnerek viselkedése idővel megváltozik, fokozatosan vezeti be „társát” a prostitúció világába, a kényszerítés egyre közvetlenebb és durvább eszközeit alkalmazva. (Vidra et. al., 2015) Ennek formái az érzelmi zsarolás, a fenyegetés, a fizikai és szexuális bántalmazás (amelynek célja a megszegyenítés, az „én” leépítése), a teljes izoláció (családtól és más, a prostitúción kívüli kapcsolatoktól) és a kontroll (pénz és iratok elvétele, kommunikációs csatornák elzárása). A bántalmazások, megalázó bánásmód és a totális kontroll kialakításának célja a kiskorú önértékelésének és önbizalmának teljes leépítése, ezen keresztül pedig a totális függőség kialakítása. (Thornburn, 2014)

Szabad választásról azért sem beszélhetünk, mert a közvetlen (büntetőjogi) kényszerítésen túl, a körülményeknek, az élettörténetben megjelenő élményeknek is kényszerítő erejük van.

A gyermekprostitúció áldozatainak körülményeit, az élettörténetekben megjelenő visszatérő elemeket áttekintve azt látjuk, hogy a prostitúció mögött meghúzódó makro- és mikroszociális okok behatárolják a „választások szabadságát”.

Makroszinten két tényező érdemel külön figyelmet. A gyermekek felnőttes – elsősorban a médiában – tapasztalható megjelenítése, pszichikai és fizikai érettségüket meghaladó attribútumok asszociálásával együtt, hozzájárul a gyermekek szexuális kizsákmányolásához. (Thornburn, 2014) Más szavakkal: a gyermekek korukat meghaladó, nőies, sokszor kihívó ábrázolása hozzájárul a fiatalokat óvó – szexuális és más jellegű – tabuk és szabályok áthágásához. Ezen túlmenően, a patriarchális berendezkedés és értékrend legitimálja a férfiak dominanciáját, a nőkkel (és lányokkal) szembeni elnyomó, agresszív magatartást, ezáltal aláásva a prostitúció iránti társadalmi figyelmet és a kezelés igényét. A magyar társadalom „férfijogúságára”, „férfiközpontúságára” jó példa a nemek közötti kereseti egyenlőtlenségek, (Tóth, 2007) vagy a gyermeknevelés központi értékei közötti különbségek. Míg kislányok esetében a jutalmazott értékek a kedvesség, gondoskodás, csendesség, addig fiúk esetén az agresszió, önérvényesítés kerül megerősítésre (Thornburn, 2014), amely különbségek megmutatkoznak idősebb korban a kapcsolatok mintázatán, vagy akár a prostitúció világában tapasztalható nemi egyenlőtlenségekben is.

Mikroszinten az elhanyagolás, a családi funkciók szétesése, a bántalmazás, az érzelmi elmagányosodás szintén meghatározó a későbbi áldozattá válás szempontjából. (Cobbina – Oselin, 2011) A család a szocializáció legfontosabb színtere, egyúttal a társadalmi hatások elsődleges közvetítője is. A családi nevelés sikerességét számos tényező befolyásolja, így például a szülők iskolázottsága, foglalkozása, életkörülményei, valamint – az ezekkel gyakran összefüggő – esetleges deviáns magatartásai, nem megfelelő életmódja. (Gönczöl, 1991) Ez utóbbiak közül kiemelendő az egyik vagy mindkét szülő alkoholizmusa, kábítószer, illetve gyógyszerfüggősége, bűnelkövetése, pszichiátriai megbetegedése, valamint a családon belüli erőszak jelensége. (Hegedűs, 2010) E jellemzők mintegy maguk után vonják a nevelés elhanyagolását, ami alatt mindazokat a többé-kevésbé tartós helyzeteket értjük, „amelyekben hiányzik a gyermek felé irányuló szeretet, elmarad a gondozás, táplálás, vagy éppen a gyermek életéhez, fejlődéséhez alapvetően szükséges tárgyi feltételek hiányoznak.” (Herczog, 2007)

A csavargás és a szökések hátterében elsősorban az elhanyagolás, az otthoni konfliktusok és a bántalmazás áll. Az otthonról huzamosabb ideig távol lévő gyerekek fokozottan ki vannak téve az áldozattá válás veszélyének, hiszen egyrészt kiszolgáltatott célpontjai a futatóknak, (Vidra et. al, 2015) másrészt pedig a túlélésük, az étel, a pénz és a lakhatás biztosításának szempontjából kényszerhelyzetben vannak. (Williams – Frederick, 2009) A gyermekprostitúcióval összekapcsolódó szerhasználat szintén elválaszthatatlan a korai traumatikus élményektől, a szökésektől és ezzel kapcsolatban a deviancia felé sodró kortárs kapcsolati hálótól. (Cobbina – Oselin, 2011) (Thornburn, 2014)

Az elhanyagolás, bántalmazás eredménye jellemzően az, hogy a gyerek nem internalizálja a szülők által közvetített normákat elvárásokat. Azonban a neveléssel, családi környezettel kapcsolatos kérdés az is, hogy ha azok mégis belsővé válnak, akkor milyen értékeket közvetít a család. Egyrészt a férfi-nő, gyermek-felnőtt relációban megélt és internalizált hatalmi különbségek, a test és a szexualitás fölött megélt kontrollvesztés, összefonódva a kielégítetlen érzelmi igényekkel, mintegy „nyomják” a gyerekeket a kizsákmányoláson alapuló kapcsolatok felé. (Betlen, 2014) (Sebhelyi, 2012) Másrészt pedig a „választás” szempontjából fontos tényező az is, hogy a prostitúció a később áldozattá vált gyerekek számára jelenlévő,

elérhető lehetőség, mindennapjaiknak része,⁴⁵ ezért a megélhetés (túlélés) „normális”, „elfogadható” eszközöként jelenik meg előttük. (Cobbina – Oselin, 2011) (Sőt, gyermekvédelmi szakemberként találkozunk olyan esetekkel is, amikor egy gyermek éppen a származási családja által válik áldozattá...).

A család mellett a szocializáció szempontjából kiemelt jelentőségűek a kortárs kapcsolatok. A környezetére fokozottan érzékeny, kiszolgáltatott fiatal életében a kamaszkor kezdetével egyre fontosabbá válnak kortársai, családon kívüli kapcsolatai. Különösen igaz ez a nem megfelelő érzelmi telítettségű háttérrel rendelkező, sokszoros tárgyvesztést átélő fiatalokra, akik esetében a nem megfelelő családi miliőben kialakult a permanens érzelmi kielégítetlenség állapota, amelynek következtében védekezéséppen egy olyan koravén felnőttes attitűd jelenik meg, amely nincsen arányban az emocionális élet fejlettségi szintjével. (Popper, 1970) Vagyis a kortárs kapcsolatok két irányból „nyomják” a gyerekeket az áldozattá válás felé. Egyrészt az érzelmi kielégítetlenségre „gyógyírt” keresve sodródnak a korábban említett futtatókhoz, „lover-boyokhoz”, akik éppen a gyerekek „affektív éhségét” használják ki: szerelmet, védelmet, biztonságot és kötődést ígérnek, amely ígérek mögé könnyen rejtik el valós szándékukat az érzelmileg éretlen, naiv gyerekek előtt. Másrészt pedig az elhanyagolt, otthonról elszökött fiatalok közösségeiben az önellátás, a javak megszerzése, mint felnőttes célkitűzés jelenik meg és válik domináns értékrenddé (Kököneyi, 2007) – az ehhez szükséges legális feltételek megléte nélkül. Vagyis ezekben a csoportosulásokban a domináns norma, az értékek és a lehetőségek összeütközése is a prostitúció felé „nyomja” a fiatalokat. A megfelelő családi háttér hiányának fontossága ismét kiemelendő, hiszen előállhat az a helyzet, hogy kritikus szituációkban a fiatalok kénytelen együtt sodródni társaival, mert nem áll mögötte a család érzelmi biztonságának, a szülőkkel való őszinte kapcsolatnak az a tartaléka, amelyre alapozhatna és ahová visszavonulhatna. (Popper, 1970)

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a korábban bemutatott hátrányokat és az áldozattá válás szempontjából veszélyes folyamatokat a harmadik fontos szocializációs ágens, az iskolarendszer sem tudja kompenzálni, vagy megakasztani. (Csemáné Váradi, 2006) Az iskola ugyanis középosztálybeli értékrendet és életmódot követel meg, ugyanakkor a hátrányos helyzetű gyerekek jellemzően szerény kommunikációs képességekkel rendelkeznek, nem érznek elkötelezettséget a tanulás iránt, teljesítményüket azonban középosztálybeli tanárok értékelik a középosztály mércéje szerint. (Adler et. al, 2005)

Az iskolai előmenetel tehát kevés sikerélménnyel kecsegtet a hátrányos helyzetű, elhanyagolt gyerekek számára. A sorozatosan átélt kudarcélmények és az iskolának, illetve – ennek következményeként – a formális tekintélynek az elutasítása számos negatív következménnyel jár. Maga után vonja a gyenge önértékelést, az önértékelés redukcióját. „A kudarchelyzet olyan szorongásos feszültséget eredményez, amittől az egyén szabadulni igyekszik. Mivel pedig valamilyen szinten generalizált kudarcok érték, nem az önmagával szemben támasztott követelményeket emeli, hanem azokat redukálja.” (Popper, 1970) Az iskolai sikertelenség ördögi körként visszahat az egyébként is problémákkal és konfliktusokkal terhelt otthoni életre, ahol is az iskolai rossz megítélést, az otthon falai között is szidalmak követik, „aminek következtében fokozódik nyugtalansága, agresszivitása, amit többek között az iskolában is manifesztál.” (Popper, 1970) Az iskola, amely a többségi, középosztálybeli világ ítéleteit hordozza, a rosszul teljesítő, problémás gyerekre kedvezőtlen stigmát aggat. E stigma, illetve a negatív értékelésből fakadó feszültség az önértékelés redukcióján túl, az ellenérzésen keresztül az iskola kerülését eredményezi. (Kököneyi, 2007) Az időtöltés és – ahogy azt korábban bemutattuk – a sikeresség alternatíváját a „sorstársak” csoportja jelenti.

⁴⁵ Egy 2004-ben publikált kutatás szerint az utcán dolgozó prostituált 32,5 százalékának rokonai között volt korábban prostitúcióban érintett személy, 71 százalékukat pedig a családtagok és/vagy a kortársak biztatták a tevékenység „választására”. Lásd RAPHAEL, Jody – SHAPIRO, Deborah L: Violence in indoor and outdoor prostitution venues. *Violence Against Women*, (2004) 2. 126–139.

A „szabad választás” tehát:

- az esetek nagy részében fizikai/érzelmi kényszerítés hatására történik,
- a múlt traumatikus élményeinek, illetve azok következményeinek hatására születik,
- különböző szociális, társadalmi és egyéb körülmények kényszerei között születik,
- a gyermekprostitúció tehát mélyen a társadalomba ágyazódott egyenlőtlenségek keretei között reprodukálódik.

2.2.Pszichológiai háttér

Összefoglalás

Az áldozattá válás tényezői több rizikófaktor együttes megjelenéséből származnak. Ebben a fejezetben elsősorban az áldozatok életében szinte mindig megjelenő tényezőről, a gyermekkori bántalmazásról és annak következményeiről lesz szó, továbbá arról, hogy a prostitúcióban való részvétel milyen „akut stressz-zavart” és a „poszttraumás stressz zavart” okozhat (PTSD).

Cél

Annak megértése, hogy a prostitúcióval érintett gyermekek életében milyen traumák állnak, különös tekintettel a gyermekbántalmazás eseteire. Annak megértése, hogy a prostitúcióban való részvétel milyen hosszú távú következményeket okoz, mit jelent a PTDS, melyek a fő jellemzői.

Kulcsszavak

- gyermekbántalmazás
- ATDS, PTDS
- Stockholm tünet együttes

Tanulást segítő kérdések

- Melyek a gyermekbántalmazás fő jellemzői?
- Mit jelent az akut stressz-zavar? és a poszttraumás stressz zavar?

Magyar Nyelvű szakirodalom:

HERMAN L. J. (2011): Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig. Háttér Kiadó – NANE Egyesület, Budapest

DR. ÁRKI I. – DR. SCHEIBER D. – DR. KOVÁCS Zs. (2013): Gyermekbántalmazás és elhanyagolás. Medical Online. 2013. június 21.

http://medicalonline.hu/gyogyitas/cikk/gyermekbantalmazas_es_elhanyagolas (2018.04.14.)

D. PERRY B.(2017): A ketrecbe zárt fiú, Park Könyvkiadó, Budapest

Magyarországon számos kutatás született azt vizsgálva, hogy melyek a prostitúcióba való bekerülés, áldozattá válás rizikófaktorai gyermekkorban. Kutatási eredmények szerint ezek leggyakrabban a szegénység, és ezen belül a mélyszegénység, a szegregált környezetben és diszfunkcionális/deprivált családban való nevelkedés, a nemi egyenlőtlenségek és a nők társadalmi helyzete, a gyermekkori bántalmazás, a szerhasználat, az állami gondoskodás. (Vidra et. al, 2015) (Betlen, 2013)

Újra megerősítjük, hogy amikor a prostitúcióban érintett gyermekekről beszélünk, őket mindig kizsákmányolás áldozatainak tekintjük, függetlenül attól, hogy beleegyeztek-e a prostitúciós tevékenység végzésébe, vagy sem.⁴⁶ Bár a prostitúcióban való érintettség felnőttek esetén egyes ideológiák szerint lehet választás kérdése, gyermekek esetén sosem valós választás a prostitúció használói (kliensek, „john-ok”) és a prostitúció elősegítői (kerítők, futtatók, „lover boy-ok”), valamint a gyermek eltérő társadalmi és hatalmi viszonyainak következtében.

Az áldozattá válás tényezői több rizikófaktor együttes megjelenéséből származnak. Ebben a fejezetben elsősorban az áldozatok életében szinte mindig megjelenő tényezőről, a gyermekkori bántalmazásról és annak következményeiről lesz szó.

A gyermekbántalmazás tényei

A WHO 2016-os összeállítása⁴⁷ szerint:

⁴⁶ Ld. Gyermekjogi egyezmény, 2011/36 EU emberkereskedelem elleni irányelv, Lanzarote Egyezmény, GRETA Egyezmény

⁴⁷Child maltreatment Key facts 20 September 2016. <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> (letöltés ideje: 2018.04.26.)

- A világon minden negyedik felnőtt gyermekkorában fizikai bántalmazást szenvedett el.
- Minden ötödik nőt és minden 13. férfit szexuálisan bántalmaztak gyermekkorában.
- A gyermekkori bántalmazás egész életen át tartó fizikai és mentális egészségbeli következményekkel jár, melynek társadalmi és foglalkoztatási mutatói lassítják az országok gazdasági és társadalmi fejlődését.
- A gyermekbántalmazás megelőzhető.
- A megelőzés multiszektorális megközelítést igényel.
- A hatékony prevenció programok a szülőket támogatják és pozitív szülői készségeket tanítanak.
- A gyermekek és családok támogatása csökkenti a bántalmazás megismétlődésének kockázatát és csökkenti annak következményeit.

Mit is jelent maga a bántalmazás fogalma?

A kifejezést és ahhoz társuló negatív tartalmat csak az 1950-es évektől használják szerte a világon⁴⁸, addig a szülők által alkalmazható korlátlan fegyelmezés koncepciója megkérdőjelezhetetlen volt, így a testi büntetés is a szülői nevelés eszköztárának egyik – legális - kelléke volt csupán. A gyermekkor jelentőségének felismerésével és a gyermekjogok elismerésével illetve terjedésével kezdődött el a gyermekekről, mint emberi jogok alanyairól való gondolkodás. A gyermekjogi egyezményt⁴⁹ azonban csak 1989-ben alkották meg.

A gyermekbántalmazás fogalmát az Egészségügyi Világszervezet (WHO) alkotta meg 1999-ben, és azóta a gyermekvédelem ezen meghatározást használja, mely szerint:

„A gyermek bántalmazása és elhanyagolása (rossz bánásmód) magában foglalja a fizikai és/vagy érzelmi rossz bánásmód, a szexuális visszaélés, az elhanyagolás vagy hanyag bánásmód, a kereskedelmi vagy egyéb kizsákmányolás minden formáját, mely a gyermek egészségének, túlélésének, fejlődésének vagy méltóságának tényleges vagy potenciális sérelmét eredményezi egy olyan kapcsolat keretében, amely a felelősségen, bizalmon vagy hatalmon alapul.”⁵⁰

Az első nemzetközi, 27 országra kiterjedő gyermekbántalmazásra vonatkozó kutatás eredményeit 2003-ban ismertette az UNICEF⁵¹, ezek szerint Magyarország 4-6-szor több haláleset történik gyermekbántalmazás miatt, mint a vizsgált fejlettebb országokban, a bántalmazók 80%-a pedig maga a gyermek szülője. (Pehr, 2011)

A fizikai bántalmazás a gyermekbántalmazás leginkább látható formája, formái a verés, a rugdosás, a leforrázás, a fojtogatás, mérgezés, a gyermek (csecsemő) megrázása. Az egy éves kor alatti csonttörések majdnem mindig bántalmazások következményei. (Árki et. al., 2013) A bántalmazás következtében a gyermekek szüleikkel való kapcsolata alapjaiban sérül.

A bántalmazás legkevésbé látható formái a szexuális és az érzelmi bántalmazás. Az érzelmi bántalmazást nehéz észrevenni, általában titokban történik és bár a bántalmazás gyakran egyre fokozódik, a gyermekek alkalmazkodnak hozzá és szocializációjuk részévé válik. Az érzelmi bántalmazás fajtái a megszégyenítés,

⁴⁸ 1946-ban John Caffey röntgenorvos az addig megmagyarázhatatlan csonttörések kapcsán állította fel a gyermekek csonttöréseinek a szülők által okozott bántalmazását, egy évtizeddel később pedig a „battered child syndrome” vagy bántalmazott gyermek szindróma kifejezést egy amerikai nőgyógyász, Henry Kempe használta először, 1962-ben

⁴⁹ Egyezmény a gyermek jogairól. Elfogadta az ENSZ Közgyűlése New York-ban, 1989. november 20-án. Magyarországon kihirdette az 1991. évi LXIV. Törvény. Az egyezmény szövegét lásd: <https://unicef.hu/wp-content/uploads/2014/10/ENSZ-egyezm%C3%A9ny-a-gyermekek-jogair%C3%B3l.pdf> (letöltés időpontja: 2018.04.26.)

⁵⁰ Report of the Consultation on Child Abuse Prevention, 29–31 March 1999, WHO, Geneva. Geneva, World Health Organization, 1999

⁵¹ A league table of child maltreatment deaths in rich nations Innocenti report card Issue no. 5. September 2003 UNICEF In: <https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/repcard5e.pdf> (letöltés ideje: 2018.04.21.)

a kritizálás, a gyermek értéktelennek nevezése és ennek sugalmazása, a félelemben tartás, a büntetés vagy az azzal való fenyegetés és az elhanyagolás. Meg kell említeni a bántalmazás azon formáit is, amikor a gyermek nem közvetlen elszenvetője a bántalmazásnak, hanem annak szem-, vagy fültanúja – ezekben az esetekben a bántalmazás passzív alanya jellemzően az édesanya.

Az elhanyagolás minden olyan magatartás, mellyel a szülő a gyermeke egészségét veszélyezteti. Az elhanyagolás lehet fizikai, érzelmi és oktatás-neveléssel. Az érzelmi elhanyagolás adódhat a szülők időhiányából és leterheltségéből, ekkor a gyermek érzelmi kötődése, biztonságérzete nem kielégített. A fizikai elhanyagolás már látható, ekkor a gyermek nem tiszta, ruházódása hiányos, táplálkozása nem megfelelő. (Árki et. al, 2013)

A gyermekkori bántalmazások a testi, lelki épséget, egészségkárosodást és gyakran a gyermek életét is veszélyeztetik, melyek hosszú távú személyiség fejlődési zavarokkal járnak. A gyermekkorban átélt folyamatos bántalmazás és annak következtében kialakuló trauma pedig alakítja és torzítja is a gyermek személyiségét, akinek a későbbiekben önértékelési zavarokkal, gyenge probléma és konfliktusmegoldó képességgel, személyiségzavarokkal és poszttraumás stressz szindrómával (PTSD) kell megküzdenie.

Mivel a bántalmazások többnyire kiszámíthatatlanok, a szülői hatalomgyakorlás önkényen alapuló, a szabályok folyamatosan változnak, a gyermekek azt tanulják meg, hogy nem tudják kivédeni az ellenük alkalmazott bántalmazást, így a teljes önmegadás stratégiáját alkalmazzák a bántalmazó elkerülésével vagy lecsillapításával. A gyermekek egy idő után megtanulják a támadás figyelmeztető jeleinek felismerését és képesek lesznek azonnal ráhangolódni a bántalmazóik lelkiállapotára. (Herman, 2011) A gyermekek tudata folyamatos készenlétben áll a veszélyre, azzal együtt, hogy ez a folyamat teljesen tudattalanul zajlik. Ez a folyamat angolul hyperarousal, azaz fokozott éberség, az idegrendszer folyamatos készenléti állapota, melyet magyarul a „résen levés” állapotának és vészreakciónak is szoktak nevezni. Ez a fokozott éberség a veszélyt követően is fennmarad, a gyermek könnyen megriad és rosszul alszik, és fiziológiai tünetek is megjelennek magasabb pulzus és emelkedett vérnyomás képében. Ezek a változások hosszantartóak, és azt eredményezik, hogy az ezt átélő egyének állandóan készen állnak a veszélyre, megemelkedik a figyelmük normális szintje és mindenre új veszélyként reagálnak. Ez hatással van az idegrendszerre, átalakítja azt. A traumatikus élmény ébren és álomban is megjelenik. Éber formában ún. bevillanásként („flashback”), álomban pedig rémálomként. A traumatikus élményeket bármi életre hívhatja, egy szag, egy kézfogás, egy szín, ezeket a visszatérő emlékeket emléketörésnek nevezik.

A bántalmazott családok és gyermekek is fokozatosan elszigetelődnek a társadalomban másoktól, és a családon belül is. A bántalmazott gyermekek azt tanulják meg, hogy a számukra legnagyobb hatalmat jelentő felnőttek számára veszélyesek, kiszámíthatatlanok és sem tőlük, sem a környezetében lévő többi felnőttől nem számíthatnak védelemre. Legfőképpen nem a bántalmazás miatt, hanem az elhanyagoltság, a magára hagyás miatt érznek fájdalmat, dühöt.

A gyerekek pszichés védekező mechanizmusokat állítanak fel annak érdekében, hogy a szülőkkel való kötődésüket megőrizték, kizárják a gondolataikból (emlékezetükből és tudatukból) a bántalmazást és megpróbálják annak hatásait, következményeit minimalizálni. Mivel elmenekülni nem tudnak a valóság elől és változtatni sem képesek rajta, ezért a lelkükben változtatják meg a valóságukat. (Herman, 2011) A bántalmazást eltitkolják még saját maguk előtt is, folyamatosan disszociációba⁵² menekülnek. A súlyos és hosszantartó bántalmazás következménye az, hogy a disszociáció személyiségszervező elvvé válik.

⁵² Lehasítás, leválasztás, a tudat leválasztása az emlékektől

A disszociáció mellett másik gyakori – szintén negatív következményekkel járó, vagyis maladaptív – megküzdési stratégia során a gyermek magyarázatot próbál találni a vele történetekre, és arra jut, hogy az ő saját viselkedésének következménye, az ő hibája. A traumatizált gyermekek később, felnőttkorukban sem képesek elszakadni az önvád alól, minden hibát az életükben a saját viselkedésük következményeként magyaráznak. Az önvádhoz társul gyermekkorban a bántalmazó felnőttek bűnbakképzése, melyben minden hibáért a gyermeket okolják.

A bántalmazásra adott válasz gyermek (és felnőtt) korban is a düh szabályozásának kudarcával párosul, mely csak erősíti a gyermek azon tudatát, hogy ő minden rossz okozója. A tiltott szexuális tevékenység, így a gyermekek ellen elkövetett erőszak is a gyermek büntudatát erősíti, és azt az érzést, hogy erről ő tehet. Az abuzált gyermekek általában a bántalmazót védik és dühüket a nem bántalmazó környezet (szülő, iskola, gyermekotthon) ellen fordítják.

A bántalmazó környezet csapdájába került gyerekek óriási alkalmazkodási feladattal kell megbirkóznia. Meg kell találnia a módját, hogy megőrizze a megbízhatatlan emberekbe vetett bizalmát, egy nem biztonságos környezetben megőrizze biztonságát, egy ijesztően bejósolhatatlan közegben megőrizze kontrollját, és egy kiszolgáltatott helyzetben megőrizze hatalmát. Mivel sem ellátni, sem megvédeni nem tudja magát, a felnőttek nyújtotta gondoskodás és védelem hiányosságait kénytelen az egyetlen rendelkezésére álló eszközzel - fejletlen pszichológiai védekező mechanizmusaival kompenzálni. (Herman, 2011)

A gyermekek szerhasználata, iskolakerülése és prostitúciója a szexuális bántalmazás gyanúját hordozza magában. A szexuális bántalmazások tevékenységei a gyermekek elkövetett szexuális aktusok és az aktusra kényszerítés, az aktusra csábítás, a gyermek előtt végzett szexuális tevékenység és magamutogatás, a gyermek előtt történő pornófilmnézés.

A gyermekek prostitúciója esetén a gyermek azt éli meg, hogy a rá vigyázó felnőttek cserbenhagyják, még a saját testével sem ő rendelkezik, biológiai órája felborul. Az este, a pihenés ideje megváltozik, és a nap rettegett időszakává válhat, melyben nem az ő (a gyermek) alvásigénye, vagy megnyugvása érvényesül, hanem mások, rendszerint felnőttek szexuális izgalmanak felkeltése, fenntartása. Mivel a gyermekek biológiai funkciói korlátozva vannak, a prostitúció gyakran vezet krónikus alvázzavarokhoz, evészavarokhoz, emésztőszervi problémákhoz.

A szexuális erőszakot megélt gyermekek és későbbi felnőtteknek megváltozik a szexualitáshoz való viszonya, a szex a későbbiekben fájdalmas és lelkiileg elviselhetetlenné válik és az áldozatok gyakran azt gondolják, hogy csak a szexre alkalmasak/valók. Ezen túlmenően az abúzus azt az alapélményt okozza az áldozattá vált gyermek számára, hogy ő nem ura a testének és szexualitásának, hanem afölött mások rendelkeznek. Egyes kutatási eredmények szerint a prostitúciós tevékenység a test feletti kontroll illúzióját kelti a gyermekek számára: „az én döntésem az, hogy áruba bocsátom-e a testemet”. Az áldozattá vált gyerekek ebben az esetben sajátos ellentmondásba, ördögi körbe kerülnek: a korábbi áldozattá váláson (kontrollvesztésen) úgy próbálnak úrrá lenni, hogy közben ismét áldozattá, kiszolgáltatottá válnak (ismételt kontrollvesztés). (Walker, 1979)

Az elszenvedett traumák miatti problémákat az áldozatok többsége – gyakran előzetes, nem megfelelő (a traumafeldolgozásban nem jártas) szakembereknél és intézményeknél szerzett negatív (gyakran retraumatizáló) tapasztalatai miatt – nem viszi terápiába, és nem kér vagy fogad el segítséget. A haragot és a fájdalmat elfojtja, és maga ellen fordítja: a depresszió, a pszichoszomatikus betegségek, az öngyilkossági késztetések, a szerfüggőség vagy a prostitúció vállalása mind az önbüntetés egy-egy formája. Nagyon fontos hangsúlyozni, hogy a traumatizált áldozatok ritkán férnek hozzá saját traumáik emlékeihez, és állandó önváddal, szégyen- és büntudatérzéssel küzdenek: „minden olyan felnőtt, akit gyerekkorában molesztáltak, a reménytelen alkalmatlanság, értéktelenség és az eredendő romlottság átható érzését hurcolja magával a gyermekkorból (Forward, 2000). Azok a pszichés mechanizmusok és

megküzdési módok, amelyek adaptívak voltak a bántalmazó gyermekkori környezetben, maladaptívvá válnak, és komoly gondokat okoznak felnőttkorban. A túlélők nem tudnak megküzdeni az újabb bántalmazó, kizsákmányoló helyzetekkel életük során. A hozzá nem értők számára ezért úgy tűnik, hogy aktívan vagy passzívan keresik, előidéznek az ilyen helyzeteket.

A prostitúciót megelőző trauma (bántalmazás, elhanyagolás), vagy a prostitúcióval összefüggésben megtapasztalt élmények két szempontból is a segítség kérésének, vagy annak elfogadásának útjába állnak. Egyrészt ugyanis – ahogy arra korábban rámutattunk – a bántalmazással sok esetben együtt jár a szégyen érzése: „szégyellem, ami a testemmel történt, szégyellem ami velem történt, ugyanakkor saját magamat hibáztatom az elszennvedett élményekért”. Másrészt pedig – ahogy arról szintén volt korábban szó – a bántalmazott gyermek alapélménye a bizalmatlanság: „nem számíthatok a felnőttek, vagy a nálam erősebbek megértésére, védelmére”. Ezt az érzést tovább erősítik a prostitúcióval sok esetben együttjáró deviáns, prekriminális, kriminális aktusok során szerzett tapasztalatok. Gyakori például, hogy a prostitúció áldozatává vált gyerekek szerhasználatból, kisebb súlyú bűncselekmények elkövetéséből fakadóan korábban már kapcsolatba került a rendőrséggel, vagy más hatóságokkal. Ezekben az esetekben pedig azt éli meg a gyermek, hogy a hatóságok (vagy más szakemberek) szemében ő bűnös, akinek a segítségkérés helyett éppen kerülnie kell a hatóságokkal, szakemberekkel az interakciót.

A prostitúcióba való bevezetést „betörésnek” is szokták nevezni, ez az, amikor a futtatók vagy loverboyok különböző módszerekkel bírják rá a gyermeket a prostitúcióra. A gyermek prostitúciós tevékenységéből hasznot húzó személyek eleinte a szerelem, a biztonság és a valahová tartozás hamis illúzióját keltik a gyerekekben. Másként fogalmazva: „rácsatlakoznak” az elhanyagolt, bántalmazott gyerekek kielégítetlen érzelmi igényeire. Ezután a kényszerítés egyre kifejezettebb módszereit alkalmazzák. (Caplan, 1984) A betörés szisztematikus kényszerítő technika, a pszichés trauma ismételt okozásán alapul, mely az autonómiától való megfosztás és elszigetelés, a totális kontroll gyakorlata köré épül. (Herman, 2011) Ezek rettegést és tehetetlenséget keltenek az alanyokban és énézet és az önbizalom megtörését. Nem feltétlenül erőszakkal (pl. megerőszakolás), vagy nem „csak” azzal történik a prostitúcióba való betörés, sokkal inkább lelki, pszichológia betöréssel, vagy erőszakkal, melyben a fenyegetés (halállal, közeli családtag bántalmazásával, erőszakkal) folyamatos.

A prostitúció, kifejezetten gyermekkorban romboló hatással van a gyermek személyiségfejlődésére és társas kapcsolataira is. Bár a traumatikus élményekre mindenki másként reagál, a traumatizáció jelei a kommunikációban is tetten érhetők. A gyermek nem úgy reagál, ahogy normálisan szokott, mintha nem lenne jelen a beszélgetésnél. Szorong, pánikrohamai vannak, mérges, szomorú, dühkitörései vannak, vagy magába fordul. Letargikus, fáradt, a koncentrációja gyengül, bizonyos helyzetekkel nem bír megbirkózni. A tünetek sokszínűsége miatt a traumatizációt nehéz akár a családtagoknak, vagy a gyermek közvetlen környezetének is felismernie. Annál nagyobb az esély arra, hogy az áldozat mentális egészsége helyreálljon, minél gyorsabban felismerik és kezelik a traumatizációt.

A prostitúcióban való érintettség és az erőszak folyamatossága és ismétlődése miatt az ún. poszttraumás stressz szindróma (PTSD) kialakulásának nagy az esélye. A szorongásos zvaraok között helyezték el az „Akut stressz-zavart” (ATSD) és a „Poszttraumás stressz-zavart” (PTSD). Ezek közös sajátossága, hogy egy kivételes stresszt okozó életeseemény (így például egy szenvedő félként vagy tanúként átélt bűncselekmény) átmenetileg vagy tartósan fennmaradó stresszreakciót vált ki, alkalmazkodási zavart eredményez. Az akut stresszreakcióról a negatív stresszhelyzetet közvetlenül követő átmeneti zavar esetében, míg a poszttraumás stresszzavarról a megrázó eseményre (katasztrófa, szexuális erőszak stb.) adott elhalasztott, késői, tartósan fennmaradó stresszválasz esetén beszélünk. (Virágh – Németh, 2013) Az Amerikai Pszichiátriai Társaság (APA) mentális zavarokat tartalmazó diagnosztikai és statisztikai kézikönyve (Nussbaum, 2013) (DSM) tartalmazza azokat a mentális rendellenességeket, melyeket

világszerte szabványként, vagyis betegségekként fogadnak el. Az első DSM-et 1951-ben adták ki, most jelenleg 2018-ban DSM V-nél tartunk, mely 2013-ban jelent meg. A kézikönyvekben zavarok és betegségek tűnnek el, tünetek alapján új szindrómák keletkeznek, és ugyanígy iktatnak ki addig betegségnek tartott kórképeket. A DSM V. szerint a szexuális erőszak megtapasztalása kiválthat PTSD-t.

A PTSD feltételei a DSM 5 szerint

A PTSD diagnózisnak⁵³ felállításához az Az Amerikai Pszichiátriai Társaság (APA) állította össze a feltételeket. A következő lista bemutatja azt, hogy mely tényezők szükségesek a diagnózishoz:

'A' feltétel (egynek kell teljesülnie): A személy ki volt téve: halálnak, halállal fenyegetésnek, fenyegető vagy megtörtént súlyos sérülés a következő módokon:

- Közvetlen kitettség
- A trauma tanúja
- Arról értesül, hogy egy rokon vagy közeli barát volt közvetlenül traumának kitéve
- A trauma averzív részleteiben közvetve van kitéve, gyakran a szakmai kötelezettségek miatt (pl. első válaszadók, egészségügyi dolgozók)

'B' feltétel (egynek kell teljesülnie): A traumatikus élményt a következő módokon kitartóan újra átéli:

- Nem kívánt felzaklató emlékek
- Rémálmok
- Emléketörések
- A traumás emlék érzelmi megrázkódtatással jár
- A traumás emléket fizikai válasz követi

'C' feltétel (egynek kell teljesülnie): A traumát követő ingerek elkerülése a következő módokon:

- Traumával kapcsolatos gondolatok vagy érzések
- Traumával kapcsolatos emlékek

'D' feltétel (kettőnek kell teljesülnie): Negatív gondolatok vagy érzések, melyek a trauma után kezdődtek vagy rosszabbodtak a következő módokon:

- A trauma kulcsjellemzőit nem tudja felidézni
- Túlzottan negatív gondolatok és feltételezések magáról vagy a világról
- Túlzott önvád vagy mások vádja a trauma okozásáért
- Negatív hatás
- A tevékenység iránt csökkent érdeklődés
- Izoláció érzése
- Pozitív érzelmek átélésének nehézsége

'E' feltétel (kettőnek kell teljesülnie): Traumával kapcsolatos izgalmi szint és válaszadás, mely a trauma után kezdődött vagy rosszabbodott a következő módokon:

- Ingerlékenység vagy agresszió
- Kockázatos vagy destruktív viselkedés
- Fokozott éberség
- Fokozott megriadási reakciók
- Koncentrációzavar
- Alvászavar

'F' feltétel (szükséges): A tünetek több mint egy hónapja fennállnak.

⁵³ Készült a National Center for PTSD összeállítása alapján In: https://www.ptsd.va.gov/professional/PTSD-overview/dsm5_criteria_ptsd.asp (letöltés ideje: 2018. április 12.)

‘G’ feltétel (szükséges): A tünetek funkcionális meggyengüléssel (társas, foglalkozási) vagy megrázkódtatással járnak

‘H’ feltétel (szükséges): A tünetek nem orvosi kezelés, szerhasználat vagy más betegség következményei

Traumatisáció esetén a külvilág és a szakemberek ítélete sokszor szigorúbb a traumát átélt áldozatokkal szemben, mint az elkövetőkkel. Az áldozatok gyakran hallják azt szakemberektől is, tüneteik és azok okainak megértése nélkül, hogy a bántalmazást ők maguk akarták és provokálták ki. (Herman, 2011) A bántalmazás hosszú távú következményeivel foglalkozó ismeretek (megfelelő szakképzés hiányában) ritkán jelennek meg a hétköznapi gyakorlatban, vagyis akkor amikor egy gyermekvédelmi szakember a prostitúció által érintett gyermekkel találkozik.

A fenyegetettségben, éveken át tartó rendszeres testi erőszakot átélők esetében a traumatizáltság mértéke rendkívül jelentős lehet, emiatt az aktív segítség kérése is gátolt (a megtorlástól való félelem miatt a prostituált maga zavarhatja el a rendőrt egy őt ért bántalmazó epizód után). A traumatizáltság egyes esetekben megnyilvánulhat traumás kötődésben (Stockholm-szindróma), amely lényege, hogy az áldozat erőteljes elszigeteltsége és függő helyzete miatt paradox módon hálát, akár szeretetet, szerelmet is érezhet az életét fenyegető – de őt aktuálisan életben hagyó – elkövető iránt, sőt világnézetével, értékrendjével is azonosulhat. Talán ez is szerepet játszhat abban, hogy néhány prostituált az emberkereskedelem során, nem csak passzív átélője, hanem aktívan együttműködő, sőt az elkövető bűnszegédje is lesz. (Herman, 2011)

A Stockholm-tünetegyüttes nemcsak túsokban alakulhat ki, hanem például szekta tagokban, rendszeresen megvert áldozatokban (pl.: feleségekben) és testileg vagy lelkileg bántalmazott gyermekekben is. A vonzalom akkor alakul ki, ha az áldozat komolyan fenyegetve érzi magát, ha nem tud elmenekülni, ha valójában senki mással, hanem csak a bántalmazójával van kapcsolata... A lélektani magyarázat szerint a Stockholm-szindróma a védekezés egyik formája. Az áldozat jól tudja, hogy a sorsa a fogvatartójának a kezében van, ezért megpróbálja elérni, hogy az illető elégedett legyen vele, mert így talán több esélye van a túlélésre. Ehhez azonban bele kell élnie magát a rajta uralkodó személy helyzetébe. Ha a terror sokáig tart, akkor az áldozat annyira átveheti támadójának a nézőpontját, hogy már nehezebb esik elszakadnia tőle. ...Így az áldozatok hajlamosak rá, hogy kisebbítsék támadójuk erőszakosságát, egyszersmind eltúlozzák annak kedves voltát, megpróbálják a szerencsétlen embert, az „áldozatot” látni benne, sőt arra is képesek, hogy önmagukat hibáztassák az elszenvedett bántalmazásért. (Mannhardt, 2001)

Az áldozatok hibáztatása általános, és ebben a médiának is nagy szerepe van, erről a későbbi fejezetben írunk.

3. A gyermekprostitúció és a gyermekvédelmi ellátórendszer kapcsolódásai, speciális jelenségek

Összefoglalás

Annak ellenére, hogy hazánkban kevés kutatás foglalkozik a gyermekprostitúció problémájával, illetve a gyermekprostitúció és a gyermekvédelem közötti kapcsolattal, a tapasztalatok és a kisszámú kutatási eredmény alapján biztosan állítható: elsősorban a gyermekvédelmi alap- és szakellátás látókörébe került fiatalok válnak gyermekprostitúció áldozatává, egyrészt mert ez lehet a veszélyeztetettség megnevezett vagy a háttérben megjelenő indoka, másrészt mert az intézményrendszer nem tud megbirkózni a problémával, harmadrészt mert a hiányosságok bevonódást is eredményezhetnek. Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy nem a hazai gyermekvédelmi rendszer, illetve a gyermekvédelmi szakemberek felelősek a gyermekek áldozattá válásáért, valamint a gyermekprostitúció újratermelődéséért! Ezzel szemben arról van szó, hogy azok a fiatalok, akik az áldozattá válás szempontjából fokozottan veszélyeztetettek, vagyis a hátrányos helyzetű, elhanyagolt, bántalmazott, számos traumát átélt gyerekek azok, akik megjelennek a gyermekvédelmi rendszer ellátottjai között. Fontos azt is hangsúlyozni, hogy nemcsak Magyarországon, hanem a világ összes fejlett országában kimutatható kapcsolat gyermekvédelem és gyermekprostitúció között. Ugyanakkor a gyermekvédelmi rendszer több olyan működésbeli hiányossága vagy problémája azonosítható, amely megnehezíti a prostitúció által veszélyeztetett, vagy már áldozattá vált gyerekek felismerését, illetve a hatékony segítségnyújtást. Ez pedig hozzájárul egyrészt ahhoz, hogy a gyerekek nehezebben lépnek ki a gyermekprostitúció ördögi köréből, másrészt pedig kudarcélményt, frusztrációt okoz a szakemberek számára.

Cél

A hazai gyermekvédelmi rendszer vázlatos bemutatása. Azoknak a belépési pontoknak az azonosítása, amelyeken keresztül a gyermekvédelmi szakemberek hatékony segítséget nyújthatnak a gyermekprostitúció által veszélyeztetett, vagy annak áldozatává vált gyerekek számára. A gyermekprostitúció megelőzését, felismerését és kezelését segítő lehetőségek és fejlesztendő területek a gyermekvédelmi rendszerben. Hazai és nemzetközi tapasztalatok összegzése.

Kulcsszavak

- gyermekvédelmi rendszer, gyermekvédelmi alapellátás, gyermekvédelmi szakellátás, gyermekvédelmi jelzőrendszer
- veszélyeztetettség, korai felismerés
- együttműködés, protokoll
- szökés, fluktuáció

Tanulást segítő kérdések

Melyek az erősségei és melyek a gyengeségei a magyarországi a gyermekprostitúció és gyermekkereskedelem megelőzésére és kezelésére irányuló intézményrendszernek?

Milyen kísérő ártalmak vannak a prostitúciónak?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom

VIDRA Zs. – BARACSI K. – KATONA N. – SEBHELYI V. (2015): Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. Budapest

BETLEN A. (2013): Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben Magyarországon, 2013. Kutatási beszámoló.

<https://monafriends.files.wordpress.com/2014/10/aldozatellatas-2013.pdf>, (2018.08.01)

HERCZOG M.(2007): A gyerekek családból való kiemelésének – intézményi elhelyezésének – megelőzése, elkerülése. Budapest

VIRÁG Gy – GYURKÓ Sz. (2011): „Adás – Vétel” Konferencia a prostitúcióról. Budapest

RÁCZ A. (2014): Az előítéletes gondolkodás megjelenése a gyermekvédelemben. Esély, 2014. 3. pp. 24–47.

AJB 1472/2011. sz. ügyben készült jelentése.

AJB 1485/2018. sz. ügyben készült jelentése

3.1. Gyermekprostitúció jelensége a gyermekvédelmi alap-és szakellátási rendszerben

3.1.1 Gyermekprostitúció és gyermekvédelem Magyarországon, fokozott érintettség kérdései

Magyarországon és külföldön egyaránt összekapcsolódik a gyermekprostitúció problémaköre a gyermekvédelmi ellátással.⁵⁴ (Fórizs, 2014) (Williams – Frederick 2009) Ez annak ellenére jelenthető ki biztosan, hogy itthon kevés kutatás vizsgálta célzottan a gyermekvédelem és a gyermekprostitúció közötti kapcsolatot.⁵⁵ Nem arról van szó, hogy a gyermekvédelmi rendszer „felelős” a gyermekprostitúció reprodukciójáért.⁵⁶ A gyermekvédelmi ellátás érintettségének oka az, hogy az ellátottak körében felülreprezentáltak azok a – bántalmazott, elhanyagolt, hátrányos helyzetű, devianciákban és kriminalitásban érintett, vagy annak veszélyzónájában lévő – gyerekek, akik a gyermekprostitúció áldozatává válásának szempontjából különösen veszélyeztetettek. Ezen túlmenően a prostitúciót kihasználó bűnelkövetői körök célkeresztjében jellemzően e sérülékeny csoport áll, gyakori, hogy a gyermekvédelmi intézmények környékén „szedik áldozataikat”. Tisztában vannak ugyanis azzal, hogy ezekben az intézményekben jellemzően olyan fiatalok laknak, akik életük során számtalan veszteséget, tárgyvesztést, csalódást és traumát éltek át, meghatározó élmény számukra a kirekesztettség, elhanyagoltság, magányosság, az ebből fakadó érzelmi „éhséget” pedig könnyen ki tudják használni az elkövetők. A gyermekvédelmi rendszerben dolgozók ugyanakkor sok esetben tehetetlenek a jelenséggel szemben, előfordul, hogy félelemből nem teszik meg a megfelelő lépéseket (Vidra et. al, 2015), ha pedig mégis, jellemzően akkor sem eredményes a hatósági munka – a prostitútor és az áldozat „egységét” megbontani ugyanis nem képes.(Borai, 2005)

Tehát nem azt állítjuk, hogy a gyermekvédelmi rendszer tehető felelőssé a gyermekprostitúció létezéséért, ugyanakkor azonban vannak olyan hiátusai a jelenlegi ellátórendszernek, amelyek hozzájárulnak a veszélyeztetettség és/vagy az áldozattá válás fennmaradásához. Bár az áldozatok köre viszonylag pontosan „behatárolható”, az ellátórendszer mégsem tudja „megtörni” a reprodukcióra ható folyamatokat. A következőkben tárgyalt diszfunkciók jelentős része nem csak a gyermekprostitúciónál, hanem a

⁵⁴ AJB 1485/2018

⁵⁵ Lásd BETLEN, 2014; VIDRA et al. 2015

⁵⁶ Több olyan híradást lehet látni a különböző médiumokban, amely ezt a képet erősíti. Az ilyen információk, valamint a nagy nyilvánosságot kapó, súlyos esetek nagyban járulnak hozzá a gyermekvédelmi szakma és munka alacsony presztízséhez. Erről bővebben lásd RÁCZ Andrea: Az előítéletes gondolkodás megjelenése a gyermekvédelemben. Esély, (2014) 3. 24–47.

devianciákhoz és/vagy áldozattá váláshoz kapcsolódó más jelenségek és folyamatok kezelésében is gondot okoznak (például kriminalitás, szerhasználat).

A gyermekvédelmi – elsősorban prevenció – munka komoly problémája a jelzőrendszer informátlanságából fakadó nem megfelelő működése. A gyermekvédelmi jelzőrendszer intézményeihez sokszor nem érkezik el a kellő információ (nem kerül a veszélyeztetett gyerek az intézményrendszer látókörébe), vagy ha ez meg is történik, a szakemberek nem ismerik fel a veszélyeztetettséget. (NCSSZI, 2011)⁵⁷ A nemzetközi tapasztalatok szerint a veszélyeztetettség, illetve az áldozattá válás korai felismerésének szempontjából az egészségügyi ellátás hatékony jelzőrendszeri működése lehet a legfontosabb tényező. (Williams – Frederick, 2009)

A gyermekvédelmi alapellátással kapcsolatos 2011-es vizsgálatában az állampolgári jogok országgyűlési biztosa megállapította, hogy

„gyakorlatilag majdnem mindegyik gyermekjóléti szolgálat találkozott már, vagy jelenleg is „szembesül” a gyermekprostitúció jelenségével, vagy legalábbis annak gyanújával. Mivel azonban a cselekmény alapvetően látens jellegű és többnyire rejtve marad a szolgálat munkatársai előtt, ezért az gyakran csak a gyanú szintjén marad, így az ilyen esetek száma, a probléma valódi súlya fel sem becsülhető. Sajnos a gyermekjóléti szolgálatok – és a jelzőrendszer többi tagja is – mindaddig, amíg „csak” a gyanú áll fenn, nem intézkednek, nem teszik meg a gyermek védelme érdekében szükséges lépéseket. Nem „merik felvállalni” annak következményeit, hogy mi történik akkor, ha „alaptalanul gyanúsítják meg” a gyermeket. Arra várnak, hogy a prostitúciós cselekmény egyértelműen bizonyítást nyerjen, vagy „legalább” az egyik jelzőrendszeri tag jelezzen. Pedig – talán – éppen ez az az időszak, amikor a gyermek még kimenthető lenne, amikor még meg lehetne akadályozni, hogy véglegesen prostituálódjon. (...) Ahhoz ugyanis, hogy az alapellátásban dolgozó szakemberek egyáltalán felismerjék a prostitúcióra utaló jeleket és megfelelő intézkedéseket tudjanak hozni a gyermek védelme érdekében, szükség lenne egyrészt külső szakmai segítség biztosítására – hiszen valamennyien úgy nyilatkoztak, hogy gyermekprostitúció témájú konferencián, tréningen, továbbképzésen nem vettek részt és nincs olyan munkatársuk, aki rendelkezik ilyen speciális ismeretekkel –, másrészt olyan szakmai protokollokra, amelyek megfelelő szakmai útmutatót, formalizált eljárásrendet nyújtanak számukra a gyermek gondozása során”.⁵⁸

A gyermekvédelmi alapellátás gyakorlata azt mutatja, hogy a magas ügyszám, a szakemberek alacsony száma, illetve a protokollok és sok esetben a szakértelem hiánya miatt a szakemberek munkája elsősorban az alapvető gondozási feladatokra koncentrálódik, eszköztelenségükből fakadóan pedig – a hatékony prevenció munká helyett – nagyon gyakran folyamodnak hatósági intézkedésekhez. (Rácz, 2014)⁵⁹ A gyermekvédelmi szakellátásba történő beutalás azonban csak hosszú „veszélyeztetett” korszak után történik meg, ráadásul az alap- és szakellátás közötti nem megfelelő együttműködés, az ebből fakadó információhiány nagyban megnehezíti a további hatékony segítségnyújtást. (Vidra et. al., 2015)⁶⁰

A gyermekvédelmi szakellátással foglalkozó kutatások és beszámolók hosszú évek óta hívják fel a figyelmet arra, hogy a szakmán belül nincsenek egységes irányelvek, protokollok, nevelési célok és sztenderdek, hiányzik az – elsősorban tapasztalatilag is igazolt – jó gyakorlatok gyűjtése prostitúcióban való veszélyeztetettség témájában. (Domszky, 2013) A gyermekotthonok a bizalmi kapcsolat és kötődés kialakításán, valamint a személyes beszélgetéseken kívül nem rendelkeznek olyan eszközökkel, amelyek a gyermekek hatékony és biztonságos – például prostitúciós tevékenységre kényszerítő személyektől való – védelmét biztosítja.⁶¹

Megállapítást nyert továbbá, hogy a – gyermekjóléti szolgálatokhoz hasonlóan – a gyermekotthonok munkatársai részére sem állnak rendelkezésre olyan szakmai protokollok, módszertani útmutatók, amelyek segítenék a munkájukat a gyermekprostitúció feltárásában és a gyermekek védelme érdekében kötelezően

⁵⁷ AJB 1472/2011. sz. ügyben készült jelentése.

⁵⁸ AJB 1472/2011. sz. ügyben készült jelentése. 34–35.

⁵⁹ Az állampolgári jogok országgyűlési biztósának jelentése az AJB 1384/2014. számú ügyben.

⁶⁰ AJB 1472/2011. sz. ügyben készült jelentése;

⁶¹ AJB 1472/2011. sz. ügyben készült jelentése.

megteendő intézkedések meghozatalában.⁶²

A gyermekprostitúció szempontjából fokozottan veszélyeztetett, különleges és speciális szükségletű gyerekek ellátása területén jelentkező szakellátásbeli hiányosságok még hangsúlyosabbak. Egyrészt nincs elegendő férőhely, másrészt pedig még erősebben érezhető a protokollok, a professzionizmus és a valódi szakértelem hiánya. (Rácz, 2010)

Külön kiemelendő a gyermekvédelmi szakellátással kapcsolatban a szökések, illetve azok kezelhetetlenségének problémája. (Kránitz, 2013) (Betlen, 20014) (Vidra et. al, 2015) Egységes a szakmai álláspont arra vonatkozóan, hogy a szigorított házirend kifejezetten a gyermek érdekét szolgálná. Javasolt lehet a fiatalok védelme érdekében egy átmeneti izolációs időszakot biztosítani, hogy „hozzáférhetővé” váljanak az intézmény dolgozói számára, kikerüljenek futtatóik, a veszélyeztető kortárs kapcsolati háló, illetve a gyakori szerhasználat fogságából.

A Legfőbb Ügyészség képviselője – az AJB jelentés szerint - hangsúlyozta, hogy még ha gyakorlati szempontok alapján indokolt is a gyermek szabadságának ilyen jellegű korlátozása, az intézmény házirendje és működése nem lehet ellentétes a jogszabályokkal, a korlátozásnak jogszabályon kell alapulnia. Kiemelte, hogy nem önmagában a szabadság korlátozása jelenti a problémát, hanem az, ha arra nem törvényi felhatalmazás alapján kerül sor, ahogyan azt az Alaptörvény, nemzetközi egyezmények megkövetelik. A gyermek legfőbb érdeke valóban indoka lehet a szabadság korlátozásának, azonban ennek törvényen kell alapulnia, egységes gyakorlat alapján pedig az egyedi, konkrét ügyben hozott, ilyen módon a törvényes képviselőnek jogorvoslati lehetőséget biztosító egyedi határozatnak kell elrendelnie. Minden ilyen esetben a helyzethez, körülményekhez képest ki kell kérni a gyermek véleményét, tájékoztatni kell az intézkedésről. A szülői felügyeleti jog gyakorlatával szemben ugyanis az állam, a közhatalom nyilvánul meg, hozzáátve, hogy a tartós izoláció még a szülő nevelési jogával sem fér össze, annak jogkövetkezményei vannak.⁶³ A gyermek ún. izolációja a szakellátásban a speciális gyermekotthoni, központi speciális gyermekotthoni ellátás során, kizárólag határozat alapján történhet (pl.:nevelési felügyelet, kapcsolattartási jog korlátozása).

Önmagában prostitúciós veszélyeztetettség esetén a korlátozásra általában nincsen lehetőség, a különböző, krízishelyzetben segítséget nyújtható védett házak nem általában érhetőek el a kiskorúak számára, csak akkor, ha a törvényes képviselőjükkel együtt helyezik el őket, ez azonban a nem szakellátott gyermekek esetében való együttes elhelyezést támogatja, nyilván nem életszerű és nem gyakorlat, a szakellátott gyermekek és gyermekvédelmi gyámjaik esetében.

Az OBH már az 550/1998. számú vizsgálatában is kifogásolta a szökések elleni tehetetlenséget: „...bizonyos esetekben a személyi biztonsághoz való jog sérelmével, vagy ennek közvetlen veszélyével is együtt jár. Egyértelmű, hogy az életkörülmények javítása és személyes gondoskodás nélkül a gyermekeket nem lehet benntartani.” A szökések oka gyakran a szórakozás, a partnerkapcsolatok, alkalmi kapcsolatokban keresendők, ugyanakkor minden szökés alkalmával megnő a gyermekek kriminális veszélyeztetettsége, illetve az áldozattá válás lehetősége.

A szökéseknek három típusa jellemző. Az első csoportba a hétvégi, szórakozás céljából történő távolmaradásokat sorolják. Ilyenkor a fiatalok vasárnap este, hétfőn hajnalban kiszámíthatóan visszatérnek gondozási helyükre. Ebben az esetben általában többen szöknek egy szórakozóhelyre, céljuk egyértelműen az élménykeresés. (...) A szökések második csoportjába azok az esetek tartoznak, amikor a fiatal több napra marad távol, és csak néhány napig képes megmaradni a gyermekotthonban. A gyámok tapasztalatai szerint, ezekhez a szökésekhez minden esetben pszichoaktív szerhasználat társul, gyakran ez a szökések primer motivációja. (...) A harmadik kategóriát, a magányos, tartós távolmaradások alkotják. Ilyenkor a gyermekotthon semmilyen információval nem rendelkezik a gyermekről. A szakemberek ezt tartják a legveszélyesebbnek. Olyan rétegekhez, csoportokhoz vagy akár magánszemélyekhez sodródhatnak, akik kriminális kapcsolatrendszerrel rendelkeznek. Ekkor a gyermek idegen emberrel él, akár szexuális vagy homoszexuális kapcsolatba is keveredhet. Kihasználják, előbb-utóbb bűncselekményeket

⁶² AJB 1485/2018. 3.

⁶³ AJB 1485/2018 66.

követtetnek el vele, vagy őt felhasználva. (Bede et.al, 2010)

A szökés, csavargás jelenségét a szociológiai szakirodalom nem tekinti devianciának. Mégis azt tapasztaljuk, hogy a gyermekotthonokból történő engedély nélküli távolmaradást a legtöbben a klasszikus deviancia fogalmába sorolják. Tehetik ezt, hiszen a jelenség egyaránt kimeríti az ön és/vagy közveszélyesség, a normáktól való eltérés, vagy az intézményes reakció fogalmát. Lényeges sajátossága ugyanakkor a jelenségnek, hogy kiskorú gyerekekről, fiatalról van szó, akinek a viselkedése csak másodsorban minősül deviánsnak, a hangsúly az elsődleges körülményen, a fiatal veszélyeztetettségén van. (Bede et. al., 2010)

A szökések fő jellemzői lehetnek: (Bede et. al., 2010)

- bekerülés előtt csavargás már létezett, így korábbi probléma ez a magatartás,
- késői bekerülés,
- kirekesztettség érzés,
- a normaszegő életforma a hétköznapi rend,
- az intézményi rend értelmezhetetlen, a szökés korábbi értékrendhez történő visszatérés,
- új kamaszkori, életkori igényekre, szükségletekre nem ad releváns választ a szakellátás,
- a csavargás önállósodási törekvés,
- gyermekvédelmi gondoskodásban a szökés gyakran disszociális tünet,
- traumák, reaktív depressziós állapot okozhat rendszeres kényszere szökést is.

A nyitott rendszerű intézmények egyetlen lehetősége, hogy a személyes kapcsolaton keresztül próbálja „maradásra bírni” a növendékeket, akik azonban gyakran bizalmatlanok, ellenségesek, vagy nem tudnak ellenállni a kintről érkező csábításnak, vagy fenyegetésnek. Ebben a helyzetben azonban az otthonok munkatársainak egyrészt alig nyílik lehetősége a beszélgetésekre, a kötődés kialakítására, másrészt pedig a gyerekek fokozottan ki vannak téve az áldozattá válás veszélyének.⁶⁴

A szökés függ (Bede et. al., 2010):

- a fiatal pszichés állapotától,
- a mögötte lévő szociokulturális háttértől,
- addigi életútjától,
- szökési mintát gyakorló korábbi magatartásától,
- a baráti kapcsolatoktól,
- a fiatal jelenlegi csoportban elfoglalt helyétől és szerepétől,
- a kötődési mechanizmusoktól,
- a külső kapcsolatok szuggesztiójától,
- a napi gyakorlatban megélt sikerélmények és kudarcok egymásra gyakorolt hatásától,
- valamint még számtalan olyan lelki és történelmi ok-okozati aspektustól, mely rövidebb-hosszabb időre a jelenlegi ellátó hely elutasításaként, vagy azt felváltó kitörési lehetőségként a szökést eredményezi.

Ahogy már kifejtésre került a szakemberek körében olykor előforduló téves attitűd, amely szerint a prostitúciós tevékenységet „szabad döntésnek”, „magánügynek” tekintik, a gyermekeket pedig „deviánsként”, „elkövetőként” címkézik, nem pedig áldozatként kezelik, szintén megnehezíti a kilépés lehetőségét. (Vidra et. al., 2015) (Betlen, 2014) A „bűnösség” stigmája ugyanis épp azokról a személyektől érkezik, akik feladata a kötődés kialakítása lenne, valamint az énkép, önértékelés emelése, a személyiség

⁶⁴ AJB 1472/2011. sz. ügyben készült jelentése.

pozitív irányú változásának segítése. Ha éppen onnan jön a negatív címke (stigma), ahol kapaszkodót keres egy fiatal, akkor annak negatív hatása fokozottan érvényesül.

Azon túlmenően, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban élő gyerekek a futtatók „célkeresztjében” vannak, a későbbi áldozattá válása szempontjából a kortársak szerepe is fontos. Egyrészt azért, mert a prostitúció „elérhető”, „jelenlévő”, esetleg „normális” a fiatalok számára: a társak ismeretségi körén keresztül megismernek olyan személyeket, akik – elkövetőként vagy áldozatként – érintettek, rajtuk keresztül pedig megismerik a *modus operandi*t. Másrészt pedig előforduló jelenség az intézményen belüli toborzás: ilyenkor gyermekotthonokban élő gyermekek egymást vonják be a prostitúcióba. (Kránitz, 2013) (Vidra et. al., 2015)

A szexuális kizsákmányolás áldozatává vált gyerekek alapélménye a bizonytalanság (szülők viselkedésének kiszámíthatatlansága, érzelmi elmagányosodás, elhanyagolás), illetve az örökös változások (összeveszések és kibékülések, költözések). (Kránitz, 2013) Mire egy gyermek a későbbi gondozási helyére kerül, számtalan változást, tárgyvesztést él meg: a családi élet kiszámíthatatlanságai után kiemelik a családjából, befogadó otthonba kerül, majd állandó gondozási helyére. A változások sora azonban ezután sem ér véget. Egyrészt a nehézségeit és fájdalmait aszociális jelleggel kommunikáló (szerhasználat és más devianciák, szökések) fiatal sok esetben kényszerül új gondozási helyre költözni, (Popper, 1970) másrészt pedig a gyermekvédelmi szakemberek körében tapasztalható fluktuáció magas aránya (Domszky, 2013) (Rácz, 2014) állítja örökös változások elé a biztonságot kereső gyerekeket.

A gyermekvédelmi szakemberek a problémák között említik még, hogy óriási szakadék van a gondozott gyerekek anyagi igényei és az intézmények által biztosított szolgáltatások között, ami szintén a prostitúció felé sodorhatja a veszélyeztetett gyerekeket. (Vidra et. al., 2015)

3.1.2 Jelzőrendszer

A veszélyeztetett gyermekek védelmében Magyarországon kiépített gyermekvédelmi rendszer négy fő pillére:

- a természetbeni és pénzbeli támogatások,
- a gyermekvédelem alapellátási tevékenysége,
- a szakellátás intézményrendszere, illetve
- a gyermekvédelmi gondoskodás hatósági intézkedései.

A gyermekek védelme a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítésére, veszélyeztetettségének megelőzésére és megszüntetésére, valamint a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerülő gyermek helyettesítő védelmének biztosítására irányuló tevékenység.

A prostitúcióval, emberkereskedelemmel kapcsolatba került gyermekek esetében is meg kell találni azokat az intézményesült lehetőségeket, amelyek a veszélyeztetettség megelőzését vagy kezelését szolgálják.

A gyermekjóléti alapellátások részei: a gyermekjóléti szolgáltatás, a gyermekek napközbeni ellátása, a gyermekek átmeneti gondozása és a Biztos Kezdet Gyerekház.

Gyermekjóléti szolgáltatás

A gyermekek és családok kiemelt támogatása érdekében a 2016. évtől átstrukturálódott az eddigi alapszolgáltatási rendszer és integrált szervezeti egységek gondoskodnak a családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatások együttes biztosításáról. Két új intézményi forma jött létre: a család- és gyermekjóléti szolgálat, valamint a család- és gyermekjóléti központ.

A gyermekjóléti szolgáltatás feladata a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése érdekében a veszélyeztetettséget észlelő és jelző rendszer működtetése.

Család- és gyermekjóléti szolgálat

A család- és gyermekjóléti szolgálatot minden települési önkormányzatnak kötelezően biztosítania kell a szociális, mentálhigiénés problémákkal küzdő vagy egyéb krízishelyzet megoldásához segítséget igénylő gyermekek, egyének, családok számára.

Családsegítés keretében biztosítani kell: szociális, életvezetési, mentálhigiénés tanácsadást, családgondozást, a veszélyeztetettséget észlelő jelzőrendszer működtetését, közösségfejlesztő, egyéni, csoportos terápiás programokat és szolgáltatásokat. A gyermekjóléti szolgáltatás a gyermek érdekeit védő speciális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését.

Család- és gyermekjóléti központ

A család- és gyermekjóléti központ egy adott járás területén működik és a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedések tartoznak a feladatkörébe. Továbbá a járás család- és gyermekjóléti szolgálatainak szakmai munkáját támogatja és a gyermekek védelmére irányuló tevékenységek ellátására egyéni és csoportos speciális szolgáltatásokat, programokat szervez. A speciális szolgáltatások az utcai és lakótelepi szociális munka, kapcsolattartási ügyelet, kórházi szociális munka, készenléti szolgálat.

A gyermek veszélyeztetettségét, illetve a család, a személy krízishelyzetét észlelő rendszer működik települési és járási szinten is, melynek része a +36-80-630-155-es 0-24 órában, ingyenesen hívható gyermekvédő hívószám.

Gyermekek átmeneti gondozása

Helyettes szülő

A helyettes szülő a gyermeknek az ő vagy szülője kérelmére, illetve beleegyezésével teljes körű ellátást biztosít saját háztartásában, határozott időtartamra. A helyettes szülővel a települési önkormányzat alapellátás biztosító intézménye, mint működtető vagy a gyermekvédelmi szakellátás intézményei kötnek megállapodást ennek a feladatnak az ellátására.

Gyermekek átmeneti otthona

A gyermekek átmeneti otthonának működtetése minden húszezer főnél több lakost számláló települési önkormányzat kötelező feladata. Gyermekek átmeneti otthonába olyan gyermek kerülhet, aki átmenetileg ellátás és felügyelet nélkül maradt, valamint akinek ellátása a család életvezetési nehézségei miatt veszélyeztetett. Az otthonban a szülő kérelmére, illetve beleegyezésével a tizenkettedik életévét betöltött gyermek helyezhető el legfeljebb tizenkét hónapra, ami hat hónappal, szükség esetén a tanítási idő végéig meghosszabbítható. A teljes körű ellátást nyújtó intézményben legalább 12 legfeljebb 40 gyermek együttes gondozása látható el.

Családok átmeneti otthona

A családok átmeneti otthonának működtetése minden harmincezer főnél több lakost számláló települési önkormányzat kötelező feladata. Családok átmeneti otthonába az otthontalanná vált szülő kérelmére az egész család, egyes családtagok és gyermekeik, valamint a válsághelyzetbe került várandós anya és születendő gyermeke nyerhet elhelyezést legfeljebb tizenkét hónapig, ami hat hónappal, szükség esetén a tanítási idő végéig meghosszabbítható. A szükség szerinti ellátást biztosító intézményben legalább 12 legfeljebb 40 fő együttes elhelyezésére van lehetőség.

Biztos Kezdet Gyerekház

Ez az új gyermekjóléti alapellátási forma 2013-tól került be a jogi szabályozásba. A Biztos Kezdet Gyerekház célja a hátrányos helyzetű, vagy halmozottan hátrányos helyzetű gyermekek egészséges fejlődésének biztosítását támogató, fejlődési lemaradását kompenzáló, a szülői kompetenciákat erősítő, a szülő és különösen az óvodáskort még el nem ért gyermek számára együttesen biztosított társadalmi felzárkózást segítő, prevenciós szolgáltatás biztosítása.

Gyermekjóléti szolgálat kiemelt szerepe

A gyermekjóléti szolgálat teljes egészében felfogható a hazai gyermekvédelmi rendszer preventív részének, amely működésével, tevékenységével megelőzi a kiskorúak veszélyeztetettségének

kialakulását. A már kialakult veszélyeztetettség esetén hozzájárul ahhoz, hogy a veszélyeztetettségéből adódó negatív hatások csökkenjenek, teljesen megszűnjenek, valamint ahhoz, hogy végszükség esetén megtörténjen a gyermek családból való kiemelése.

Ahogyan már a tananyagban említésre került a gyermekvédelemben a prevenció munkája egyik problémája, ha az egyébként a védelmi rendszer egyik pillérének tartott jelzőrendszer nem működik hatékonyan. A hatékonyság hiánya fakadhat az informátlanságból, a nem kellő együttműködésből, a veszélyeztetettség fel nem ismeréséből, a veszélyeztetettség jeleinek nem kellően jó értékeléséből, vagy egyfajta tehetetlenségből, eszköztelenségből, amelyet az rendszer egyes szereplői érezhetnek, amely lebéníthatja a valós cselekvést vagy késői döntésekhez vezethet. Noha a gyermekek prostitúciós tevékenységben való részvétele többségében együtt jár más típusú veszélyeztetettséggel vagy hátrányos helyzettel, mégis a jelenségben rejlő nagyfokú látencia a jelzőrendszeri feladatokat nehezíti, az egyes jelzőrendszeri tagok „tehetetlensége” más típusú veszélyeztetettségekhez képest erősebb.

A jelzőrendszeri működés hatékonyságának növelése általában kiemelt feladata a család- és gyermekvédelmi rendszernek, melyhez a kellően differenciált intézményrendszer kiépítése mellett legalább annyira fontos a megfelelő tudással és szakmai kompetenciákkal felvértezett szakemberi hálózat létrehozása, továbbá a szakemberek kellő módszertani ismerete. Az általános módszertani tudás a jelzőrendszer működtetésében alapja lehet annak, hogy az egyes speciális problémák – akár a gyermekprostitúciós veszélyeztetettség kezelése – célzottabb és hatékonyabb legyen.

A jelzőrendszer működtetésének alapfeladatait és elveit a jogszabályok határozzák meg a megfelelő módszertani szakértelem kialakítását pedig az egyes útmutatók, ajánlások segítik. Ilyen többek között az EMMI által 2016. évben kiadott Szakmai ajánlás a család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer működésének és működtetésének szabályairól⁶⁵, az NCsSzI által kiadott a Gyermekjóléti szolgáltatás – A jelzőrendszer működtetése című módszertani ajánlás⁶⁶.

Az egyének, családok, gyermekek problémáinak időben történő felismerése és azok mihamarabbi enyhítése, megoldása érdekében működteti az állam a szociális és gyermekjóléti ellátórendszerének keretében észlelő- és jelzőrendszert. Ez az észlelő- és jelzőrendszer ágazatok, intézmények, szakemberek és magánszemélyek közötti együttműködés, amelynek célja a problémák, veszélyeztető tényezők, krízishelyzetek észlelése és felismerése és jelzése az erre kijelölt professzionális szolgáltató felé, folyamatos együttműködés és információáramlás biztosítása az egyének és családok problémáinak mielőbbi megoldása, a krízishelyzet következményeinek enyhítése, állapotromlásának megelőzése érdekében.

A gyermekek az állami és civil védelmi rendszer keretében is különös figyelmet kell, hogy kapjanak, mivel helyzetüknél fogva, problémáikat önállóan jelezni csak részben, vagy egyáltalán nem képesek. A gyermeki jogok érvényre jutása, a gyermekek biztonságos családban történő nevelkedése vagy a megfelelő helyettesítő védelem kialakítása érdekében a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban Gyvt.) kimondja többek között, hogy:

A gyermeknek joga van a fejlődését veszélyeztető helyzet elhárításához, a gyermeki jogok érvényre juttatása, különös védelme érdekében a Gyvt. pedig külön is rendelkezik az észlelő- és jelzőrendszer gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatairól.

⁶⁵

http://www.kormany.hu/download/f/72/b0000/csgyjsz_m%C5%B1k%C3%B6dtetett_jel%C5%91rendszer_szakmai_aj%C3%A1nl%C3%A1s_1kiad%C3%A1s.pdf, letöltés 2018. 05.12.

⁶⁶ <http://modernizacio.hu/old/data/9/02%20Gyermekj%C3%B6l%C3%A9ti%20szolg%C3%A1lat%20-%20a%20jelzorendszer%20m%C3%B6k%C3%B6dtet%C3%A9se%2045o.pdf>, letöltés: 2018. 05.12.

Az észlelő- és jelzőrendszer tagjai:

- a) az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos,
- b) a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,
- c) a köznevelési intézmények,
- d) a rendőrség,
- e) az ügyészség,
- f) a bíróság,
- g) a pártfogó felügyelői szolgálat,
- h) az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
- i) a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
- j) az egyesületek, az alapítványok és az egyházi jogi személyek,
- k) a munkaügyi hatóság,
- l) a javítóintézet,
- m) a gyermekjogi képviselő.

Ezen intézmények és személyek kötelesek

- a) jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál,
- b) hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.

Ilyen jelzéssel és kezdeményezéssel bármely állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet is élhet.

A gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltató és a gyámhatóság a gyermek bántalmazása, elhanyagolása miatt jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatait erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kezeli.

A Gyvt. egyértelmű kötelezettséget ró a jelzőrendszeri tagként nevesített hatóságokra, intézményekre, szolgáltatókra, személyekre. Egyértelműsíti, hogy amennyiben tevékenysége során gyermek(ek) veszélyeztettségére utaló információ birtokába jut, azt mérlegelés nélkül, jelezni köteles a területileg illetékes család- és gyermekjóléti szolgáltató felé, illetve a gyermek(ek) életét, testi épségét súlyosan veszélyeztető helyzetben – a család és gyermekjóléti szolgáltatásnak tett jelzés mellett - haladéktalanul hatósági intézkedést kell kezdeményeznie a gyermek(ek) védelme érdekében.

A jogszabályban nevesített jelzőrendszeri tagok számára folyamatos és rendszerszintű együttműködési kötelezettséget írnak elő a törvények és a végrehajtási rendeletek. Ennek a rendszernek a működtetését, koordinálását a törvény a családsegítést és gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltató, intézmény feladatkörébe rendeli. A gyermekjóléti szolgáltatás megerősítése irányába tett lépés annak előírása volt, hogy a családsegítés csak a gyermekjóléti szolgáltatással integráltan működhet: család- és gyermekjóléti szolgálat, vagy család- és gyermekjóléti központ keretében.

Az új feladatmegosztás szerint a települési önkormányzatok, illetve a közös önkormányzati hivatal székhelye szerinti települések feladatkörébe került ezeknek a lakóhely szintű minimumszolgáltatásoknak a biztosítása. A hatósági feladatokhoz kapcsolódó, gyermekek védelmére irányuló tevékenységek, valamint a speciális szolgáltatások biztosítása kötelezően a járasszékhelyek települési önkormányzatai feladatkörébe kerültek. A járasszékhely településen működő szolgáltató illetékességi területe a hatósági feladatokhoz kapcsolódó szolgáltatások, valamint a speciális szolgáltatások vonatkozásában kiterjed a járást alkotó települések lakosságára.

A jogszabály kimondja, hogy a feltételek megléte esetén minden szolgáltatónak jelzőrendszeri felelőst kell kijelölnie, a helyi együttműködések elősegítése és koordináltabb működése érdekében. A család- és gyermekjóléti központok járási szintű feladatrendszerében kapott helyet a jelzőrendszeri tanácsadói

feladatkör meghatározása, amelynek célja a járás településein folyó észlelő- és jelzőrendszeri munka hatékony koordinálása és számukra szakmai támogatás nyújtása.

Az észlelő- és jelzőrendszer működtetésének célja, hogy a problémák időben felismerhetőek legyenek, majd mihamarabb enyhítésre, megoldásra kerüljenek. Ennek érdekében közösen kell kidolgozni az együttműködési szabályokat, meghatározni a kompetencia határokat, kialakítani a közös munkafolyamatokat.

A tevékenységek összehangolására, folyamatos működtetésre, együttműködésre alkalmat adó lehetőségek:

- szakmaközi megbeszélések,
- szakmai rendezvények és fórumok,
- közös képzések,
- esetmegbeszélések és esetkonferenciák,
- munkaértekezletek,
- éves szakmai tanácskozás,
- helyi média, lakossági fórumok, közmeghallgatások.

Ezen találkozások lehetőséget biztosítanak arra is, hogy az észlelő- és jelzőrendszer tagjai feltérképezhessék a veszélyeztetett területeket, aktuális problémaköröket, hozzájárulva egy koncepciózus szociális és gyermekvédelem megteremtéséhez.

A szakmai együttműködés, a jelzőrendszer eredményes együttműködésének elengedhetetlen feltétele, hogy az abban résztvevők tisztában legyenek saját feladataikkal, felelősségükkel és egymás szakmaiságában bízva, egymásra támaszkodva közösen meghatározott feladatelosztásban végezzék el vállalt feladataikat a gyermekek, egyének, családok érdekében.

A „gyermekjóléti rendszer kétszintűvé válása” okán a család- és gyermekjóléti szolgálatok mellett a hatósági intézkedésekkel érintett esetekben a központnál is szükséges a konkrét esetre összpontosított feladat meghatározás, melynél a tanácsadó szerepét külön kell jelölni.

A tanácsadó jogszabályban meghatározott feladatok között kiemelt, hogy a veszélyeztetettséget, krízishelyzetet észlelő rendszer működtetése körében a kapcsolati erőszak és emberkereskedelem áldozatainak segítése érdekében folyamatos kapcsolatot tart az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálattal. A tanácsadónak feladata, hogy jól ismerje a központ által működtetett speciális szolgáltatások tartalmi elemeit, nyújtásának időkorlátait, az elérhetőséget, helyi biztosítási módját, működési feltételeit.

Az észlelő és jelzőrendszeri tagok működtetésének széles körű, kiterjesztett formái és feladatellátási kötelezettségei között lehet specialitásként kezelni a gyermekprostitúcióval, emberkereskedelemmel való érintettséget. Az együttműködésre alkalmat adó, a fentiekben felsorolt lehetőségek bármelyike kitűnő alkalmat adhat ezen nehezen kezelhető problémakör, együttes munkával történő megoldására, de ezek közül is a szakmaközi megbeszélések kiemelten is lehetőséget nyújthatnak a hatékonyabb helyzetfelmérésre, helyzetelemzésre és a módszertan kidolgozására. A szakmaközi megbeszélés az adott településen, vagy térségben az észlelő- és jelzőrendszer tagjai egy részének vagy egészének részvételével szervezett szakmai megbeszélés, amelynek célja nem egy konkrét ügy kezelése, hanem előre meghatározott témakörben, egy, vagy több szakma képviselőjét érintő aktuális kérdés, vagy a települést, térséget érintő probléma- vagy kérdéskör több szempontú feldolgozása.

A szakmaközi megbeszélés elősegíti a válaszadást a felmerülő speciális problémákra. A szakmaközi megbeszélések azon kérdések megfogalmazására is kiválóan alkalmasak, melyekre a helyi szakemberek külső szakértőktől várják a választ.

Azokon a településeken, járásokban vagy akár régiókban, ahol a gyermekprostitúciót a szakemberek gyakorlati tapasztalatuk alapján kiemelt vagy jelentős problémának észlelik a meglévő jogszabályi környezet is alkalmas lehet vagy kiindulópontja lehet egy olyan kezdeményezésnek, „fórum” kialakításának, amely segít a szakembereknek a probléma egyedi vagy általános szintű kezelésében.

Fontos a jelenség kezelésének speciális megítélése több ok miatt:

- A gyermekprostitúció mögöttes okai között társadalmi problémákat találhatunk, így a hatékony fellépés szakmapolitikai akaratot, összehangolt állami és ehhez kapcsolódó civil cselekvést kíván, megfelelő források biztosításával.
- A gyermekprostitúció, emberkereskedelem elleni küzdelem a különböző, a problémakörben érintett intézmények szervezett és folyamatos együttműködését igényli.
- A probléma körben nagyfokú a látencia, nehezebb a felismerhetőség.
- A szakemberek kezelési stratégiái a más jellegű veszélyeztetettségi jelenségekhez képest kevésbé sztemerdizáltak.
- A gyermekprostitúció, mint veszélyeztetettség bizonyosan több mögöttes hátrányt és veszélyforrást takar.

A speciális együttműködések az elmúlt években kitűnő példát mutatott Pécsen az INDIT Közalapítvány által kezdeményezett és ajánlott, illetve pilot projektként működtetett együttműködési munkacsoport az úgynevezett „prostitúcióügyi egyeztető munkacsoport” /PEM/. (Máté et. al., 2012)

A PEM mintájára az EMMI által létrehívott, illetve az SZGYF által működtetett „Szexuális és kizsákmányolás felmérése és kezelése a gyermekvédelmi szakellátásban” munkacsoport is ajánlást tett arra, hogy helyi szintű és regionális munkacsoportok működő szervezetei, intézményesült együttműködési rendszere lehetőséget nyújthat a különböző területeken (prevenció, ártalomcsökkentés, áldozatsegítés, reintegráció) tevékenykedő szervezetek munkájának összehangolására, a jelenség befolyásolására vonatkozó stratégiatervezésre, attitűdformálásra, valamint a közös szakpolitikai fellépésre.

A fórumoknak interszektorális és multidiszciplináris jellegűknél fogva a gyermekprostitúció és az emberkereskedelem témaköréhez kapcsolódóan olyan intézményeket (állami, önkormányzati, civil, egyházi) kellene tömöríteni, amelyek a működési területükön a legtöbb tapasztalattal rendelkeznek a jelenségről. Tudásuk, tapasztalatuk, a témában megmutatkozó felelősségük, elkötelezettségük teszi alkalmassá a tagokat egy olyan párbeszéd kialakítására, amely a gyermekprostitúció és az emberkereskedelem visszaszorítása érdekében a legeredményesebb fellépést segítheti.

3.1.3. A gyermekprostitúcióra / emberkereskedelemre irányuló hazai megelőzési rendszer értékelése⁶⁷

A problémakörben érintett kormányzati, állami, önkormányzati, egyházi és civil szervezetek gyakorlati szakemberei között folyamatos egyeztetésre és együttműködésre, ajánlások kidolgozására irányuló munkacsoport alakult az EMMI kezdeményezésére a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság szervezésében, mely 2016/2017 évben működött és a prevenciók lehetőségei tekintetében az alábbi megállapításokat tette.

A gyermekprostitúcióra/emberkereskedelemre irányuló magyarországi megelőzési rendszer erősségei:

Jogszabályi alapok:

- a hatályos jogszabályok a nemzetközi egyezményekben megtalálható szakmai alapvetések mentén alakultak,
- a hatályos jogszabályokban a vonatkozó rendelkezések az elmúlt években differenciálódtak,
- a hatályos jogszabályokban a cselekmények különös súlyát értékeli,
- jogszabályban rögzítettek a jelzőrendszeri feladatok, felelősségek.

⁶⁷ A Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság által 2016/2017-ben létrehívott, a gyermekprostitúció visszaszorításával foglalkozó munkacsoport által kidolgozott munkaanyag elemei, az anyag nem publikált

Intézményi alapok:

- a kiépült család-és gyermekjóléti intézményi hálózat, a differenciált gyermekvédelmi rendszer,
- a kiépült igazságszolgáltatási rendszer (ügyészség, bíróság),
- a kiépült rendvédelem (BM, rendőrség),
- a kiépült pártfogói rendszer,
- a kiépült áldozatsegítési rendszer,
- a bűnmegelőzési rendszer (Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia).

Szakmai alapok:

- készültek kutatások, vizsgálatok, tanulmányok,
- léteznek olyan projektek, modell kísérletek, amelyek a prevenciós munkában jó gyakorlatként értékelhetők,
- működnek olyan állami, civil és egyházi szervezetek, amelyek tevékenysége célzottan a gyermekprostitúcióra és az emberkereskedelemre irányuló prevenciót tartja elsődleges tevékenységének, illetve a tevékenységi köre kiemelt részét ez képezi.

A gyermekprostitúcióra/ emberkereskedelemre irányuló megelőzési rendszer gyengeségei:

- hiányos ismeretek (kutatások, felmérések, tanulmányok) a probléma magyarországi megnyilvánulásáról, a magyar áldozatok külföldi megjelenéséről, az érintettek számáról,
- kevés átfogó ismeret a látenciáról, az áldozattá válás gyakoriságáról, jellegéről,
- alacsony a vonatkozó bűncselekmények felderítési hatékonysága,
- kevés az ismeret a kisebbségek áldozattá válásának kockázatáról, figyelemmel a kisebbségi problémákra,
- a vonatkozó egyezmények, jogszabályok intézményrendszere(ke)n belüli ismeretének hiánya,
- a vonatkozó, elérhető hazai és külföldi szakirodalom intézményrendszere(ke)n belüli ismeretének hiánya,
- az intézményrendszere(ke)n belüli, illetve az intézményrendszerek közötti információáramlás nem elég hatékony, a probléma kezelésére nincs egységes szakmai protokoll,
- a problémára irányuló, célzott források hiányoznak,
- az áldozatok számára nem állnak rendelkezésre kellő számban speciális szolgáltatások, a meglévő szolgáltatási rendszer alacsony intenzitású és nem kellően differenciált,
- az áldozatok számára nem állnak rendelkezésre kellő számban és minőségben speciális programok, illetve a működő programok nem elérhetőek folyamatosan,
- az elkövetők (áldozatból elkövetővé váltak) számára nem állnak rendelkezésre kellő számban és minőségben speciális programok, illetve a működő programok nem elérhetőek folyamatosan,
- a büntetések végrehajtásában nem érvényesül megfelelően, célzottan a problémára fókuszált bűnisméltés megelőzési szempontjainak érvényesülése,
- a jelzőrendszeri tagok között nem alakult ki a problémakörre fókuszált folyamatos egyeztetés és együttműködés,
- a problémakörben érintett állami, önkormányzati, egyházi és civil szervezetek nem kellően erős felelőssége a jelenség értékelésben, a megelőzésben és visszaszorításban, nem rendelkeznek szükséges mértékű eszközrendszerrel.

A jelzőrendszeri együttműködést speciális fórumok, munkacsoportok létrehozásával erősíteni lehetne.

Az együttműködés erősségei lehetnek:

- a problémakörben érintett kormányzati, állami, önkormányzati, egyházi és civil szervezetek körében a hatékony, célzott együttműködés regionális/helyi szinten való megvalósulása,
- a közös szükségleteket felismerteti az érintettek körében, probléma tudatosítása,
- közös nyelv és közös vízió kialakítása és cselekvésbe fordítása az adott problémakörrel, kérdéssel kapcsolatban,
- kormányzati, állami, önkormányzati, egyházi és civil szervezetek országos szintű együttműködésének erősítése,
- problémakörben érintett kormányzati, állami, önkormányzati, egyházi és civil szervezetek által megfogalmazott ajánlások, cselekvési tervek a helyi szinten történő érvényesítése,
- ajánlások tétele jogszabályi változásokra,
- ajánlások tétele intézményi együttműködésekre,
- a vonatkozó probléma felszámolására irányuló célkitűzések monitorozásra, megvalósítása, visszacsatolás az eredményekről, a megtett erőfeszítések elégtelenségéről, sikertelenségéről, a reflektív kontroll működtetése,
- problémaeltár készítése, a közös szükségletek felismerése az érintettek körében,
- konkrét regionális/helyi szintű gyakorlatok kialakítása,
- ajánlások tétele ellátási formák létrehozására,
- a közvélemény aktivizálása, pozitív irányú befolyásolása a probléma prevenciók céljai érdekében.

Az együttműködésben kockázatot jelenthetnek:

- a szakmai szándékoktól és elvárásoktól eltér a gyakorlati megvalósítás,
- egyes szervezetek elégtelen elköteleződése diszfunkcionális hatást gyakorolhat,
- a szükséges források hiányoznak,
- az elvárások nem igazodnak a realitásokhoz,
- elmarad az együttműködési rendszer intézményesülése,
- a társágazatok eltérő szervezeti kultúrája és partikuláris érdekei felülírhatják a közös prevenciók célokat,
- nincsenek konkrétumok az együttműködésben, a működés adminisztrációs folyamattá válik,
- nem a megfelelő szereplők vannak jelen az együttműködésben vagy túl sok szereplő túl bonyolulttá teszi a folyamatot,
- az együttműködésben nem érvényesül szükség szerint az anonimitás, a titoktartási kötelezettség, az információk biztonságos kezelése,
- maga a munkacsoport megalakítása marad a cél, a tagok nem lépnek tovább az együttműködésben,
- csak elméleti munkát végez, de nem tudja átültetni a napi ügyek megvalósításába,
- csak egyedi ügyek megoldási fórumává válik, de nem épít módszertant és stratégiát,
- nem tudja generálni az ellátó hálózat működésében a specialitások megjelenését.

Javasolt résztvevők, állandó meghívottak:

(állandó tagok, melyek mellett megjelenhetnek eseti jelleggel meghívott tagok is)

- gyermekjóléti alapellátási intézmények, (család-és gyermekjóléti szolgálatok, központok)
- gyermekvédelmi szakellátási intézmények (kiemelten TEGYESZ, speciális gyermekotthonok, központi speciális gyermekotthonok, javítóintézetek),
- kormányhivatalok járási gyámhivatalai,
- a megyei (fővárosi) rendőrkapitányság bűnmegelőzéssel, áldozatvédelemmel, ifjúságvédelemmel foglalkozó szakembere, iskolarendőr

- a megyei (fővárosi) rendőrkapitányság közrendvédelemmel foglalkozó szakembere,
- a megyei (fővárosi) rendőrkapitányság bűnüldözéssel foglalkozó szakembere,
- emberkereskedelem, párkapcsolati erőszak prevenciójában dolgozó szervezetek, egyházak,
- emberi jogi, esélyegyenlőségi területen tevékenykedő szervezetek, egyházak,
- alacsonyküszöbű, ártalomcsökkentő programok, prostituáltak körében utcai szociális munkát végző szolgáltatások,
- védett házakat működtető szervezetek, egyházak,
- egészségügyi szervezet, kormányhivatalok népegészségügyi szolgálata,
- igazságszolgáltatási szervezetek,
- pártfogás szervezetei,
- áldozatsegítés szervezetei,
- felsőoktatási intézmények képviselői.

Feladatok:

- a szakterületi irányítás által kitűzött célokat közvetíti,
- kapcsolódik az országos programokhoz,
- országos hálózatként tapasztalatcserét biztosít,
- helyzetértékelést végez, segít a probléma nagyságrendjének felmérésében,
- feltérképezi a szükséges feladatokat,
- tájékoztatást ad a helyi problémákról, megoldásokról,
- helyi stratégiát dolgoz ki,
- javaslatokat fogalmaz meg a szakterületi irányítás számára,
- visszacsatolást végez a helyi és országos szintekhez,
- segít a helyi erőforrások mozgósításában,
- összehangolja a helyi szereplők tevékenységét,
- a közös szükségleteket felismerteti az érintettek körében,
- biztosítja az információáramlást, az információszolgáltatást,
- segít megismerni és használni máshol bevált hazai és külföldi módszereket,
- egységes szakmai és módszertani szemléletmódot alakít ki,
- konkrét regionális/helyi szintű gyakorlatokat alakít ki,
- jó gyakorlatokat, programokat gyűjt össze, publikál,
- konkrét ügyekben tanácsadási lehetőséget biztosít,
- konkrét ügyek megoldására erőforrást mozgósít, összefog,
- nemzetközi ügyekben összekötő szerepet tölt be,
- részt vesz a szakemberek képzésében,
- szupervízori jellegű segítséget nyújt a problémakörben dolgozó szakemberek számára,
- generálja helyi szinten az ellátó rendszer bővülését vagy a meglévő ellátó rendszerben a speciális feladatok kialakítását (pl.: pszichológia, jogi támogatás, ellátás, stb.)

3.2. A gyermekprostitúcióval összefüggést mutató „kísérő” ártalmak

3.2.1 Szerhasználat

A prostitúció által okozott különösen nagy pszichikai és fizikai megterhelés gyakran vezet a pszichoaktív szerek, a dohányzás és az alkohol használatához.

A szerhasználat az alkohollal ellentétben jogi megítélése, hozzáférhetősége miatt rejtettebb formában jelenik meg. Ha látható, akkor már súlyosabb problémák vannak, és az érintettek az egészségügyi rendszer látókörében vannak (Demetrovics, 2011).

Szerhasználat esetén nem egy féle drogról, kábítószerrel beszélünk, és nem is egyféle hatóanyagról. Demetrovics Zsolt 2011-es tanulmánya (Demetrovics, 2011) szerint a drog minden olyan kémiai anyag, mely a szervezetbe kerülve megváltoztatja annak működését. Ez a szó eredeti értelmében („drug”- angol) a gyógyszereket is jelöli, ám a magyar nyelvben csak azon kémiai anyagok gyűjtőneve, melyek a központi idegrendszeren (agy és gerincvelő) keresztül hatnak, az észlelés, az érzékelés, a gondolkodás, kognitív folyamatok befolyásolásának céljából. A pszichoaktív szerek lehetnek stimulánsok, ezek serkentő hatásúak, nyugatók vagy hallucinogének. Stimuláns szer a nikotin és koffein és a dizájn drogok (legálisan beszerezhető anyagok) és a kokain vagy amfetaminok (illegálisak). A központi idegrendszerre nyugtató hatást fejt ki az alkohol, a gyógyszerek és opiátok (kodein, heroin, morfium, metadon, stb.), melyek célja a feszültségek oldása, a megnyugtatás és az alvás, ennek megfelelően használatuk következtében romlik a koncentrációs képesség, figyelemzavar mutatkozik, a reakcióidő nő. A hallucinogén szerek csoportjába tartozik az LSD, a meszkalin, és „magic mushroom” is. A dizájn drogok kábítószeres kémiai szerkezetének módosításai, melyek hatásukban megegyeznek az eredeti szerrel, de hozzáférésük legális, nem szerepelnek a kábítószeres nyilvántartásai között. Ilyenek az amfetamin és katoninféle szerek (Demetrovics, 2011) (mefedronok: Kati, Zsuzsi, stb. néven), kristály, biofű. A dizájn drogokat jellemzően az alsóbb társadalmi csoportba tartozó szerhasználók, így a prostitúcióban érintett nők és gyermekek is fogyasztják.

A dizájn drogok nagyon veszélyesek, mert az összetételükből adódóan (pontosabban az összetétel ismeretének hiánya miatt) nem ismertek a hatásai vagy elvonási tünetei, ezért nehéz ellenük fellépni, vagy bármit adni az elvonási tünetek csökkentésére (Papp, 2017). Megvehetők fürdősóként, növényi tápszerként, gyomirtóként.

A különböző szerek használati gyakorisága leginkább ötféle szerhasználati mintázatot mutat. Itt fontos azonban hangsúlyozni, hogy a kábítószeres pszichoaktív hatásait befolyásolja az egyén életkora, fizikai és mentális állapota és a használat kontextusa (Zinberg, 1984 idézi Demetrovics, 2011) A legkevesebb szert használók a „*kísérletezők*”, akik kevesebb, mint tíz alkalommal próbáltak ki valamilyen kábítószerrel, kíváncsiságból leginkább. A „*szociális-rekreációs használók*” azok, akik valamilyen társas aktivitás alkalmával használnak valamilyen szert, pl. kannabiszt, hallucinogéneket, stimulánsokat. A „*szituációs szerhasználó*” az a fogyasztó, aki valamilyen problémája miatt, stressz enyhítése végett használja az adott anyagot, elsősorban a problémáinak enyhítése végett. Az „*intenzifikált használó*” hosszú ideje használ valamilyen szert azért, hogy a problémáit megoldja, de társadalmi életét éli, szociális szerepei nem változnak sokat, ez jellemző pl. a kokain vagy amfetamin használókra. A „*kényszeres használó*” az, aki hosszú ideje használja a szert, attól testi vagy lelki függőségben szenved. Az opiátokat, nikotint használók leginkább kényszeres használók.

Prostituáltak esetében jelentősek a különféle addiktológiai problémák, viszonylag magas körökben a problémás szenvedély-szer használat, drogfüggőség és a viselkedési addikciók. A Farley-Barkan-féle kutatás szerint kábítószerrel való visszaélés problémát jelentett a válaszadók 75%-ának, míg az alkohollal

való visszaélés problémájáról 27% számolt be. Ezen vizsgálat szerint a prostituáltak 67%-a fogalmazta meg jelenlegi szükségletei között az alkohol illetve kábítószer használatának gyógykezelését. (Máté, 2017)

Az, hogy a szerhasználat a prostitúció oka vagy következménye, esetfüggő. A prostitúcióban érintettek többsége egy, vagy több kábítószerrel használ, és a szer által okozott függés következtében a prostitúcióból való amúgy is nehéz kilépés lehetetlenné válik, főleg, ha gyermekekről beszélünk. „Sajnálatos fejlemény, hogy a mindennapi szörnyűségek elviseléséhez a legtöbb prostituált élvezeti szereket fogyaszt. (...) Minderre azért van szükség, hogy képesek legyenek arra, hogy a futtatók, a kliensek, és a hatóság által gyakorolt erőszakot eltűrjék, és egyáltalán, a napi munkavégzéssel járó borzalmakat elviselni tudják.” (Kovács, 2016)

A gyermek prostitúcióba való bevonásának egyik eszköze a szerhasználóvá tétel, de később felnőttkorban is, a szerhasználó nők szociális körülményeik okán gyakran kényszerülnek prostitúcióba. A prostitúcióban érintett nők szerhasználatát erősítik a futtatók és a kliensek is, „a futtató és a kliens is biztosítja, esetenként ráerőszakolja a prostituáltra a kábítószer-fogyasztását. Közvetve, és közvetlenül is hozzájárulnak ahhoz, hogy a függőség-, és a szenvedélybetegség kialakulhasson”. (Kovács, 2016)

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának 2018-as gyermekprostitúciós vizsgálata szerint a gyermekotthonokban élő gyermekek fokozottan veszélyeztetettek a prostitúció és a kábítószerhasználat által.⁶⁸

A gyermekvédelemben élő gyermekek droghasználatának kialakulásának hátterében meghatározóan valamilyen trauma áll, rendezetlen családi viszonyokból, érzelmi és szexuális abúzusból, elhanyagolásból adódóan.

A kémiai szerhasználat mellett úgy tűnik, hogy szintén meghatározó probléma a társfüggőség. A kezelő helyek gyakran találkoznak olyan esetekkel, amikor a prostituált társfüggőségben szenved. A társfüggőség lényegében egy drog nélküli addikcióként fogható fel, amelyben „az addikció tárgya egy „problémás” (addikcióban, személyiségzavarban, koodependenciában vagy impulzuskontroll-zavarban szenvedő) egyénnel kialakított és hosszabb távon is fenntartott kapcsolat, amely nem kielégítő, szenvedéssel teli az alany szempontjából”. (Máté, 2017)

A társfüggőség, illetve a prostitúció előtörténetében egyaránt fellelhető gyermek- és kamaszkori rideg bánásmód, elutasítás, elhanyagolás, ismétlődő bántalmazások, ezek következményeként negatív önértékelés és sérült intimitás, a saját testhez és a szexualitáshoz való patológiás viszony. A prostitúció és a társfüggőség esetében is többféle mentális zavarral való együtt járás mutatkozhat. Lehet a dependens zavar, de a borderline vagy narcisztikus személyiségzavar még gyakoribb. Segítő helyek, szervezetek szerint is a prostituáltak többsége személyiségzavarban küzd, emellett egy 1999-ben közzétett, budapesti prostituáltak körében végzett vizsgálat szerint a lányok jelentős részét fatalista attitűd jellemzi (válaszadók 53%-a) és úgy gondolják, hogy tehetetlenek az életük, sorsuk alakulásában.

Ez azért is figyelemre méltó, mivel a legismertebb magyarországi emberkereskedelem, szexuális erőszak megelőzését célzó „Ne dőlj bel” című program értékelését vizsgáló, középiskolai felmérés szerint „a megkérdezettek körében meglehetősen elterjedt a fatalista attitűd. Ez hiszékenységgel párosulva veszélybe sodorhatja a fiatalokat különösen azért, mert éppen a „hiszékeny-fatalisták” azok, akik legkedvezőtlenebbül ítélik meg a „Ne dőlj be” oktatási programot”. (Máté, 2017)

⁶⁸ Az alapvető jogok biztosának az AJB-1485/2018 sz. ügyben készült jelentése

3.2.2. Egészségkárosodás

A szerhasználat és a prostitúció következtében a nőgyógyászati⁶⁹ és nemi úton terjedő betegségek, valamint a tbc, hepatitis B és C, HIV és a mentális betegségek kockázata fokozott. Egy 2012-es vizsgálatban (Senhelyi, 2012) 120, prostitúcióban élő magyar nőt kérdeztek meg, többek között a szerhasználati szokásaikról, és az derült ki, hogy a felnőtt nők nagy része (81,6%) dohányzik és különböző drogokat használ (nyugtatót, amfetamint, dizájner drogokat és kristály, valamint kokaint). A prostitúcióban érintett gyermekek intravénás szerhasználatát is említik a tanulmányban megszólaltatott szakemberek. A prostituáltak leggyakoribb betegségei a nemi úton terjedő betegségek (főként a krónikus szifilisz, gonorrhoea, herpesz), ezen kívül különféle nőgyógyászati betegségek (medence-, méh-, hüvelygyulladás) is jellemzőek továbbá – főként a harmadik világbeli országokban – TBC és a vérszegénység.

A Farley–Barkan, San Franciscói kutatás szerint még gyakori az ízületi gyulladás, szív- és érrendszeri megbetegedések és májbeteggekkel összefüggő panasz (válaszadók 12,9%-a). (Máté, 2017)

A prostituáltak meglehetősen felületes ismeretekkel rendelkeznek a nemi úton terjedő betegségekről. A budapesti felmérés szerint a prostituáltak 61%-a nem vagy csak tévesen ismeri az AIDS tüneteit, a fertőzés kockázatát is rosszul ítélték meg. Nincsenek tisztában testük, nemi szerveik működésével, tüneteik jelentkezésekor nehezen fordulnak orvoshoz. A fertőzéssel kapcsolatos attitűdük ambivalens, egyrészt félnak tőle, ugyanakkor az óvszer nélküli szexuális szolgáltatással kereshető magasabb összeg miatt hajlandók egészségüket kockáztatni. A saját egészségükről való gondoskodás alacsony szintje (pl.: sokan egyáltalán nem járnak a nőgyógyászathoz) azzal is magyarázható, hogy a prostitúció folyamatában a prostituált „elszemélytelenedik” (bántalmazták, elveszik az iratait, kényszerítik stb.), és ezzel együtt a test feletti kontrollját is elveszíti. (Máté, 2017)

A terhesség vonatkozásában is hasonló a helyzet, ami a 18 év alatti lányokkal különösen jelentős befolyásoló tényező lehet egész további életüket és anyaság kérdését meghatározva. A terhességet és a gyermek születését a távoli jövőben bekövetkező eseménynek fogják fel, részben a korábban vázolt pszichés károsodások miatt nem tudnak a születendő gyermekük felé fordulni, a gyermekvárára koncentrálni. Ráadásul az esetek túlnyomó többségében ezek a terhességek nem tervezettek és súlyos konfliktushoz vezetnek a futtatóval, aki nem ritkán a prostituált élettársa vagy más családtagja. A várandós prostituált amúgy is nehéz élethelyzete tovább súlyosbodik, amely szinte krízis-szerűvé válhat.

Folyamatosan ambivalens érzéseket él át, egyrészt az anyává válás, a gyermekvárási örömet, másrészt pedig kilátástalan jövőt éli meg, ahol a környezetében szinte mindenkitől azt kapja, hogy az utcán fogant, az utcán összeszedett gyerekekkel terhes. Ezzel a helyzettel sokan szinte képtelenek megbirkózni, igyekeznek eltitkolni a várandóságukat, illetve egyszerűen nem vesznek tudomást róla; vívódnak, hogy megszakíttassák-e a terhességet; nem járnak terhes gondozásra.

3.2.3. Ellátási problémák

Ma Magyarország nagy részén nincs kellő számú, illetve a 14-18 éves korosztály speciális problémáira felkészült gyermekpszichiátriai, vagy gyermekaddiktológiai ellátás, így a mentális problémákkal küzdő kamaszt felnőtt pszichiátriára, a szerhasználó és ezzel is kapcsolatban álló pszichés problémákkal küzdő fiatal pedig a felnőtt addiktológiára kerül az ország jelentős részében. A KSH 2015-es Egészségjelentése

⁶⁹ medencegyulladás, méhgyulladás, fehérfolyás, hüvelygyulladás és irritáció, hüvelyi vérzés, méhnyakrák, fizikai sérülések, például vágások, zúzódások, horzsolások, mozgásszervi sérülések

alapján a mentális problémák jelentik a második legjelentősebb krónikus gyermekbetegséget Magyarországon. Budapesten három helyszínen (Semmelweis Egyetem I. Gyermekklinikáján, a Heim Pál Országos Gyermekgyógyászati Intézetben és a Vadaskert Gyermek- és Ifjúságpszichiátriai Kórház és Szakambulancián), ezenkívül Szegeden, Debrecenben és Gyulán tudnak akut mentális panaszokkal érkező gyermekeket ellátni, az ország nagy részéről így vagy ezekbe az intézményekbe kerülnek vagy ambuláns ellátásban részesülnek vagy ellátatlanul maradnak a gyermekkorúak. (Kertész, 2016) Országsszerte nincs megoldás az akut krízishelyzetben lévő, pszichotikus és drogbeteg gyermekek pszichiátriai ellátására, kevés a megfelelően képzett szakember és a gyermekpszichiátriai ellátást működtető multidiszciplináris csoportok (gyermekpszichiáterek, klinikai gyermek-szakpszichológusok, pszichoterapeuták, gyógypedagógusok, fejlesztő pedagógusok, logopédusok, szociális munkások, családsegítők, mentálhigiéniai szakemberek). (Nagy, 2011) 2015-ben nyílt meg Magyarországon az első gyermekeket ellátó drogrehabilitációs intézmény Szatymazon, ahol fiúgyermekek szerhasználatával foglalkoznak. A várólistás intézmény hetente 3-5 konkrét megkeresést kap új gyermekek felvételére. (Kardos, 2015) 2017 végén Szatymaz mellett Budapesten és Ráckeresztúron is megnyílt egy-egy gyermek-addiktológiai rehabilitációs intézmény, összesen 50 férőhellyel.

A szerhasználat kérdésével és a kábítószerhasználó kliensekkel nem tudnak mit kezdeni az egészségügyben dolgozók. Frusztrációból, neheztelésből, tehetetlenségből fakadó negatív érzésekkel közelítenek hozzájuk, a szerhasználók a legkevésbé „szívesen ellátott populáció az egészségügyben”. (Kaló, 2014)

3.2.4 Kriminalizáció

A prostitúcióban érintett gyermekek veszélyeztetettségének vizsgálata rámutatott arra, hogy a környezet és a család kriminalizációja és szerhasználatát hatással van a gyermek fokozott veszélyeztetettségére. (Vidra et. al., 2015) A gyermekek kriminális cselekményekben való részvétele közvetve vagy közvetlenül kíséri életüket kora gyermekkoruktól kezdve. A mélyszegénység és a szegregált lakókörnyezet szintén hozzájárul a kriminalizációhoz, a szegregátum szerkezetét az ott élő családok részleges vagy teljes munkanélkülisége jellemzi, az ott élők segélyből és szürkegazdaságban működő állásokból próbál megélni, a szolgáltatásokhoz nem férnek hozzá, az oktatás színvonala nagyon alacsony. A gyermekek veszélyeztetettsége óriási, a bandákhoz, vagy kriminalizálódott csoportokhoz való csapódás kockázatával együtt. (Vidra et. al., 2015)

Gyakran találkozhatunk azzal a helyzettel, hogy a prostitúcióba kényszerített gyermek akkor válik igazán szembevetővé a hatóságok, az intézmények számára, amikor már kriminalizálódik és bűncselekményeket követ el. Jellemzően ekkor a büntetőeljárás már kevésbé foglalkozik az előzményekkel, a korábbi prostitúciós út, a gyermek korábbi vagy azonos idejű áldozati státusza nem kerül figyelembe vételre.

Eljárások és másodlagos viktimizáció

A prostitúcióban érintett gyermekek ellátásáról (prostitúcióban való érintettségének felismeréséről és védelméről) a gyermekvédelmi rendszernek kell gondoskodnia. A gyermekvédelmi rendszer jogszabályi alapon felkészült, az intézményhálózat létezik, azonban a gyakorlati megoldásokat tekintve nincs kellően, átfogóan felkészülve az áldozattá válás jeleinek vagy az áldozattá vált gyermekek felismerésére, így a gyerekek ismét áldozattá válnak, válhatnak. Ezzel a problémával részletesebben foglalkoztunk a fentiekben (A gyermekprostitúció és a gyermekvédelmi ellátórendszer kapcsolódásai, illetve az egyéb ellátási területek hiányosságai, pl.: egészségügyi ellátás).

Bár a problémakör kívül esik a gyermekvédelmi rendszer feladat- és hatáskörén, így itt sem foglalkozunk vele részletesen, fontos szót ejtenünk a másodlagos viktimizáció jelenségéről. A fogalom azt jelenti, hogy valaki ismételten áldozattá válik egy esetleges hatósági (rendőrségi, bírósági) eljárás során akkor, amikor újra és újra fel kell idéznie a traumatikus élményeket, amelyek őt érték. Felidézni, többször elismételni a múltbeli bántalmazásokat, szexuális együttléteket (amelyek mind a szexuális kizsákmányolás egy-egy esetének tekintendők), ezzel kapcsolatban idegen személyek (nyomozók, ügyvédek, ügyészek, bírák...) kérdéseire válaszolni, sokszor ismerősök (rokonok) előtt, az eljárás során többször találkozni az elkövetőkkel – mindez komoly pszichés megterhelést jelent a korábban áldozattá vált gyerekek számára, amivel kapcsolatban a hatóságok nem tudnak valódi segítséget nyújtani. A másodlagos viktimizáció, illetve az attól való félelem, valamint a hatóságokkal szemben korábban kialakult bizalmatlanság nagyban járulnak hozzá ahhoz, hogy az áldozattá vált fiatalok „tiltakoznak” az ellen, hogy velük kapcsolatban eljárás induljon. Az eljárást megelőzendő, illetve azt „megakasztandó” pedig kevés eszközzel rendelkeznek: az átélt traumákról, az elszenvedett bűncselekményekről nem beszélnek senkinek, vagy a hatóságok előtt nem tesznek vallomást.

A gyermekvédelmi szakemberek számára ez frusztrációt okozhat: úgy élhetik meg, hogy a gyerek nem bíz bennük, vagy „nem kér a segítségükből”. Fontos annak megértése, hogy miért zárkóznak el a gyerekek a segítség kérése elől és ezt szem előtt tartva türelemmel és megértéssel közeledjenek feléjük azok a szakemberek, akik segíthetnek a bajba került fiataloknak. Azt is fontos tudatosítani az érintett gyerekekben, hogy a törvény szerint a prostitúcióban érintett fiatalok minden esetben áldozatnak tekintendők, tehát nem kell attól félniük, hogy vallomástétel esetén őket joghátrány érheti.

Fontos megemlíteni, hogy léteznek olyan az igazságszolgáltatást, ezen belül kiemelten a bántalmazást elszenvedett gyermekeket érintő büntetőeljárást segítő modellintézmények, amelyek professzionális és multidiszciplináris szakértelemmel segítik a folyamatot, különösen a másodlagos viktimizáció megelőzését szolgálják. Elsősorban a szexuális bántalmazást elszenvedett áldozatok ismétlődő meghallgatásának kiküszöbölését célozza a Barnahus modell, amely Szombathelyen pilot projektként működik és folyamatban van a fővárosi megvalósítás is.

Az első Barnahus Izlandon jött létre, 1998-ban. A barnahaus egy izlandi szó, amely gyerekházat jelent, speciális gyerekházat, gyerekbarát épületet kívül-belül és egy 5 lábú, az igazságszolgáltatást és a szakellátást magába foglaló modellt. A projekt létrehozatalát azzal indokolták, hogy noha az elmúlt évtizedek adatait figyelembe véve Európában évről-évre nőtt a gyermekekkel szembeni szexuális erőszak miatti feljelentések száma, azonban nem nőtt egyáltalán a bírósági ítéletek száma.

Az izlandi modell nagyszerűsége az igazságszolgáltatás és a gyermekvédelem multidiszciplináris összekapcsolása. Ez egy több szervezetből összeálló, gyermekbarát szervezet az áldozattá vált, szexuálisan zaklatott vagy bántalmazott gyermekek számára. A gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásának egyik legjobb, interdiszciplináris terepe.⁷⁰

A Szociális Szolgáltatók Közhasznú Egyesülete és a szintén szombathelyi Pro Juventute Egyesület dolgozott a Barnahus beindításán Szombathely Megyei jogú Város Önkormányzatához beadott és megnyert pályázatokkal. A vas megyei TEGYESZ-ben két éve folyik igazságügyi pszichológus szakértő bevonásával a gyermekmeghallgatások új módszerének megtanulása, a videófelvevételek felhasználása a diagnosztikus, a terápiás, a gyámi és a nevelőszülői tanácsadói munkában. Az előkészületi munkában

⁷⁰ <https://barnahus.hu/>, letöltve, 2019. január 13.

szorosan együttműködött a szombathelyi stáb a nyomozó rendőrökkel is, a multidiszciplinaritás és az inter-agency kooperáció megvalósítása érdekében.

4. A segítségnyújtás intézményes lehetőségei

Összefoglalás

Magyarországon is léteznek olyan állami, önkormányzati és civil és egyházi szervezetek, amelyek a prostitúcióban, emberkereskedelemben áldozattá vált személyeket segítik elsősorban a felnőtteket érintve. Néhány szervezet a gyermekek támogatásával is foglalkozik, illetve megismerésük fontos a már áldozattá vált vagy potenciálisan áldozattá váló gyermekek megismertetése érdekében.

Cél

A prostitúcióban áldozattá váltak támogatásával foglalkozó szervezetek és tevékenységük megismerése.

Kulcsszavak

- védett házak
- segélyvonalak
- áldozatok támogatása

Tanulást segítő kérdések

- Melyek a támogatást nyújtó állami és civil szervezetek, milyen profillal működnek, ez hogyan hasznosítható a gyermekvédelemben?

Magyar Nyelvű szakirodalom:

- honlapok

Az alábbi fejezet bemutatja olyan intézményeket, amelyek célzottan foglalkoznak azokkal akik emberkereskedelem, prostitúció áldozatává váltak, válhatnak. A bemutatás nem kizárólagos, ezen szervezetek köre folyamatosan változhat, bővíthet, illetve meg is szűnhetnek intézmények.. Fontos kiemelni azt is, hogy az állami, önkormányzati szociális védelemmel, támogatásokkal és a gyermekvédelemmel foglalkozó szervezetek, ha ilyen irányú veszélyeztetettséget észlelnek feladatuk a jelzés, illetve szükség szerint az elsődleges ellátás. Külön ki kell emelni, hogy azon állami, önkormányzati, civil és egyházi szervezetek, amelyek célzottan drogprevencióval vagy ellátással foglalkoznak, szintén gyakran kerülnek, kerülhetnek kapcsolatba prostitúció áldozatává vált gyermekkel vagy felnőttel, ezekben az esetekben is megjelennek, megjelenhetnek kapcsolódó szolgáltatások.

A felsorolt, különösen civil vagy egyházi szervezetek programjaikat gyakran pályázatokból működtetik, így a honlapokon érdemes tájékozódni az aktuálisan elérhető szolgáltatásokról.

Áldozatsegítő Szolgálat

Az Áldozatsegítő Szolgálat tevékenységének célja

Ha valaki közvetlenül (sértettként) vagy közvetett módon (pl. tanúként vagy családtagon keresztül) kapcsolatba kerül valamilyen bűncselekménnyel, fel kell dolgoznia ennek hatásait. Természetes emberi reakció, ha ilyenkor fizikai vagy lelki problémák jelentkeznek, és anyagi nehézségek is felléphetnek a bűncselekmény következtében. Az áldozatnak ezért komplex segítségre és felvilágosításra van szüksége, ilyen helyzetek megoldására ajánl segítséget az Áldozatsegítő Szolgálat.

Célcsoport

Az Áldozatsegítő Szolgálat a bűncselekmény vagy tulajdon elleni szabálysértés áldozatává vált személyek támogatására jött létre.

A segítségnyújtás módja

Az Áldozatsegítő Szolgálat a bűncselekmények és tulajdon elleni szabálysértések áldozatai számára

- felvilágosítást ad jogaikról, kötelezettségeikről, lehetőségeikről
- az őt megillető egészségügyi, biztosítási és szociális ellátásokról;
- érzelmi támogatást, néhány megyében közvetlen pszichológiai segítséget nyújt;
- jogi tanácsot ad és gyakorlati segítséget biztosít;
- szükség esetén akár ügyvédet is biztosít;
- igazolja az áldozati státuszt;
- krízishelyzet fennállása esetén azonnali pénzügyi segítyt adhat (a cselekmény elkövetésétől számított 5 napon belül beadott kérelem alapján).

A személy elleni erőszakos bűncselekmények súlyos sérültjei és halálos áldozataik hozzátartozói mindezekben túl állami kárenyhítést is igényelhetnek.

Ezek a támogatások térítés nélkül vehetők igénybe annak érdekében, hogy a szolgáltatásokat jövedelmi helyzetüktől függetlenül, minél szélesebb körben vehessék igénybe a rászorulóknak.

Gyakorlati segítség

Ha valaki áldozattá válik, számos olyan dolgot kénytelen intézni, ami nem mindennapos az ember életében, ezért kevésbé gyakorlott benne (pl. megtenni a feljelentést, eljárni a biztosítónál, pótolni okiratokat, stb.).

Az Áldozatsegítő Szolgálat az áldozatok számára személyre szabott felvilágosítást nyújt alapvető jogaikról és az őket megillető ellátásokról. Szükség esetén más hatóságok nyomtatványainak kitöltésében és támogatások igénylésében is közreműködik, illetve segít felvenni a kapcsolatot olyan más szervekkel, önkormányzattal, akiktől további segítség kérhető, vagy ahol a bűncselekmény miatt ügyintézés szükséges.

Azonnali pénzügyi segély

Az áldozatok igénye, hogy a bűncselekményt követően is biztosítottak legyenek számukra az alapvető életfeltételek. A legalapvetőbb szükségleteik fedezésére az Áldozatsegítő Szolgálatnál azonnali pénzügyi segítyt igényelhetnek lakhatás, ruházkodás, utazás és étellemezés céljára, továbbá gyógyászati költségekre valamint kegyeleti kiadásokra. Ez a segítség azonban nem kártérítés; nem az ellopott pénz, vagy a bűncselekmény miatt más módon odavesztett értékek pótlása a célja. A pénzügyi segély révén az Áldozatsegítő Szolgálat a kialakult krízishelyzet enyhítéséhez tud egyedi mérlegelés alapján hozzájárulni.

Áldozatsegítő Szolgálat elérhetősége

A Szolgálat Munkatársai a belföldről éjjel-nappal díjmentesen hívható 06-80-225-225 telefonszámon személyre szabottan nyújtanak teljes körű tájékoztatást, érdemi segítséget és iránymutatást. Emellett a területi áldozatsegítő szolgálatoknál érik el munkatársaikat, 2017. január 1-től a járási hivatalokban.

A szolgálat munkatársai az eset körülményei alapján már telefonon vagy e-mailen tájékoztatást adnak az áldozatnak arról, hogy milyen iratokra, igazolásokra lehet szükség az ügyintézéshez, az Áldozatsegítő Szolgálat támogatásainak igénybevételéhez.

Amennyiben az áldozat még nem tett rendőrségi feljelentést, a szakemberek ebben is segíteni tudnak, egyes támogatások igénybevételéhez ugyanis szükséges lehet a büntetőeljárás elindulásának igazolása.

Emberkereskedelem áldozatainak segítése

Kiemelt csoportként áldozatsegítő támogatásban részesülhetnek azok, akiket az emberkereskedelem áldozataként azonosítottak. Ezen áldozati kör egy részével (harmadik országbeliek) összefüggésben az Áldozatsegítő Szolgálat többtétajtájékoztatási feladatokkal is rendelkezik, másik részük (magyar állampolgárok és velük egy tekintet alá esők) számára pedig a védett szálláshely biztosítása szolgáltatás áll rendelkezésre.

Az emberkereskedelem áldozatainak azonosítását az emberkereskedelem áldozatai azonosítási rendjéről szóló 354/2012. (XII. 13.) Korm. rendelet (továbbiakban: THB rendelet) alapján az ott megjelölt

szempontoknak megfelelően a rendeletben szereplő szervek, szervezetek végzik. A THB rendelet többek között a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatókat, a köznevelési intézményeket, a rendőrséget nevezi meg azonosítást végző szervként.

E szervek munkatársai arról a személyről, akiről alappal feltehető, hogy emberkereskedelem áldozata, illetve ezen helyzetről hivatalos tudomást szerez vagy azt egyébként észleli, vele azonosító beszélgetést folytat le a THB rendelet mellékletét képező azonosító adatlap alapján.

Amennyiben az azonosító beszélgetés eredményeként az azonosítást végző szerv megállapítja, hogy a beszélgetésbe bevont személy valószínűsíthetően emberkereskedelem áldozata, erről a személy írásos hozzájárulása esetén haladéktalanul értesíti Áldozatsegítő Szolgálatot, illetve az azonosító adatlap egyidejű megküldésével haladéktalanul értesíti az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálatot (továbbiakban: OKIT), ahol kérés esetén védett szálláshelyre irányítják az áldozatot és tájékoztatást nyújtanak a védett szálláshelyen történő elhelyezés feltételeiről is.

Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat (OKIT)

Az OKIT hozzátartozók közötti erőszak (párkapcsolati erőszak, a gyermekbántalmazás, illetve a háztartáson belül a rokonok, családtagok által elkövetett erőszak), a prostitúció és emberkereskedelem áldozatainak megsegítésével foglalkozik. Az információnyújtás mellett azonnali segítséget nyújt azokban az esetekben, amikor a kialakult helyzetet sem a helyi szociális- és gyermekvédelmi rendszer, valamint az ezen intézményekhez kapcsolódó jelzőrendszeri tagok, sem pedig az érintett bántalmazottak természetes támogató rendszere nem tudnak megfelelően megoldani. A Szolgálat rászorultság és szabad férőhely esetén, a klienssel egyeztetve, titkos menedékhelyen történő azonnali elhelyezésben is tud segítséget nyújtani.

A telefonszolgálat az ország egész területéről éjjel-nappal ingyenesen, vezetékes vagy mobil hálózatról is hívható.

Tel:06-80/20-55-20

E-mail:okit@ncsszi.hu

Weblap: www.bantalmazas.hu

Készenléti Szolgálat

A család- és gyermekjóléti központoknak készenléti szolgálatot kell működtetni. A készenléti szolgálat célja a család- és gyermekjóléti központ nyitvatartási idején kívül felmerülő krízishelyzetekben történő azonnali segítség, tanácsadás vagy tájékoztatás nyújtása. A készenléti szolgálatot állandóan hívható telefonszám biztosításával kell megszervezni oly módon, hogy a készenléti szolgálatban lévő munkatárs szakszerű segítséget tudjon nyújtani vagy ilyen segítséget tudjon mozgósítani. A család- és gyermekjóléti központ tájékoztatást nyújt a lelkisegély-telefonvonal elérhetőségéről. A családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatás nyújtásának helyszínén a nyitvatartási időn kívül is fel kell tüntetni a szolgáltató nevét, nyitvatartási idejét, valamint a készenléti szolgálat telefonszámát.

Gyermekvédő Hívószám

A Gyvt. alapján a 24 órás, ingyenesen hívható telefonos szolgáltatás működtetéséről a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság gondoskodik. **36 80 630 155**

Barnahus

A Szociális Szolgáltatók Közhazsnú Egyesülete és a szintén szombathelyi Pro Juventute Egyesület dolgozott a Barnahus beindításán Szombathely Megyei jogú Város Önkormányzatához beadott és megnyert pályázatokkal. A vas megyei TEGYESZ-ben két éve folyik igazságügyi pszichológus szakértő bevonásával a gyermekmeghallgatások új módszerének megtanulása, a videófelvételek felhasználása a diagnosztikus, a terápiás, a gyámi és a nevelőszülői tanácsadói munkában. Az előkészületi munkában szorosan együttműködött a szombathelyi stáb a nyomozó rendőrökkel is, a multidiszciplinaritás és az inter-agency kooperáció megvalósítása érdekében.

A modell nagyszerűsége az igazságszolgáltatás és a gyermekvédelem multidiszciplináris összekapcsolása. Ez egy több szervezetből összeálló, gyermekbarát szervezet az áldozattá vált, szexuálisan zaklatott vagy bántalmazott gyermekek számára. A gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásának egyik legjobb, interdiszciplináris terepe.

Kapcsolat:

Barnahus Hungary

9700 Szombathely

Vörösmarty u. 11.

Tel.: +36 94 501 374

Lazáry Fanni

kommunikációs vezető

nemzetközi kapcsolattartó

+36 20 4039-384

lazary.fanni@gmail.co

<https://barnahus.hu/>

Névtelen Utak Alapítvány

Közhazsnú alapítvány, mely elsődlegesen az emberkereskedelem, ezen belül is a szexuális kizsákmányolás, prostitúció áldozatainak teljes körű rehabilitációjával és reintegrációjával foglalkozik. További küldetésének tekinti a prevenció, a bűnmegelőzés területét is.

Célcsoport: 18 éven felüli nők

Szolgáltatások – biztonságos szállítás, rehabilitáció, reintegráció:

- nappali programok (hétfőtől-péntekig 10:00-16:00),
- heti ösztöndíj,
- utazási támogatás,
- a múltbéli sérülésekből való gyógyulás,
- függőségekből való felépülés,

- életvezetési készségek fejlesztése (érdekérvényesítés, döntéshozatal, kommunikáció, visszaesés megelőzése, kreatív óra, főzőiskola, stb.),
- pénzgazdálkodás,
- a programrésztvevőknek segít megkezdett tanulmányaik befejezésében és/ vagy álláskeresésben, munkatapasztalat szerzésében

A Névtelen Utak Alapítvány felépülési programja szükség esetén akár 7 éven keresztül támogató rendszerként működik a program résztvevői számára.

Bűnmegelőzési tevékenység:

- „Mennyit érsz?” kiállítás, minden évben október 18-i héten, az emberkereskedelem elleni küzdelem európai napja alkalmából

- „Kiállok érted” c. színdarab az áldozattá válás folyamatát mutatja be, előadás után feldolgozó foglalkozást tartanak a fiatalok részére- Bohócok a Láthatáron és a KV Társulat előadásában

Telefon: 06 (70) 664-9497

E-mail: nevtelenutak@gmail.com

Honlap: www.nevtelenutak.com

Facebook: www.facebook.com/Névtelen-Utak-Alapítvány-1538272396431176

Instagram: www.instagram.com/mennyitersz/

Web: <http://www.ravot-eur.eu/hu/adatbazis/nevtelen-utak-alapitvany>

Cím: 1367 Budapest, Pf. 33.

Eszter Ambulancia (segítség szexuális erőszak áldozatainak)

1994 óta az Eszter Alapítvány elsődleges tevékenysége az Eszter Ambulancia működtetése. Kampányokat szervez, kutatásokat folytat, kiadványokat jelentet meg és nemzetközi illetve hazai projekteken vesz részt az áldozatsegítés szakmai munkájának fejlesztése érdekében.

Postai cím: 1525 Budapest, Pf.:41

Telefon: 36 (1) 466- 9872, E-mail: info@eszteralapitvany.hu; Web: www.eszteralapitvany.hu

Fehér Gyűrű Közhasznú Egyesület

Áldozatvédő szervezet, 1989. december 21.-én alakult és 1992 óta aktív tagja az Európai Áldozatvédő Szervezetnek.

Központi iroda: 1055 Budapest, Szt. István krt. 1.

Telefon: 06-1-312 – 2287 vagy 06-1-472 – 1161

Fax: 06-1-472 – 1162

E-mail: fehergyuru@t-online.hu, www.fehergyuru.eu

Patent Egyesület jogsegélyszolgálat

Nők elleni erőszak áldozatok és reprodukciós jogaikban sértettek számára jogi és pszichológiai segítséget nyújt. A törvényalkotók számára javaslatokat; a bíróságok, hatóságok, szociális ellátórendszer munkáját szakmailag segítő anyagokat, az érintettek és környezetük számára ismeretterjesztő kiadványokat készít. Önkénteseket és szakembereket is képez, és önszorgú önismereti csoportot vezet túlélők számára.

Tel: 06-70-252-5254

www.patent.org.hu

KERET Koalíció segélyvonal

A szexuális erőszak áldozatai részére www.keretkoalicio.blogspot.com

Telefonszám: 06-40-630-006 (Kék szám)

Kék Vonal Gyermekkrízis Alapítvány.

Ifjúsági és Gyermektelefon és Internet Helpline

A legismertebb ingyenesen hívható gyermekeknek szóló telefonos lelkisegély, valamint otthonát bármilyen okból elhagyó, eltűnt gyermekeken segítő telefonos szolgálat.

Lelkisegély: 116-111

Eltűnt gyermekek vonala: 116-000

www.ke-vonal.hu

Mindkettő előtag és körzetszám nélkül ingyenesen hívható bárhol Magyarországon területén, éjjel-nappal.

NANE Egyesület (NŐK A NŐKÉRT EGYÜTT AZ ERŐSZAK ELLEN)

A Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen (NANE) Egyesület 1994-ben jött létre. Az Egyesület célja, hogy fellépjen a nők és a gyerekek ellen elkövetett párkapcsolati és családon belüli erőszakkal szemben; tevékenysége egyéni, közösségi és társadalmi szinten folyik.

1447 Budapest, Pf.: 502

Telefonszám: 80/505-101, www.nane.hu

Segélyvonal bántalmazott nőknek és gyerekeknek: 06-80-505-101 minden hétköznap este. Segélyvonal szexuális erőszak túlélőinek: 06-40-630-006

Kék Pont Alapítvány

A Kék Pont egy 1997 óta bejegyzett, közhasznú civil szervezet. Célja a szenvedélybetegségek megelőzése, kezelése és a függőségek által okozott ártalmak csökkentése az egyén, a család és a társadalom vonatkozásában egyaránt.

Jelenleg két fővárosi ambulanciát működtet. A Ferencvárosban (Bp., IX. ker.) van a szervezet székhelye és központi ambulanciája, a másik ambulancia pedig Békásmegyeren (Bp., III. ker.) működik. E két helyen, jellemzően szociális munkásokból, addiktológiai konzultánsokból, orvosokból, pszichológusokból, szociológusokból, jogászokból és kommunikációs szakemberekből, illetve felépülő önkéntesekből álló csapatok dolgoznak. A prevenció és egészségfejlesztő programokat a Kék Pont Biopolitikai Műhelye dolgozza ki és valósítja meg.

Kapcsolat

Felépülők, szerhasználók és hozzátartozók:

Hétfő-péntek 10-18 óráig

Gát utcai (központi) ambulancia: 06-1-215-78-33 és 06-70/607-49-69

Békásmegyeri ambulancia: 06/1-454-0876 és 06-70/607-50-30

info@kekpont.hu

Szakmai együttműködések, intézményi kapcsolatok, média:

06-1/215-78-33, info@kekpont.hu

<http://kekpont.hu>

ERGO – Európai Regionális Szervezet

Célkitűzések:

- segíteni a fejlett civil társadalom megteremtését és megerősödését, a polgárok önkéntesen szerveződő közösségeinek létrejöttét,
- elősegíteni a közösségek közötti együttműködések kialakítását, a vélemény-, információ- és tapasztalatcserét.

Állandó munkacsoportok

- Foglalkoztatás – foglalkoztathatósági munkacsoport
- Törvény-előkészítési, jogi és igazgatási munkacsoport
- Gyermekvédelmi munkacsoport
- Szent István terv – Mi ügyünk munkacsoport

Honlap: <http://ergo-net.hu>; E-mail: info@ergo-net.hu

Cím: 1052 Budapest, Kálvin tér 5. fszt. 8.

INDIT Közalapítvány

Az INDIT egy olyan addiktológiai szolgáltató rendszer, mely a megelőzéstől az értelmes szabadidős programokig, az elérő-, ártalomcsökkentő szolgáltatásoktól a rehabilitációig, reszocializációig terjedően kínál szolgáltatásokat, programokat intézményi- és szakmai háttérrel, stabil szakember-gárdával.

Kiegészítő tevékenység: Prostituáltak körében végzett utcai szociális munka közterületen, utcán megjelenő prostituáltak megkeresése, szükség esetén egészségügyi és szociális ellátásokhoz juttatásuk elősegítése, szűrővizsgálatokra való irányítás (megkereső munka) tájékoztatás, információnyújtás (információs, felvilágosító szolgáltatások)egészségmegőrző segédeszközök osztása (ártalomcsökkentés)

szociális ügyintézés, konzultáció (pszicho-szociális intervenciók)

<http://www.indit.hu/kapcsolat/>

Baptista Szeretetszolgálat

A Baptista Szeretetszolgálat több mint 10 éve elkötelezetten küzd az emberkereskedelem ellen. Lépéseket tesz a megelőzésben, védett-házaiban biztosítja az áldozatok védelmét, ellátását, képviseli érdekeiket.

A Szervezet az áldozatok menekítésétől kezdve, a rehabilitációs folyamaton keresztül, a védett befogadó helyen való elhelyezésem át egészen az utógondozásig végezi munkáját. A Szeretetszolgálat az országos lefedettséggel rendelkezik tapasztalt szakemberekkel, akik a teljes folyamat során az áldozatok mellett vannak. Munkatársak segítik őket a különböző hivatalos ügyek intézésében (egészségügyi, szociális ellátórendszerben szükséges teendők, bíróságon, rendőrségen, stb.), a megfelelő ideiglenes befogadóhely kiválasztásában, a rehabilitációs folyamatokban és az utógondozásban.

<http://www.baptistasegely.hu/emberkereskedelem-elleni-kuzdelem/emberkereskedelem-elleni-kuzdelem-ek>

5. A gyermekprostitúcióval kapcsolatos kommunikáció, a média felelőssége

Összefoglalás

A média szerepe a prostitúcióról alkotott kép megformálásában megkérdőjelezhetetlen.

A média mondja el, hogy mik is a valóság jellemzői. Az áldozatokkal és az elkövetőkkel szemben megfogalmazódó, sztereotipikus – az áldozat provokatív magatartását és a bűncselekmény elkövetésében való közrehatását hangsúlyozó, ugyanakkor az elkövetőt a felelősség alól mentető – közgondolkodás mértéke egyre magasabb.

Cél

Fontos, hogy a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek munkájuk során felismerjék a média veszélyeit és támogató lehetőségeit is.

Kulcsszavak

- médianyilvánosság
- sztereotípiák
- áldozatok támogatása

Tanulást segítő kérdések

- Mi jellemzi többségében a médiában megjelenő termékeket a prostitúcióval kapcsolatban?
- Mit tehet a sajtó, mivel segítheti az emberkereskedelem elleni küzdelmet?

Magyar Nyelvű szakirodalom:

PARTI K. – SZABÓ J. – VIRÁG Gy. (2016): A média azt üzen. Szexuális erőszakkal kapcsolatos ismeretek, vélemények és attitűdök vizsgálata egy médiakampány kapcsán.

http://www.mediakutato.hu/cikk/2016_02_nyar/01_a_media_uzenete.pdf (2018.08.01)

MARGIT P. (2003): Megalázó szavak fogságában Médiakutató 2003 ősz.

http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_03_osz/02_megalazo_szavak (2018.05.15.)

Amit valóságként ismerünk az nem egy objektíven megragadható entitás, hanem egy társadalmi termék. E társadalmi termék létrejöttében óriási szerepe van a különböző médiumoknak (televízió, újságok, honlapok stb.). A média mondja el, hogy mik is a valóság jellemzői. „Az események többségének a média által teremtett szöveggörnyezetben, a média termékei révén adunk jelentést; elsősorban ez a kulturálisan meghatározott „valóság-verzió” – a „média-valóság” – az, amiről ismereteink vannak.” (Virág, 2016)

A szexuális erőszak médianyilvánossága egyre nagyobb. A médiamegjelenítés ugyanakkor – mind a tudósítások, mind a fikciók világában – számtalan vizsgálat által igazoltan torz, és a szexuális erőszakkal kapcsolatos hiedelmek és mítoszok nagy teret kapnak ebben a reprezentációban. Az áldozatokkal és az elkövetőkkel szemben megfogalmazódó, sztereotipikus – az áldozat provokatív magatartását és a bűncselekmény elkövetésében való közrehatását hangsúlyozó, ugyanakkor az elkövetőt a felelősség alól mentető – közgondolkodás mértéke egyre magasabb. Közhely, hogy az általunk ismert valóság társadalmi termék, amelynek konstrukciója és közvetítése ma már jórészt a különböző médiumokban, illetve ezeken keresztül történik. Ismereteink így jobbra a médiavalóságot tükrözik, az eseményeknek többnyire a médiumok révén és az általuk kínált kontextusban adunk jelentést. A média a szexuális erőszakkal kapcsolatos elképzelések és hiedelmek formálásában is jelentős szerepet tölt be, mind közvetett módon – a nemi erőszak „valóságát” közvetítő hírek és fikciók révén –, mind közvetlenül, a társadalmi tudat befolyásolását direkt módon megcélzó kampányokon keresztül. (Parti et. al., 2016)

Az pedig, hogy mi kerül be a médiába, vagyis milyen „valóságot” közvetít a média, nagyban függ egy-egy eset vagy esemény hírértékétől. A hírérték határozza meg azt, hogy egy téma mennyire képes „odaszegezni” a nézőt a képernyő elé, vagyis: érdemes-e az adott hír arra, hogy a híradóba kerüljön. A hírérték kritériumaival kapcsolatban elmondható, hogy a szex az egyik legszembevűzőbb hírérték, a szexuális bűncselekményekről szóló hírek nagy számban vannak jelen a híradásokban. A gyerekeket – akár áldozatként, akár elkövetőként – érintő bűncselekmények hírértéke szintén magas. A legfőbb és valamennyi médium számára leggyakoribb hírérték az erőszak. Megemlítendő még, hogy a hírek jellemzően leegyszerűsítve, jelennek meg, aminek eszköze például a kétpólusú, kétváltozós (jó/rossz) bemutatás. (Virág, 2016) E jellemzőket áttekintve egyértelmű: a gyermekprostitúciós esetek alkalmasak a figyelem felkeltésére.

Ennek megfelelően média szerepe a prostitúcióról alkotott kép megformálásában megkérdőjelezhetetlen. A tájékoztatás az információ átadásán és a tudat formálásán kívül preventatív hatással is bír, ugyanis hozzájárul az áldozatok azonosításához és bűncselekmények felismeréséhez. A hazai sajtó számára a prostitúció híreit leginkább a police.hu, vagyis a Magyar Rendőrség oldala szolgáltatja, a rendőrség által megjelentetett hírek egy az egyben átkerülnek a sajtóba. (Balogh – Füstös, 2015) A prostitúcióval és emberkereskedelemmel kapcsolatos hírek címeivel kapcsolatban etikai és szakmai kifogások egyaránt felmerülnek, a címek szenzációhajhászok és „inadekvát, méltatlan a rendőrség szerepét, társadalmi felelősségét tekintve”. (Balogh – Füstös, 2015)

A prostitúcióban érintett nők és gyermekek médiaábrázolása szerint a prostitúció és a deviáns viselkedés illetve a társadalmi kirekesztés témái gyakoriak, sokszor a társadalomból való kizárás megoldásként való javaslatával. (Margit, 2003) A prostitúcióban érintett gyermekek nem áldozatként, hanem a prostitúciót tudatosan választó, „szexmunkásként” jelennek meg a sajtóban, a sajtótermékek szórakoztató cikkei között.

„16 éves szexmunkás ellen folytat eljárást a Mátészalkai Rendőrkapitányság”⁷¹;

„Szexmunkásnak állt a 16 éves lány. Főnökét is átverte, ő ugyanis nem tudta, hogy a lány még nem nagykorú”⁷²;

„Címoldal>Szórakozás > 16 éves prostituált: 1 nap alatt 176 kliens”⁷³

„Tinédzser szexmunkásokat mentettek ki a Super Bowlról”⁷⁴

A média a prostitúciót gyakran a az érintett felek (prostituált és kliens) egyenlő hatalmi viszonyaiként ábrázolja, a prostitúciót pedig mindkét fél általi örömként írják le. A prostitúcióban érintett gyermekek nem gyermekként jelennek meg a vonatkozó hírekben, melyek általában áldozathibáztatóak. A prostitúció okozta traumáról szinte sosem beszélnek. A prostitúcióban érintett nőkről és gyermekekről szóló cikkek címe hatásvadász, az érintettek megnevezése gyakran „örömlány”, „kéjhölgy”, „éjszakai pillangó”. Ez érvényes a gyermekkorú érintettekre is, valamint erőszak áldozatává vált, vagy meggyikolt áldozatokra is. „Megint magyar örömlányt gyilkoltak meg Németországban”⁷⁵

⁷¹ <http://haromhatar.hu/index.php/hirek/kek-hirek/5076-16-eves-szexmunkas-ellen-folytat-eljarast-a-mateszalkai-rendorkapitanysag.html> (letöltés időpontja: 2018. május 15)

⁷² <http://faktor.hu/faktor-szexmunkasnak-all-a-16-eves-lany> (letöltés időpontja: 2018. május 15)

⁷³ http://www.delmagyar.hu/szorakozas/16_eves_prostitualt_1_nap_alatt_176_kliens/2274313/ (letöltés időpontja: 2018. május 15)

⁷⁴ <http://www.origo.hu/sport/20140204-tinedzser-szexmunkasokat-mentettek-ki-a-super-bowlrol.html> (letöltés időpontja: 2018. május 15)

⁷⁵ <http://www.borsonline.hu/aktualis/megint-magyar-oromlanyt-gyilkoltak-meg-nemetorszagban/132967> (letöltés időpontja: 2018. május 15)

„Naponta 100 katonát is kiszolgálhatott egy tábori prostituált az első világháborúban. A nemi beteg kéjhölgyeket biológiai fegyverként is bevetették az ellenséges vonalak mögött”⁷⁶

„Mennyit ér egy 12 éves a piacon?”⁷⁷

„15 éves örömlányt fogtak a rendőrök”⁷⁸

A prostitúcióban érintettek médiabeli ábrázolása infantilis, komolytalan, stigmatizáló, az egyenlőség szemléletének csíráját sem tükrözi.

„A „legősbibb mesterség” kifejezés évezredek óta stigma. Arra utal, hogy a prostitúció elkerülhetetlen dolog, amellyel minden társadalomnak meg kell tanulnia együtt élni. Amint ez más kisebbségi csoportokra is áll, a nyelvi jelölés magát a tartalmat, a probléma súlyát is meghatározza. Ma már mindenki tudja Magyarországon, hogy nem korrekt „négerekről” beszélni, mert a kifejezés faji előítéleteket hordoz, és ily módon erősen stigmatizál egy társadalmi csoportot. A prostituáltakkal kapcsolatban ez a figyelem mintha egyáltalán nem létezne. A sajtóban is elterjedt megalázó címkék, a „kurva”, „rossz lány”, „kurtizán” vagy éppen a „mindenre képes cseléd” megnevezés értékítéletet közvetít anélkül, hogy a szerző részletezné a prostitúcióval kapcsolatos vélekedését. Pedig, most, amikor a számítógépbe írom a dolgozatot, a „kurva” szónál a helyesírás-ellenőrző program feddően figyelmeztet: ilyesmit nem illik bepötyögni.” (Margit, 2003)

A nőkkel szembeni erőszak médiaábrázolását a magyar sajtótörvény mellett számos nemzetközi jogszabály rögzíti (CEDAW egyezmény, Európa Tanács egyezményei – Isztambuli és Emberkereskedelem elleni fellépésről szóló egyezmény). A magyar médiatörvény előírásai szerint az emberi méltóságot tiszteletben kell tartania a médiatartalmaknak⁷⁹, valamint „tilos a megalázó, kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek médiatartalomban történő öncélú és sérelmes bemutatása”.⁸⁰

A „Hogyan írunk a szexuális erőszakról – DART Centre Europe” (angolul Dart Center for Journalism and Trauma) a Columbia Egyetem Újságírás Karának projektje, mely újságírók és riporterek számára kínál útmutatókat "az újságírás és a traumák" területén a tényfeltáró újságírás etikai szabályairól.⁸¹

- **Traumatizált gyermekek:** Hogyan írunk pontosan, és mégis a gyermekek adatainak, biztonságának kíméletével olyan esetekről, melyekben a gyermek súlyos traumát szenvedett el (katasztrófák, családon belüli erőszak, nemi erőszak, stb.)?
- **PTSD:** Mit kell tudni a riportereknek a posztraumás stressz zavarról (PTSD) ahhoz, hogy ne okozzanak ismételt traumatizálódást?
- **Szexuális erőszak:** A nemi erőszak, nem pedig szex. A szexuális erőszakról szóló riportban nem csak a megfelelő szavakat és hangot kell az újságírónak megtalálnia, hanem a kontextust is. Bizonyítania kell továbbá, hogy rendelkezik a megfelelő érzékenységgel egy olyan trauma bemutatásához, mely egyszerre mélyen személyes és közpolitikai kérdés, és egyszerre közvetlen és mégis évszázados stigmák, előítéletek elhallgatás és elhallgattatás terheli.
- **Áldozatok kérdése:** Miben különbözik az általánostól az erőszak vagy tragédia áldozatainak kérdése? Hogyan lehet elkerülni, hogy újságíróként retraumatizáljuk az áldozatot? Melyek a trauma-interjú speciális módszerei és etikai követelményei?

⁷⁶ <https://www.szeretlekmagyarorszag.hu/naponta-100-katonat-is-kiszolgalhatott-egy-tabori-prostitutalt-az-első-vilaghaboruban/> (letöltés időpontja: 2018. május 15)

⁷⁷ <https://www.vasarnapihitek.hu/fokusz/mennyit-er-egy-12-éves-a-piacon> (letöltés időpontja: 2018. május 15)

⁷⁸ <https://24.hu/kozelet/2013/08/14/15-éves-prostit-fogtak-a-rendorok/> (letöltés időpontja: 2018. május 15)

⁷⁹ 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól, 14. § (1)

⁸⁰ Ibid. 14. § (2)

⁸¹ <https://nokjoga.hu/kiadvanyok-forrasok/ujsgiroknak>

Szerencsés, ha a média munkatársai, ha nem is viktimológiai képzettséggel, de a jogszabályok figyelembe vételével megfontolt nyilatkozatokat tesznek a prostitúcióval kapcsolatos ügyekben, különösen kiskorúak esetében, ahol az adatvédelemre és kiskorúak védelmével kapcsolatos szabályok is meghatározóak.

Magyarországon a Média és Hírközlési Biztos ajánlást adott ki 2015. évben az emberkereskedelemről és a kapcsolati erőszakról szóló tudósításokhoz.⁸²

A Biztos kiemeli, hogy az emberkereskedelemről szóló híradások esetében, elengedhetetlen a megfontoltság, a kellő mérlegelés annak tekintetében, hogy milyen arányokkal dolgozunk: miként lehet informatívan, figyelemfelkeltően, mégis a szenzációkeltő elemeket kizárva bemutatni egy konkrét problémát, és annak megoldási lehetőségeit. Itt lép be a tájékozottság követelménye, amely azt is magába foglalja, hogy az emberkereskedelem, kapcsolati erőszak esetén felmerülő, legfontosabb fogalmakkal tisztában legyenek a tájékoztatók. Gyakori probléma, hogy a sértettek bűnösnek érzik magukat, félnek az igazságszolgáltatástól, ezért nem mernek segítséget kérni. A Biztos az ajánlásban több szervezetet és annak elérhetőségét megjeleníti, ahol az áldozatok segítséget kérhetnek, vagy amit az áldozatoknak akár a velük találkozó médiumokban dolgozók is ajánlhatnak.

⁸² http://nmhh.hu/dokumentum/166159/mhb_ajanlas_emberkereskedelem_kapcsolati_eroszak.pdf

6. A segítségnyújtás intézményi lehetőségei a gyermekvédelemben

Összefoglalás

Ma Magyarországon léteznek különböző intézmények, intézményhálózatok, amelyek általában a veszélyeztettség megelőzését vagy már a megszüntetését szolgálják, de mégis azt mondhatjuk, hogy nem kellően biztosítható még rendszerszintű, speciális, kifejezetten az elszenvedetett sérelemre irányuló védelem a prostitúcióban érintett gyermekek számára. Ezen szolgáltatások köre és a módszertani eszköztár folyamatosan bővítésre szorul. A prostitúcióban és az emberkereskedelemben való érintettség is esetén szükségesek speciális jogintézmények és intézmények.

A gyermekek védelmét, mint általában a gyermekvédelmi rendszer hivatott biztosítani.

Cél

Fontos, hogy a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek munkájuk során ismerjék, hogy milyen speciális védelmi lehetőségek intézmények és szerepek léteznek.

Kulcsszavak

- szakellátási rendszer
- speciális gyermekotthonok, központi speciális gyermekotthonok
- áldozatok támogatása
- gyermekbarát igazságszolgáltatás
- büntetőeljárás lehetőségei

Tanulást segítő kérdések

- Mi jellemzi a gyermekvédelmi szakellátási rendszer speciális lehetőségeit?

Magyar Nyelvű szakirodalom:

VIRÁGH Gy. - NÉMETH M. (2013): Kézikönyv a „Személyes gondoskodást végzők kompetenciafejlesztése az erőszakcselekmények következtében traumatizált személyek és környezetük ellátásához” elnevezésű továbbképzéséhez, ESZTER Közhasznú Alapítvány, Budapest

6.1. Az intézményes segítségnyújtás lehetőségei

Szakpolitikai szinten különböző intézmények vállalnak szerepet az áldozatok azonosításban, több intézmény révén lehetséges az áldozatok ellátáshoz vagy segítséghez juttatása.

Ma Magyarországon léteznek különböző intézmények, intézményhálózatok, amelyek általában a veszélyeztettség megelőzését vagy már a megszüntetését szolgálják, de mégis azt mondhatjuk, hogy nem kellően biztosítható még rendszerszintű, speciális, kifejezetten az elszenvedetett sérelemre irányuló védelem a prostitúcióban érintett gyermekek számára.

Az intézményes ellátásban kiemelt a szerepe a család-és gyermekjóléti szolgáltatások rendszerében a jelzőrendszeri működésnek, melyről már az előző fejezetekben szó volt, illetve a készenléti szolgálatnak, melyről szintén szó volt az ellátásokról szóló fejezetben, valamint ismételt fel kell hívni a figyelmet a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság által működtetett gyermekvédelmi hívószámra.

A bántalmazott családok - így a prostitúcióval érintettek gyermekei és családjaik - esetében alapvetően a gyermekvédelmi alapellátási rendszerben működő családok átmeneti otthona jelenthet lehetőséget, illetve az ún. védett házak, amelyek speciálisan arra szakosodtak, hogy úgy nyújtsanak hosszú távú védelmet, hogy az áldozat és az elkövetők, illetve a potenciális elkövetők találkozási lehetősége a minimálisra csökkenjen vagyis az áldozatok rejtve maradjanak és közben kapják meg a különböző intézményi és hatósági támogatásokat. Védett házak alapvetően a felnőttek és kiskorú gyermekeik befogadására

alkalmasak. A befogadott bántalmazott és/vagy protitúcióban érintett nő/anya kap védelmet és hozhatja kiskorú gyermekeit. A védett házak gyermek érintettet is befogadhatnak, azonban csak úgy fogadnak prostitúciós tevékenységben áldozattá vált gyerekeket, ha a törvényes képviselőjük is velük tart. Ezért ez csak abban az esetben lehetséges, ha a prostitúcióban azonosított gyermekkorú áldozat még szülői felügyelet alatt áll és nem került kiemelésre a családból, vagyis nem került már szakellátási rendszerbe. Ezen esetek száma minimális, hiszen ezen veszélyeztettségi forma gyakran együtt jár a családok más veszélyeztető megnyilvánulásaival, így többségében valószínűsíthető már a szakellátási rendszerben való elhelyezés.

További lehetőség a nevelésbevételt megelőzően a gyermekek átmeneti ellátásának bármely formája (családok átmeneti otthona (krízisotthonok), gyermekek átmeneti otthona), illetve a speciálisan erre a célra létrehozott egyéb állami, civil és egyházi intézmények.

Azonban nyilvánvalóan kivitelezhetetlen és nem jogszabályszerű a gyermekvédelmi szakellátásban élő prostitúcióban érintett áldozatok esetében a védett házakban való elhelyezés, hiszen nem várható el, és nem is kötelezősége a gyermekvédelmi gyámoknak, hogy a gyermekkel kvázi együttesen legyenek elhelyezve. Így azokban az esetekben, ha prostitúciós és egyéb veszélyeztetettség miatt a gyermek kiemelésre kerül a családból és szakellátási intézménybe kerül vagy az ilyen jellegű veszélyeztetettség már a nevelésbe vétel során áll fenn vagy keletkezik, akkor az elhelyezést a szakellátási intézményrendszeren belül kell megoldani.

A szakellátási elhelyezés intézményei, az otthonnyújtó ellátások, így a nevelői szülői ellátásban való elhelyezés vagy a különböző lakás- és gyermekotthoni típusú elhelyezés az, ami lehetőség ezen helyzetek kezelésére. Ha a prostitúciós tevékenységgel már nem csak megelőzési szinten találkozunk, hanem a gyermek esetében ez már másodlagos vagy harmadlagos prevenciót jelent, vagyis a gyermek már fokozottan ki van téve a gyermekprostitúciós ártalomnak, vagy már gyermekprostitúció áldozatává vált, vagy - legsúlyosabb esetben - már folyamatosan érintett az emberkereskedelemben és/vagy a gyermekprostitúcióban, akkor a lehetséges otthonnyújtó ellátások közül szerencsés, ha minél inkább erre specializált intézménybe kerül a szakellátási formák közül. Minden szakellátási formának fel kell készülnie legalább az elsődleges prevenciók tevékenységekre, de a fokozottabb veszély esetében a speciális gyermekotthoni, illetve a központi speciális gyermekotthoni ellátás az, ami ezekben az esetekben biztonságosabb. A jogszabályok nem kifejezetten a prostitúciós tevékenységben való érintettséget fogalmazzák meg a speciális, vagy a központi speciális gyermekotthoni elhelyezés esetében, de a speciális vagy központi speciális gyermekotthoni ellátást indokoló szükséglet megállapítása során meghatározott tünetegyüttesek bizonyos esetekben ezzel szoros összefüggést mutatnak vagy mutathatnak.

Otthont nyújtó ellátás keretében kerültek kialakításra a különleges és speciális szükségleteknek megfelelő ellátási formák, ahol biztosítani kell az ideiglenes hatállyal elhelyezett, a nevelésbe vett gyermek számára a különleges és speciális ellátást. A szükségletek megállapítása a megyei, fővárosi gyermekvédelmi szakértői bizottságok feladata.

Különleges ellátást kell biztosítani

- a tartósan beteg, a fogyatékos,
- a három év alatti gyermek számára.

Speciális ellátást kell biztosítani:

- a súlyos személyiségfejlődési, érzelmi élet- és impulzuskontroll-zavarokkal küzdő, illetve súlyos pszichotikus vagy neurotikus tüneteket mutató gyermek (a továbbiakban együtt: súlyos pszichés tüneteket mutató gyermek),

- a súlyos magatartási és beilleszkedési zavarokat vagy súlyos antiszociális viselkedésformákat tanúsító gyermek (a továbbiakban együtt: súlyos disszociális tüneteket mutató gyermek),
- az alkohol, drog és egyéb pszichoaktív szert használó gyermek (a továbbiakban: pszichoaktív szert használó gyermek) számára.

A különleges és speciális ellátást együttesen kell biztosítani a különleges és speciális szükségletet egyidejűleg mutató gyermek (a továbbiakban: kettős szükségletű gyermek) számára.

Az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Bizottság (OGYSZB) feladata szakmai véleményt készíteni a nevelésbevételi eljárás, illetve a gondozási hely megváltoztatására irányuló eljárás során, ha a gyermek gondozási helyeként a megyei, fővárosi gyermekvédelmi szakértői bizottság, illetve a gondozási hely megváltoztatását javasoló szerv vagy személy a gyermek gondozási helyeként központi speciális gyermekotthont javasol. Az OGYSZB továbbá szakmai véleményt készít vagy felülvizsgálja a megyei, fővárosi bizottságnak a gyermek gondozási helyének meghatározása tárgyában született szakmai véleményét.

Az országos bizottság szakmai véleménye tartalmazza, hogy a gyermek állapota igényli-e a központi speciális gyermekotthonban történő elhelyezését, továbbá az egyéni elhelyezési terv elkészítésére, illetve annak módosítására vonatkozó javaslatot.

Az országos bizottság különösen annak a speciális ellátást igénylő gyermeknek javasolja a **központi speciális gyermekotthonban** történő elhelyezését, aki

- súlyos neurotikus, pszichotikus állapota,
- súlyos erőszakos cselekmények elkövetése,
- pszichoaktív szerek használata,
- kettős szükséglete

miatt olyan különleges szakértelmet igénylő terápiára szorul, amelyet a lakóhelyén, gondozási helyén nem tudnak biztosítani a számára, illetve akinek kiemelése eddigi környezetéből a saját érdekében feltétlenül indokolt.

A fenti tünet-együttesek jellemzői lehetnek a gyermekprostitúcióban való érintettségnek is.

A speciális gyermekotthonok és különösen a központi speciális gyermekotthonok nevesítve, ezek közül is elsősorban a leányok befogadására létrehozottak kiemelt feladata a prostitúcióval veszélyeztetett, abban érintett gyermekek fogadása.

Speciális ellátást megyei és fővárosi szakellátási szinten erre létrehozott gyermekotthonok, lakásotthonok, illetve gyermekotthonok speciális csoportjai biztosíthatnak és kevésbé jellemzően, de az integrált elhelyezés is jelen van.

A központi speciális gyermekotthonok országos hatáskörrel rendelkeznek, jelenleg ezen intézmények:

- EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskola
 - Esztergomi Gyermekotthona leányok számára (64 férőhely)
 - Kalocsai Gyermekotthona fiúk számára (48 férőhely)
 - Zalaegerszegi Gyermekotthona fiúk számára (48 férőhely)
- EMMI Rákospalotai Javítóintézete és Központi Speciális Gyermekotthona
 - központi speciális gyermekotthon leányok számára (24 férőhely)
- Károlyi István Gyermekközpont (Fót)
 - központi speciális gyermekotthon fiúk számára (32 férőhely)

A speciális gyermekotthonok, központi speciális gyermekotthonok a jogszabályok által meghatározott feladatkörben és az ehhez rendelt speciális csoportlétszámmal (12 fő helyett 8 fő), továbbá szakmai létszámmal és szakmai munkakörrel kell, hogy felkészüljenek az általános feladatokhoz képest eltérő szakmai programok végrehajtására.

Ezen intézményekben a csoportokhoz rendelt 6 fő munkatárs foglalkoztatása az előírt (az általános 5 fő), illetve ezen belül kötelező 2 fő nevelői munkakörben való foglalkoztatása, továbbá az intézményekben 3 csoportokként (24 fő) kötelezően foglalkoztatott pszichológus jelenléte, amely erősíti azt az eszköztárat, amely akár a gyermekprostitúcióban való érintettséget is hivatott kezelni.

A speciális gyermekotthonokban, központi speciális gyermekotthonokban kiemelt cél és a szakmai programoknak alapvető eleme kell, hogy legyen a különböző problémákra cél- és eszköz specifikus programok létrehozása és/vagy működtetése.

Az Állampolgári Jogok Biztosa 2018. évi jelentése kiemeli a pozitívumok között, hogy a 2011-es ombudsmani jelentést követően számos előrelépés történt a gyermekvédelmi szakellátás rendszerében a gyermekprostitúció felismerése és megelőzése terén. Ilyen a gyermekbántalmazás felismerése és kezelése címmel indított képzés az SZGYF által fenntartott valamennyi intézményben, valamint az ezekben az intézményekben bevezetett rendkívüli jelentések rendszere. Továbbá az utóbbi években több sikeres interaktív, a gyermekeket is bevonó megelőző és áldozatsegítő program is indult az EMMI Rákospalotai Javítóintézet és Központi Speciális Gyermekotthonban és az EMMI Speciális Gyermekotthoni Központ Általános Iskola és Szakiskola Esztergomi Gyermekotthonában, ezen túlmenően a központi kezdeményezések mellett az intézmények szakmai-civil partnerek bevonásával számos mintaértékű egyedi programot indítottak

Fontos kiemelni, hogy az intézményekben vannak, lehetnek programok, amelyek a szexuális kizsákmányolással, gyermekprostitúcióval való érintettség vagy veszélyeztetettség kezelésére irányulnak, azonban a célzott programoknál jelentősebbnek gondoljuk, hogy az intézményekben ezek szakmai alapja stabil legyen. Ezen speciális programok megjelenése mellett fontos, hogy annak alapja mindig az intézmény szakmai működése, az ezt meghatározó szakmai program strukturált, terápiás jellege kell legyen. Fontos a szakmai programok szerinti széleskörűen értelmezett oktatás és képzés, a gyermekek szociális készségeinek fejlesztése, a társas kapcsolatok erősítése, a közösségi aktivitás erősítése, az egészségtudatosság fejlesztése, a jogtudatosság fejlesztése, a célok elérését szolgáló a különböző kognitív-behaviorista programok. Jelen kell, hogy legyen a mindennapokban a munkára és családi életre nevelés, a különböző kreatív készségeket fejlesztő programok, a sport, a tehetséggondozás, a különböző egyéni és csoportos terápiák, a lelki gondozást segítő tevékenységek.

A szexuális kizsákmányolásban, gyermekprostitúcióban érintett gyermekek esetében a problémák halmozottan jelennek meg, így az intézményi eszközökkel (egyéni terápia, csoportos terápia, csoportban való nevelés, stb.) elsősorban nem önmagában a specifikus problémák kezelésére kell törekedni. A speciális problémák kezelése részei az általános fejlesztésnek, melynek fő célkitűzései jelen problémakörben: a szociális készségek fejlesztése, a társas kapcsolatok erősítése, a közösségi aktivitás erősítése, a konfliktuskezelés, az agressziókezelés, -csökkentés, -helyettesítés, a traumafeldolgozás, a negatív énkép pozitív irányba történő változtatása, az önérvényesítés javítása, a sodorhatóság csökkentése, az életvezetési tudatosság, felelősség növelése, a frusztrációs tolerancia növelése, egészségtudatosság, jogtudatosság növelése, stb.

Fontos, hogy általában a gyermekvédelmi intézményekben dolgozók, de különösen azon munkatársak, akik a szexuális visszaélésben, gyermekprostitúcióban érintett gyermekekkel fokozottan kapcsolatban kerülnek – különböző szinten és aspektusban – rendelkeznek a gyermekprostitúció jelenségével és a kezelésével kapcsolatos információkkal, tudással. Legfontosabbnak, hogy minden munkatárs tisztában legyen azzal, hogy a gyermekprostitúcióban való érintettség a szakellátásba kerülő gyermekek esetében milyen áldozati státusszal jár. A munkatársak a szakterületük és beosztásuk szerint kell, hogy rendelkeznek különböző tudásszinttel (vezetők, nevelők, pszichológus, gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus, gyermekfelügyelő, gyermekvédelmi asszisztens, gyermekvédelmi ügyintéző, stb.) a beavatkozás és a kezelés tekintetében.

A munkatársak képzésénél kiemelten fontos az a képzési támogatást, amely a különböző célzott, módszer-specifikus képzések mellett a feladatok ellátását általában segíti (esetmegbeszélő csoport, szupervízió, stb.).

Milyenek legyenek az intézmények? (Bede, 2010)

- Strukturált terápiás hatású szakmai programmal rendelkező,
- ezen belül speciális programokkal rendelkező,
- differenciált, terápiás hatású, célzott szolgáltatásokat nyújtó,
- korrekciós kapcsolatokat biztosító,
- felzárkóztató, önálló életre felkészítő, személyességet biztosító közösségekre,
- szilárd értékrendszert közvetítő,
- élményeket nyújtó,
- az egyes intézményeknek a problémákra és a korosztály igényeire fókuszáló szolgáltatásprofilú.

A külföldön áldozattá váló gyermekek segítése

A Gytv. alapján a gyermekek ellátásáért felelős miniszter és irányítása alatt álló intézmény (EMMI) feladatkörébe delegálja a külföldön ellátatlanul maradt magyar állampolgárságú gyermekekről való gondoskodás iránti intézkedések megtételét. Az EMMI Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztálya (az ügyben eljáró gyermekvédelmi központi hatóságként) köteles eljárni így azokban az esetekben is amikor a külföldön jogtalanul tartózkodó magyar állampolgárságú gyermek bizonyíthatóan vagy vélhetően emberkereskedelem, prostitúció áldozatává vált. A külföldi hatóságok az áldozat azonosítását és a saját ország protokolljai szerinti intézkedések megtételét követően kötelesek a magyar hatóságokkal felvenni a kapcsolatot. A magyar hatóság, a gyermekvédelmi központi hatóság összehangolt cselekvésének irányítását az adott ország nagykövetségei, illetve konzulátusai segítségével végzi. A magyar központi hatóság feladata a gyermek hazajuttatásának megszervezését koordinálni, finanszírozni, bevonni a magyar hatóságokat, a gyermek törvényes képviselőjét (szülői felügyelet vagy gyermekvédelmi gyám), a magyarországi hazajuttatásban segítő külföldi és magyar szervezeteket, illetve előkészíteni a hazatérést követő szükséges gyermekvédelmi intézkedéseket (pl.: hatósági intézkedések előkészítése, szakellátásban élő gyermek esetében elhelyezés előkészítése). A szakellátásban élő gyermekek esetében a külföldön történő veszélyeztetést követően fel kell mérni, hogy a kijelölt gondozási hely alkalmas-e továbbra is megfelelő védelem biztosítására vagy soron kívüli intézkedésekkel speciális gyermekotthoni, különösen központi speciális gyermekotthoni elhelyezés szükséges (ha eddig nem történt meg). Ebben az esetben a központi speciális gyermekotthonok a gyermekvédelmi központi hatóság és az SZGYF Irányítási Főosztályának koordinációjával kötelesek krízis ellátás keretében befogadni a gyermeket és az OGYSZB köteles soron kívül ezt követően elvégezni a prostitúcióval, kizsákmányolással, emberkereskedelemmel érintett gyermek speciális ellátási szükségletének vizsgálatát.

A gyermekvédelemben dolgozó szakemberek áldozatokhoz való professzionális közelítése

Minden áldozatnak igénye lehet, és joga van a segítségre. A legtöbb figyelmet nyilván a krízisállapotban lévő sértettek igénylik, de a sérelem súlyossága és a konkrét áldozat segítség-szükséglete” nem jár feltétlenül együtt.

Ahogy szó volt róla a gyermekek prostitúcióban való érintettségét a legtöbb esetben megelőzi valamilyen súlyos trauma, gyakran szexuális bántalmazás, így kezelésben nem hagyható figyelmen kívül bántalmazott az áldozatok kezelésére vonatkozó alapelvek, illetve a segítségnyújtáson belül kiemelt szerepe kell, hogy legyen a trauma feldolgozásnak.

Browne és Finkelhor szerint szexuális abúzus esetén a pszichés sérülés magja a „traumatikus szexualizáció, a stigmatizáció, az árulás és a tehetetlenség élménye”, ez teszi a szexuális abúzus traumáját egyedülállóvá és más gyermekkori visszaélésektől különbözővé. (Virágh-Németh, 2013)

A *stigmatizáció* az élmény negatív tartalmának és az áldozat személyének összekapcsolódása; a rosszaság, a szégyen, a bűntudat én-képbe beépülő érzései. Ennek a következménye lehet az áldozatoknál gyakorta tapasztalható negatív én-kép és önértékelési zavar. A *tehetetlenséget* a gyermek testének ismételt, akarata ellenére történő használatok, a fenyegetésekkel szembeni kiszolgáltatottsága és eszköztelensége megtapasztalása során éli meg, továbbá akkor is, amikor a vele történetek elmondását hitetlenséggel fogadják. Ez az élmény lehet az alapmintázata a későbbi kontroll-problémáknak (akár az élet eseményei fölötti kontrollra való képtelenség nyomasztó érzése formájában, akár ennek kompenzálásaként, folyamatos szigorú és kényszeres kontroll gyakorlása útján). Az élmény alapja lehet a későbbi depressziós tünetképzésnek is. Az *árulás* a bizalom lerombolása, elpusztítása. A gyermek becsapva és elárulva érzi magát: az manipulálta, az okozott fájdalmat neki, akitől függött, aki gondozta, akinek a szeretetében bízott. Ezzel hozható talán kapcsolatba a felnőtt korban gyakorta tapasztalható fokozott szenzitivitás, a bizalomra és az intimitásra való képtelenség, a kiterjedt szorongás és a bizalmatlanság érzése.

A gyermekkori *szexualizáció traumatikus*, mert a gyermek fizikailag és lelkileg egyaránt éretlen arra, képtelen annak megfelelő kezelésére, befogadására. Érzései, viszonyulásai megzavarodnak, megítélései konfúzzussá válnak. A szexualitás gyakran ijesztő vagy ambivalens élményekkel, emlékekkel kapcsolódik össze. A következmények végletesek: szexualizált, erotizált, promiszkuis magatartás, vagy ennek éppen az ellenkezője; a szexuális intimitás teljes, nem ritkán fóbiás kerülése. A felnőtté vált áldozatoknál gyakran tapasztalhatók a kapcsolati és szexuális problémák.

Ami a megfelelő reagálást segíti – a segítő reakció (Virágh – Németh, 2013)

Alapelv: Higgy neki és támogasd őt feltétel nélkül!

Hallgass figyelmesen és kérdezz nyugodtan. Kerüld a hosszas kikérdezéseket, "vallatásokat", és az indulatos, hitetlenkedő kijelentéseket. ("Ez *hihetetlen!*", vagy "*Egyszerűen nem értem hogyan történhetett ez meg veled!*" stb.)

Biztosítsd arról, hogy *megérted*, és hogy *számíthat rád*.

Ne reagálj *szélsőségesen*, ne fenyegezd az elkövetőt. A gyermeknek *nyugodt* és *biztonságot nyújtó* védelmezőre van szüksége. *Ne vádold* a gyermeket, *ne ijesztgesd* az esetleges félelmetes következményekkel se. Éppen ellenkezőleg: arról kell biztosítanod, hogy ő nem tehet a történetekről. Ez azonban csak akkor lesz a gyermek számára a hiteles és meggyőző, ha valóban így gondolod.

A gyermeket mindenekelőtt meg kell nyugtatnod, és biztosítanod kell a támogatásodról. Ezt elsősorban azzal érheted el, *amit* mondasz és teszel, illetve, *ahogy* mondasz és teszed ezt.

Ne áraszd el a gyermeket, ne „fojtogasd” saját érzéseiddel, vagy annak folytonos ismételtetésével, hogy milyen szörnyű is az, ami történt.

Biztosítsd róla, hogy védve van a további támadásoktól, és gondoskodj is erről, amennyire ez lehetőségben áll.

Ha egyértelmű, hogy erőszak vagy visszaélés történt, tegyél feljelentést és fordulj szakemberhez, akitől a gyermek további segítséget kaphat

Tartsd tiszteltben a gyermek intimitását. Ne beszélj sokaknak arról, ami vele történt, ne hagyd, hogy mások kérdezzék, ne beszélj másokkal a történetekről a gyermek előtt.

6.2. A gyermekbarát igazságszolgáltatás

Prostitúció elleni küzdelem büntetőeljárási lehetőségei

Az emberkereskedelem közbiztonsági bűntetőügy, ami azt jelenti, hogy a büntetőeljárás az áldozatok (sértettek) akaratától független. A nyomozást a nyomozóhatóság (általában a rendőrség) vagy az ügyész rendeli el⁸³. A sértettek vagy áldozatok viselkedését a büntetőeljárás során számos tényező (koruk, személyiségük, a traumatizáltság mértéke) befolyásolja, valamint az, hogy az eljárások során hogyan viselkednek vele (pl. mennyire empátikusak vele) az igazságszolgáltatás szereplői. A büntetőeljárás során az áldozatok által elmondottak gyakran nem koherensek, egységesek, az emlékeik gyakran tördezettek. Azért, hogy az adott egyén mentális túlélje a traumatikus élményt, mint pl. a prostitúciót is, tudatának megőrzése érdekében le kell tudnia választani a traumatikus eseményeket. Így történhet az is meg, hogy az áldozatok emlékeiben megtörtént események nem lineárisan rendezettek, és tudatuk beszűkül. ⁸⁴ A prostitúcióban érintett gyermeket először védelembe kell helyezni, és számukra megfelelő terpiát biztosítani, az igazságszolgáltatás csak ekkor juthat eredményre.

Az igazságszolgáltatásban való részvétele a gyermekeknek, mint tanúnak nagymértékben függ attól, hogy az igazságszolgáltatás szereplői mennyire ismerik és használják azokat a lehetőségeket, amelyek az eljárásban való részvételt biztonságossá, kiszámíthatóvá teszik és megvédnek a másodlagos viktimizációs veszélyektől.

Gyermek- és fiatalkorú sértettekre vonatkozó speciális szabályok

Az Európa Tanács 2010-es irányelve – megerősítve a korábbi egyezmények alapvetéseit - a gyermekbarát igazságszolgáltatást úgy definiálja, hogy az „egy olyan igazságszolgáltatási rendszert jelent, amely garantálja, tiszteltben tartja és hatékonyan érvényre juttatja valamennyi gyermeki jogot az elérhető legmagasabb színvonalon, az alapelvek szem előtt tartásával és a gyermek fejlettségének, érettségi fokának és az ügy körülményeinek figyelembevételével. Így a gyermekbarát igazságszolgáltatás jellemzői, különösen az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, a gyermek életkorának megfelelő, gyors, az emberi méltóságot tiszteltben tartó, a gyermeki jogokat elismerő és figyelembe vevő rendszer, melyben érvényre jut a gyermek joga az eljárásban való részvételre, az eljárás megértésére, a magán- és családi életének tiszteltben tartására és a méltóságára.” A gyermekbarát eljárás azoknak a jogoknak, eljárási módusoknak, protokolloknak és szakmai működéseknek, együttműködéseknek az összességét jelenti, amelyek révén egy eljárás az abban érintett gyermek számára nem traumatizáló, jogait és szükségleteit szem előtt tartó és érvényesítő. A gyermekbarát eljárás követelménye nem tesz különbséget az egyes „szerepek” között (sértetti, elkövetői), a gyermeket megilletik azok a jogosítványok, amelyek gyermekbaráttá minősítenek egy eljárást.

⁸³ 1998. évi XIX. Törvény a büntetőeljárásról 170. § vagy az új Be. 2017. évi XC. Törvény a büntetőeljárásról 375. §

⁸⁴ Poszt-traumás stressz és PTSD - a segítő munka kihívásai In: <https://nokjoga.hu/book/export/html/315> (letöltés ideje: 2018. május 10)

Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU Irányelve a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról külön rendelkezéseket tartalmaz a gyermek áldozatok védelemhez való jogáról a büntetőeljárásban. A tagállamoknak biztosítani kell, hogy ezen irányelv alkalmazása során – amennyiben az áldozat gyermek – elsődlegesen a gyermek mindenek felett álló érdekét vegyék figyelembe, amelyet pedig egyéni alapon értékeljenek. Gyermekközpontú szemléletnek kell érvényesülnie a gyermek életkorának, érettségének, véleményének, szükségleteinek megfelelő figyelembevételével.

Számos nemzetközi dokumentum tartalmaz felhívást a másodlagos (szekunder) viktimizáció elkerülése érdekében. Az Európa Tanács bűncselekmények áldozatainak nyújtandó segítségről szóló R(2006)8 sz. ajánlása szerint ez olyan viktimizációt jelent, amely nem a bűncselekmény közvetlen eredménye, hanem azt az áldozatok felé, az intézmények és az egyének részéről történő, nem megfelelő viszonyulás okozza. A büntető igazságszolgáltatási rendszertől és a társadalomtól elszenvedett másodlagos viktimizációt lényege, hogy a bűncselekmény elszenvedését követően nem a kívánatos módon viszonyulnak az áldozathoz, vagy a pozitív megnyilvánulásra rossz időpontban kerül sor. Az áldozat kétszer sérül: először, mint a bűncselekmény, másodszor, mint az igazságszolgáltatási rendszer áldozata. A szekunder károsodás gyakran súlyosabb lehet, mint a primer.

Az R(2006)8 sz. ajánlása szerint kiemelt támogatást igényel a másodlagos viktimizáció elkerülése szempontjából az ún. sebezhető áldozatok köre, amit a személyiségi jellemzők vagy a bűncselekmény körülményei alapján határozhatunk meg, akik helyzetükre figyelemmel speciális intézkedéseket igényelnek. Személyiségi jellemzők alapján például a 18 éven aluliak lehetnek sebezhető áldozatok, illetve a bűncselekmény típusa szerint a pl.: családon belüli erőszak áldozatai vagy nemi erkölcs elleni bűncselekmények áldozatai, amely kategóriák sokszor egymást erősítve jelen vannak. (Görgényi, 2009)

A Btk. és a Be. speciális igényeket és elvárásokat fogalmaz meg a gyermek sértettek (tanúk) vonatkozásában. A sértett az igazságszolgáltatás folyamatában különféle pozíciókat tölthet be, jogi helyzetének megfelelően lehet sértett, feljelentő, magánindítványt előterjesztő, polgári jogi igényt érvényesítő magánfél, továbbá tanú. Ha a vallomás megtételének szükségessége merül fel, akkor a sértettből tanú lesz, egyben megtartva a sértetti pozícióját is. Az elmúlt évek sajnálatos tapasztalata, igazságszolgáltatási gyakorlata azt igazolja, hogy egyre növekszik a kiskorú sértettek sérelmére elkövetett erőszakos cselekménye száma és nem mellőzhető a gyermekkorúak vallomásának figyelembevétele sem. A sértettnek jogairól és kötelezettségeikről tájékoztatást kell, hogy kapjanak a büntetőeljárás során, fontos feladat, hogy az egyik legérzékenyebb eljárási pozíciójukban, tanúként a másodlagos viktimizáció lehetősége csökkenjen.

A büntetőeljárásban külön rendelkezések védik a gyermekeket, függetlenül eljárási az pozíciójuktól, joguk van a meghallgatásra és véleménynyilvánításra, a speciális védelemre.

A törvény speciális szabályként írja elő, ha a kiskorú a tizennegyedik életévét nem töltötte be, őt gondozója útján kell idézni, illetve értesíteni. A kiskorú idézését és értesítését a törvényes képviselőjével is közölni kell, kivéve, ha a törvényes képviselő és a gondozó azonos személy. A kiskorú idézésében, illetve értesítésében egyidejűleg a kiskorú korára, érettségére figyelemmel, számára érthető módon tájékoztatást kell adni az idézés, illetve értesítés tartalmáról.

A nyomozás során a 14. életévét meg nem haladott személyt csak akkor lehet tanúként kihallgatni, ha a vallomásától várható bizonyíték mással nem pótolható, kihallgatása esetén a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetést mellőzni kell. A 18. valamint a 14 éven aluli tanú kihallgatásánál a tanú törvényes képviselője és gondozója jelen lehet, a tanú érdekében ügyvédet hatalmazhat meg a törvényes képviselő. Ha a gyermek és a törvényes képviselő vagy a gondozó, illetőleg hozzátartozó között érdekellentét van, akkor az előzőekben említett jogokat a gyámhatóság gyakorolja. Ez tipikusan eseti gyám kirendelésével történik. A 14 éven alulit akkor lehet szembesíteni, ha a szembesítés a kiskorúban nem kelt félelmet.

A gyermek kihallgatása során érvényesülnie kell a gyermek megfelelő tájékoztatáshoz való jogának, a számára érthető (gyermekbarát) nyelven kell beszélni vele, az eljárásban gyermekbarát környezetet kell teremteni. A figyelmeztetéseket a tizennyolcadik életévét meg nem haladott tanú korára, érettségére figyelemmel, számára érthető módon kell megfogalmazni.

A nyomozás során a bíróság által kihallgatott 14. életévét be nem töltött tanú a tárgyalásra nem idézhető, ha pedig betöltötte a 14. életévét, akkor különösen indokolt esetben idézhető a tárgyalásra. Ha a nyomozás során a bíróság a tárgyalás időpontjában 14 év alatti nem hallgatta ki tanúként, de ez utólag szükségessé vált, akkor kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján kell kihallgatni.

A tárgyalás során a bíróság hivatalból vagy az ügyész, a vádlott, a védő, a sértett, illetőleg a tanú indítványára a nyilvánosságot az egész tárgyalásról vagy annak egy részéről indokolt határozattal kizárhatja (zárt tárgyalás) az eljárásban részt vevő kiskorú védelme érdekében.

Az eljáró tanács elnöke a tizennegyedik életévét be nem töltött tanúnak zártcélú távközlő hálózat útján történő kihallgatását rendelheti el. Ez a praktikus videokonferencia jellegű meghallgatás azonos időben, különböző helyszínek összekapcsolásával történik, ez esetben a tárgyalás helyszíne és a kihallgatott gyermek tartózkodási helye között.

A különleges bánásmód megállapítása és általános szabályai

A természetes személy sértett és a tanú különleges bánásmódot igénylő személynek minősül, ha a személyes jellemzői vagy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellege és körülményei alapján az eljárás megértésében, jogai gyakorlásában, kötelezettségei teljesítésében akadályozott. A különleges bánásmódot megalapozó körülmények között különösen jelentős többek között az érintett személy életkora, az eljárás tárgyát képező cselekmény kirívóan erőszakos jellege, illetve az érintett személynek a büntetőeljárásban részt vevő más személyhez fűződő viszonya. Ezek alapján a prostitúcióban, emberkereskedelemben érintett kiskorú különleges bánásmódot igényel.

A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a különleges bánásmódot igénylő személy jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése és kímélete, illetve védelme érdekében a különleges bánásmódot megalapozó körülményeknek megfelelő, azokkal arányban álló intézkedést alkalmaz. Külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül:

- a) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy,
- b) a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvényben meghatározott fogyatékos személy, és az is, aki ilyennek minősülhet, valamint
- c) a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje.

A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén lehetőség szerint kép- és hangfelvételt készít, elrendelheti, hogy az eljárási cselekményen igazságügyi pszichológus szakértő is jelen legyen, a büntetőeljárással összefüggésben biztosítja gyermekét megillető jogok hatékony érvényesülését.

Különleges bánásmódot igénylő sértett esetén a nyomozás során a sértettet csak a vele azonos nemű személy hallgathatja ki, illetve a sértett jelenlétével zajló más eljárási cselekményen az eljáró nyomozó hatóság részéről a sértettel azonos nemű személynek is jelen kell lennie, valamint a nyomozó hatóság biztosítja, hogy a sértett részvételét igénylő eljárási cselekményt minden alkalommal ugyanazon személy végezze.

A telekommunikációs eszköz alkalmazása során biztosítani kell, hogy a sértett kizárólag az eljáró bírót, ügyészt vagy nyomozó hatóság tagját láthassa.⁸⁵

⁸⁵ 2017. évi XC. tv (Be.)

Ha a különleges bánásmódot igénylő sértett a tizennyolcadik életévét nem töltötte be, az eljárási cselekményt az erre szolgáló vagy arra alkalmassá tett helyiségben kell elvégezni, kivéve, ha az eljárási cselekmény ott nem hajtható végre, vagy a sértett jogai gyakorlásának, kötelezettségei teljesítésének elősegítése és kímélete, illetve védelme más módon is biztosítható, a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság az eljárási cselekményről kép- és hangfelvételt készít.

A gyermekmeghallgató szoba alkalmazása:

Ha a büntetőeljárás során megalapozottan feltehető, hogy a gyermekkorú tárgyaláson történő kihallgatása fejlődését károsan befolyásolná, a nyomozó hatóság - gyermekmeghallgató szoba egyidejű rendelkezésre bocsátásával - a gyermekkorú nyomozási bíró általi kihallgatását kezdeményezi az ügyésznél. A gyermekmeghallgató szoba használata kötelező a büntetőeljárás során (minden bűncselekmény típus esetében) a 14. életévét meg nem haladott személy kihallgatása során, ha a nyomozási bíró a gyermekkorú személy általa történő meghallgatására irányuló ügyési indítványt elutasítja.

32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet és az ORFK utasítása szerint gyermekmeghallgató szobákat kell létrehozni. A gyermekmeghallgató szoba kialakításának és felszereltségének a gyermek szükségleteihez kell igazodnia annak érdekében, hogy biztosítsa a gyermek lelki és fizikai biztonságát. A gyermekmeghallgató szobában kép és hangfelvétel készítésre alkalmas technikai eszközöket biztosítani kell. A gyermek tanúvallomását audiovizuálisan rögzíteni kell és fel kell használni a későbbiekben a többszöri vallomástétel elkerülésére. A gyermek kihallgatását erre képzett szakemberek kell, hogy végezzék, szakmai protokollt kell kialakítani a gyermekek meghallgatására.

Kötelező használni a gyermek meghallgató szobát a fiatalkorú sértett tanúként történő kihallgatása során akkor, ha a sérelmére elkövetett bűncselekmény természetére tekintettel megalapozottan feltehető, hogy az olyan mértékben érintette testi, értelmi, erkölcsi, érzelmi fejlődését vagy állapotát, hogy kihallgatását a lehető legkíméletesebb módon kell végrehajtani. Továbbá a fiatalkorú tanúként történő kihallgatása során, ha a tanú fokozott kímélete a bűncselekmény természetére figyelemmel indokolt, valamint a fiatalkorú elkövető kihallgatásakor, ha megalapozottan feltehető, hogy a bűncselekménnyel összefüggésben más bűncselekmény áldozatává vált. Ajánlott használni a gyermekmeghallgató szobát általában minden fiatalkorú tanú kihallgatása során, valamint minden fiatalkorú elkövető kihallgatása esetén.

A gyermekbarát igazságszolgáltatás egy már Magyarországon is működő projektjére a Barnahaus modellre már az előző fejezetekben felhívtuk a figyelmet.

Áldozat azonosítás

Az emberkereskedelem áldozatainak azonosításának rendjéről szóló 354/2012 (XII.13.) Korm. r. a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltató azonosítást végző szervként jelölik meg. Az azonosítás az emberkereskedelem elleni küzdelem releváns kormányzati és civil szerveit összekapcsoló IT platform (EKAT). A személyes gondoskodást nyújtó intézményeknek, így a gyermekvédelmi szakellátási intézményeknek is, a 2018. év folyamán ki kellett jelölni azokat a szakembereket, akik az áldozatazonosításban részt vesznek és az erre irányuló felkészítő képzések a feladatokról tájékoztatást kapnak. Az azonosítás elsődleges célja, hogy az emberkereskedelem áldozatai a szükséges ellátásokat haladéktalanul megkapják (áldozatsegítés, intézményi elhelyezés, egészségügyi ellátások, hatósági intézkedések, stb.).

7. Jó gyakorlatok bemutatása

Összefoglalás

A gyermekvédelmi szakellátásban kipróbált gyakorlatokat egységesen inkább az jellemzi, hogy a gyermekvédelem intézményi szinterein szemléletben és gyakorlatban innovatív, hiánypótló módszerek, tevékenységek, az intézmények feladatellátását az ajánlások szerint pozitívan befolyásolják, de alkalmazásuk nem feltétlenül dokumentált, az eredmények, hatások nem mindig bemértek.

Cél

A szexuális kizsákmányolásban, gyermekprostitúcióban, emberkereskedelemben érintett szakellátásban élő gyermekek másodlagos, harmadlagos veszélyeztetettségének megelőzésére, az érintettség megszüntetését segítő módszerek összegyűjtése segítheti az intézményben dolgozó szakemberek munkáját. Fontos megtalálni azokat a gyermekvédelmi szakellátásban megjelenő módszereket, „jó gyakorlatokat”, „ígéretes gyakorlatokat”, melyek a fentiekben meghatározott célt hatékonyan segítik, mintát nyújthatnak, ötletek adhatnak speciális projektek megvalósításához.

Kulcsszavak

- jó gyakorlat,
- ígéretes gyakorlat
- jó gyakorlatok kidolgozása
- jó gyakorlatok intézményi adaptációja

Tanulást segítő kérdések

- Melyek a jó gyakorlat jellemzői, a gyermekvédelmi rendszer speciális lehetőségei?

Magyar Nyelvű szakirodalom:

FOUSSARD C. (é.n.): A „jó gyakorlatok” definíciója a fiatalkorúak (büntető)igazságszolgáltatása területén, <https://docplayer.hu/95696331-A-jo-gyakorlatok-definicioja-a-fiatalkoruk-bunteto-igazsagszolgalatasi-teruleten-cedric-foussard.html> (2018.04.10.)

KEREKES G. - SIMON I. - SZÉP L. (2011): Nemzetközi és hazai bevált gyakorlatok a minőségfejlesztésben. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest

HATVANI E. - HEGEDŰS J. (é.n.): Jó gyakorlatok, <http://www.nkji.hu/downloads/szakmai-tevekenysegi-jo-szakmai-gyakorlatok-bemutatasi.pdf> (2018. április 10.)

„Jó gyakorlatok”/„Ígéretes gyakorlatok” a gyermekek szexuális kizsákmányolása, gyermekprostitúció elleni küzdelem témakörében

A szexuális kizsákmányolásban, gyermekprostitúcióban, emberkereskedelemben érintett szakellátásban élő gyermekek másodlagos, harmadlagos veszélyeztetettségének megelőzésére, az érintettség megszüntetését segítő módszerek összegyűjtése segítheti az intézményben dolgozó szakemberek munkáját. Fontos megtalálni azokat a gyermekvédelmi szakellátásban megjelenő módszereket, „jó gyakorlatokat”, „ígéretes gyakorlatokat”, melyek a fentiekben meghatározott célt hatékonyan segítik, mintát, jó ötleteket adhatnak a speciális védelem és módszertan kialakításához.

„Jó gyakorlatok” megnevezést használunk, de fontos ezt árnyalni azzal, hogy a gyermekvédelmi szakellátásban megjelenő, használt módszerek, programok többségében nem akkreditáltak, illetve egy-két kivételtől eltekintve, nem jellemzi ezeket, hogy rendelkeznének hatásvizsgálattal, illetve megfelelnek azoknak a szigorú követelményrendszereknek, amelyek elvártak a „jó gyakorlatok”, „bevált jó gyakorlatok”, „működő gyakorlatok” fogalomhasználatánál.

Nem könnyű feladat annak definiálása, hogy mi minősül jó gyakorlatnak, és nem létezik egyetlen, kizárólagos fogalom-meghatározás. A sikeresnek tekintett gyakorlat – mely bizonyos feltételek mellett más területekre is kiterjeszthető – azonosításának módszertanát kezdetben a magánszektorban alkalmazták, a versenytársakkal szembeni teljesítményjavítás erősítése céljából, „bevált gyakorlatok” elnevezés alatt. Manapság a folyamat nem a magánszektor sajátja, és áttért a közszférára is. (Foussard, é.n.)

Annak ellenére, hogy mára a közszférában közös és átfogó megoldások vannak, a különböző területeken aktív szervezetek csak a 90's évektől kezdve fogtak össze a „jó gyakorlatok” azonosítása és elterjesztése érdekében. Nemzetközi, európai és nemzeti szinten, eltérő szektorokban működő szereplők tettek javaslatokat ennek meghatározására.

Az UNICEF például a „jó gyakorlatot” „jól dokumentált és értékelt programtervezési módszerként” határozza meg, „amely bizonyítékot szolgáltat a sikerességre/hatásosságra, és amely értékes az ismételt előállítás, bővítés és további kutatás szempontjából”, hozzátéve, hogy „általában különböző országok és környezetek hasonló tapasztalatain alapul”. Következésképpen a „jó gyakorlat” nevesítése annak folyamata, melyben elkülönítjük a működőt a nem hatékonytól azáltal, hogy megértjük azokat a módokat, okokat és feltételeket, amelyek sikeressé tesznek egy cél elérésében. Az egyik kontextusban sikeres gyakorlat nem feltétlenül megfelelő ahhoz, hogy egy másik szituációba adaptáljuk. Emiatt a jó gyakorlatok azonosítása egyben a szervezetek programjainak és aktivitásainak jobb ellenőrzését és értékelését elérő folyamat része, hozzájárulva ezzel a programkiválóság” megvalósításához. Néhány szervezet „jó gyakorlatok” helyett a „bevált gyakorlat” elnevezéssel is dolgozik. Például az UNESCO nem csak a „jó gyakorlat”, hanem a „bevált gyakorlat” fogalmát is használja. (Foussard, é.n.)

A BEEP (Best eEurope Practices) szerint a „jó gyakorlat” alkalmazása úgy is definiálható, mint „egy olyan módszer, eszköz, technológia, stb. alkalmazása, melyet általában a „tanulás szempontjából jól használható” megoldásnak tekintenek, azaz olyannak, mely vagy eléri a célt és/vagy pozitív hatással van a környezetre, vagy (és ez még fontosabb) olyan hasznos tanulási tapasztalattal szolgál, mely valószínűsíthetően ösztönzi a felhasználók kreativitását. A „bevált gyakorlat” szerintük olyan megoldás meghatározása, amelyet „az adott szituációban – a teljesítménymérők és más elemzések eredményeként – a »legjobb» tekintenek”. Mára a BEEP elsősorban a „jó gyakorlat” kifejezést használja, mivel így elkerüli a további fejlesztés szükségtelenségének téves gondolatát, és figyelembe veszi a megoldások szubjektív jellegét és kontextuális függőségét. (Foussard, é.n.)

A jó gyakorlat fogalom a magyar köznevelési és a gyermekvédelmi rendszerben az angol 'good practice' és 'best practice' megfeleltetéseként jelent meg. Az elnevezést kezdetben nem a pedagógia módszertana, hanem az európai uniós pályázatok feltételrendszere honosította meg. Ugyanakkor mára ez a fogalom, ha nem is pontosan körvonalazódott a gyermekvédelmi rendszer minden szereplője számára, az intézmények többségének és az intézmények vezetőinek körében alkalmazott tudást és gyakorlatot jelent, a gyakorlatban ilyen módon meggyökerezett kifejezés ugyanakkor a pedagógiai, gyermekvédelmi szakirodalomban még nem terjedt el.

Ma még ezen a területen nem része az intézmények által kidolgozott anyagok továbbadása, nyomon követése. Ugyanakkor valódi jó gyakorlatként csak azok a modellek tudnak hatékonyan működni, amelyeknek adaptációs feltételei legalább részben kidolgozottak, hiszen egy jó gyakorlatnak minden egyes esetben (átvételnél) új körülményekhez (intézményi sajátosságok) úgy kell tudnia alkalmazkodnia, hogy eredményességét ott is bizonyítsa.

Létezik egy kevésbé a hatékonyság mérésre alapuló elképzelés is, mely szerint: A jó gyakorlat egy módszer vagy tevékenység, amely olyan újszerű, építő jellegű megközelítéseket, technikákat tartalmaz, amely bizonyíthatóan, vagy már bizonyítottan hozzájárul az adott intézmény minőségi színvonalának emeléséhez és más intézmények számára is átvehető, példaként szolgálhat. (Kerekes et. al., 2011)

A gyermekvédelmi szakellátásban kipróbált gyakorlatokat egységesen inkább az jellemzi, hogy a gyermekvédelem intézményi szinterein szemléletben és gyakorlatban innovatív, hiánypótló módszerek,

tevékenységek, az intézmények feladatellátását az ajánlások szerint pozitívan befolyásolják, de alkalmazásuk nem feltétlenül dokumentált, az eredmények, hatások nem mindig bemértek.

A „jó gyakorlat” gyermekvédelemben használt köznap fogalomhasználatából az ajánlott programok azonban megfelelnek annak, hogy új megoldási módot jelentenek az intézmény(ek)ben az ellátottak speciális problémáira. Az intézményekben, ellátási formákban a helyi tapasztalat már hitelesítette, rendszeresen alkalmazzák, a felhasználók elfogadták, az ajánlók szerint eredményes volt az ellátottakra és az intézmény(ek) közösségeire gyakorolt hatása.

A gyermekvédelem intézményrendszereiben használt módszerek hatékonyságának mérése általánosságban kezdeti fázisban tart, jellemző, hogy az intézményekben használt programoknak csak kisebb része akkreditált, illetve minden program olyan, amely már átesett minősítésen vagy megfelelő hatásvizsgálati eredményekkel, tanúsítvánnyal bír.

Fontosnak tarjuk egyébként, hogy a különböző prevenciós programok hatékonyságának mérése, a programok tematikus gyűjtése intenzívebbé váljon, így emiatt ajánlható, hogy a nem bemért gyakorlatokat „jó gyakorlat”, „bevált jó gyakorlat” helyett, inkább az Egyesült Államok Department of Health and Human Services (DHHS) által definiált ígéretes gyakorlatnak (promising practice) nevezzük, amelynek kritériumai a következők:

- legalább egy előzetes adat rendelkezésre áll a hatásosságra vonatkozóan;
- elegendő, ha kis, helyi intervencióban valósult meg;
- lehetőség van a későbbiekben olyan adatok beszerzésére az intervencióról, amelyek további döntéseket megalapozhatnak.

Továbbá ajánljuk, hogy a programok bevezetésénél nagyon fontos, hogy mielőtt az intézményben megkezdődik egy új programnak a kiválasztása, fel kell mérni, hogy:

- milyen programok zajlanak már jelenleg az intézményben, ezekhez az új program hogyan illeszkedik, illetve hogyan illeszkedik az intézmény szakmai programjához,
- mire van igény,
- mire van kapacitás,
- mire van forrás.

Előkészítés: (Hatvani – Hegedűs, é.n.)

- A programot szervezeti belső és külső munkatárs is. Mindkét esetben fontos, hogy meg kell győződni arról, hogy a programot vezető kompetens, megfelelő tapasztalatokkal rendelkezik (referenciák).
- A program kiválasztásához és intézményi adaptációjához fontos a program előzetes megismerése az intézmény vezetői, illetve az ezért felelős munkatársai által (pl.: pszichológus, fejlesztő pedagógus, terapeuta, a programhoz kapcsolható csoportnevelő stb.). Amennyiben nincs kiválasztás, hanem a programok ad hoc módon kerülnek bevezetésre, akkor lehetséges, hogy nem az intézmény szakmai tevékenységéhez illeszkednek, hogy egy időben túl sok, azonos célokért, azonos módszerekkel dolgozó program működik párhuzamosan ugyanarra a célcsoportra vonatkozóan, így azok kiolthatják egymást.
- A program bevezetésének megtervezése alapvetően szükséges, mely a vezetők, illetve az ezért felelős munkatársak feladata. Ha nincs pontos tervezés a program bevezetésében és működési feltételeinek kialakításában, az a program hatékony megvalósulását, elfogadottságát, intézményesülését akadályozhatja.
- A programokat az intézmény szakmai profiljához, az ellátottak jellemzőihez igazítva kell megtervezni, szükség szerinti mértékben és módon adaptálni. Ha nincs adaptáció, az a program hatékony megvalósulását, elfogadottságát, intézményesülését akadályozhatja.
- A programot lehetőség szerint minden szakmai munkakörű munkatársnak meg kell ismernie (beleértve a gyermekfelügyelőket, gyermekvédelmi asszisztenseket is), akkor is, ha ő közvetlenül

nem vesz részt a programban. Egy adott intézményen belül akkor is fontos, hogy ismerjék meg a munkatársak a programot, ha az adott esetben közvetlenül az ő csoportjában lévő gyermeket nem is érinti.

- A program intézményben történő bevezetése előtt fontos, hogy a munkatársak értsék, hogy az miről szól, miért pozitív a megjelenése, milyen feltételek kelljenek hozzá, milyen hatással lehet a gyermekekre, hogyan érintheti ez az ő munkájukat.
- Fontos, hogy a bevezetésre kerülő program szervezeten legyen előkészítve, pontosan meg legyen határozva az, hogy ki vesz részt rajta és ki nem vesz részt rajta, a programok zárt, vagy nyitott csoportként működnek, stb.. A programok hány alkalommal, milyen időtartamban kerülnek megrendezésre. Milyen eszközök szükségesek a program bevezetéséhez és fenntartásához. Fontos, hogy a programok megvalósításához megfelelő tárgyi eszközök álljanak rendelkezésre.
- A bevezetésre kerülő program, amennyiben azt külső intézmény szervezi vagy szakember tartja, hosszú távon alapja lehet annak, hogy belső munkatárs is elsajátítsa.
 - Képzés lehetőségének felajánlása külső intézménynél, belső képzés szervezése az intézményen belül.
 - A képzett munkatársak közül, azok számára, akik elköteleződtek a program intézményen belüli meghonosításáért, továbbképzési, hospitálási lehetőség biztosítása külső szakemberek, intézmények segítségével.
 - A képzett munkatársaknak saját csoport vezetése az intézeten belül, lehetőség szerint első időszakban co-trénerként.
 - Önálló megvalósítás, lehetőség szerint konzultáció, szupervízió biztosításával.

Ha ez az előkészítés nem történik meg, abban az esetben a program nem feltétlenül válik szerves részévé a működésnek, ez hátráltathatja sikerességét, hatékonyságát, adott esetben ellenállást válthat ki a munkatársakban és a gyermekekben egyaránt.

A programok megvalósulhatnak az intézmények saját forrásai terhére, az intézmény pályázatai keretében, pályázati forrásokból. A pályázatok lehetnek külső intézmények által pályázottak és megvalósítottak, de lehetnek az intézmények saját pályázatai belső és külső közreműködőkkel.

Azon gyakorlatok, módszerek, kezdeményezések gyűjtése, amelyek korábban kipróbálásra, megvalósításra kerültek, és az eddigi tapasztalatok alapján hatékonyak a gyermekek (0–18 évesek) szexuális kizsákmányolásának megelőzésében, a gyermekprostitúcióban való veszélyeztetettség vagy érintettség kezelésében, az elszenvedőket, áldozatokat ért károk csökkentésében, hasznos ötleteket nyújthatnak más intézmények számára.

A módszerek, programok részben általános jellegűek, vagy speciálisan az adott problémára fókuszálók, de minden esetben fontos, hogy hatásuk célzottan köthető legyen a szexuális kizsákmányolás, gyermekprostitúció különböző szintű megelőzéséhez, a problémakörben konkrét támogatást nyújtson az áldozatsegítésben.

A programok között van olyan gyakorlat, amelyet az intézmény maga fejlesztett ki és használ rendszeresen, vannak programok, amelyek nem feltétlenül épültek be az intézmények mindennapi gyakorlatába, de külső, közreműködő szervezet bevonásával, pályázatnak vagy egyéb támogatásnak köszönhetően megjelentek és az intézmények szerint hatékony kezelési módként értékelhetők.

A programok gyűjtésének célja egyrészt, hogy meg lehessen ismerni, hogy az intézmények milyen mértékben rendelkeznek valóban speciális programokkal a témakörben, másrészt, hogy a jó vagy ígéretes gyakorlatok megosztásával szélesítsük azon szakellátási intézmények ismeretét, eszköztárát, amelyek a problémakörben fokozottan érintettek (pl: az intézmény témában fokozottan veszélyeztetett régiós

elhelyezkedése miatt, speciális ellátási formák miatt (speciális szükségletű gyermekek ellátása, javítóintézetek).

A tananyag mellékleteként bemutatott gyakorlatok nem teljes körűen mutatják be a lehetőségeket. Ezek a példák az alap-és szakellátási intézményekben mintát nyújthatnak, ötletek adhatnak a saját módszertan kialakításához, pályázatokhoz. A gyakorlatokat az intézmények, a programokat megvalósítók írték le, ajánlva ezt más intézmények számára is. A jó gyakorlatok gyűjtése az EMMI által létrehívott és a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság által 2016/2017-ben létrehívott szakmai munkacsoport gondozásában történt. A munkacsoport célja volt a gyermekvédelmi szakellátásban elhelyezett gyermekek körében a gyermekprostitúció jelenségének felmérése, a megelőzést és a visszaszorítást, valamint az áldozatok segítségét szolgáló módszertani anyagok, fejlesztési javaslatok kidolgozása.

Jó gyakorlat leírások mellékletként

Felhasznált szakirodalom

ADLER F. – MUELLER G. - O. W. – LAUFER, W. S. (2005): Kriminológia. Budapest: Osiris.

A gyermekbántalmazás felismerése és kezelése a szakellátásban. SZGYF, 2015.

BALOGH L. – FÜSTÖS M. (2015): Szexuális erőszakkal, kapcsolati erőszakkal és prostitúcióval kapcsolatos hírek a magyar rendőrség honlapján. Észrevételek és javaslatok médiaetikai szemszögből. Magyar Rendészeti 2015/1. pp. 59—72.

BARABÁS A. T. (2009): Áldozattá válás Magyarországon: a statisztika és az empirikus vizsgálatok valóságképe. In: BORBÍRÓ A. – KISS A. – VELEZ E. – GARAMI L. (szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve. Budapest, pp. 39-55

BENJAMIN, H. M. D. – MASTERS, R. E. L. (1964): Prostitution and Morality. New York: The Julian Press.

BENSON C. – MATTHEWS, R. (1995): Street prostitution: ten facts in search of a policy. International Journal of the Sociology of Law. (23). 395-415.

<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.598.5650&rep=rep1&type=pdf> (2018. 08. 01.)

BETLEN A. (2013): Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben Magyarországon, 2013. Kutatási beszámoló.

<https://monafriends.files.wordpress.com/2014/10/aldozatellatas-2013.pdf>, (2018.08.01)

BETLEN A. – PAP E. (2012): Módszertani ajánlások a szexuális erőszak áldozataival foglalkozó szakemberek számára KERET Koalíció a szexuális erőszak ellen. Budapest

BETLEN A. – MATOLCSI A. – BALOGH L. (2010): Jog, jogvédelem, ellátás Szakmaközi együttműködés kiépítése Magyarországon a prostitúció és szexuális kizsákmányolás céljából folytatott emberkereskedelem leküzdése és az áldozatok segítése érdekében (Egy projekt eredményei), MONA - Magyarországi Női Alapítvány

BETLEN A. (2014): Prostitúció és emberkereskedelem a szociális ellátásban és a gyermekvédelemben Magyarországon, 2013. Magyarországi Női Alapítvány (MONA)
<http://mona-alapitvany.hu/wp-content/uploads/2014/07/aldozatellatas-2013.pdf> (2018. 05. 20.)

BÍRÓ B. (1933): A prostitúció. A M. Kir. Rendőrség Országos Szaktanfolyamainak kiadványa.
http://mtdaportal.extra.hu/books/biro_bela_a_prostitutio.pdf (2018.08.01)

BORAI Á. (2005): A prostitúció hazai szabályozása a bűnmegelőzés aspektusából. Prostitúció és bűnözés. Kodifikációs lehetőségek, lépések a mai Magyarországon. In: Pörge L. (szerk.): BMK Kiskönyvtár Tanulmányok II. Budapest: Biztonságos Magyarországért Közalapítvány. 48-140.

BOVENKERK F. – VAN SAN M. (2011): Loverboys in the Amsterdam Red Light District: A realist approach to the study of a moral panic. *Crime Media Culture*, 2. 185–199.

CAPLAN G. M.: The facts of life about Teenage Prostitution. *Crime & Delinquency* vol 30. (1984) 69-74

CHAPKIS W. (2009): Live Sex Acts: Women Performing Erotic Labor. In Weitzer R. (szerk.): *Sex for Sale*. New York, pp. 181–201

CHARNIGO, R. – NOAR, S. M. – GARNETT, C. – CROSBY, R. – PALMGREEN, P. – ZIMMERMAN, R. S (2013): Sensation Seeking and Impulsivity: Combined Associations and Risky Sexual Behaviour in a large sample of young adults. *Journal of Sex Research*, 5. pp. 480–488.

Child maltreatment Key facts 20. September 2016. <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment> (2018.04.26.)

COBBINA J. E. – OSELIN S. S. (2011): It's not only for the money: An analysis of adolescent versus adult entry into street prostitution. *Sociological Inquiry*, 3. pp. 310–332

COY M. (2009): This body which is not mine: The notion of the habit body, prostitution and (dis)embodiment. *Feminist Theory*, 1. pp. 61–75.

CSEMÁNE VÁRADI E. (2006): A gyermek- és fiataalkori bűnözés. In: GÖNCZÖL K. – KEREZSI K. – KORINEK L. – LÉVAY M. (szerk.): *Kriminológia – szakkriminológia*. Budapest, Complex.

D. PERRY B.(2017): A ketrecbe zárt fiú, Park Könyvkiadó, Budapest

DAVIS K. (1937): The sociology of prostitution. *American Sociological Review*. 2 (5). pp. 744-755.
https://www.romolocapitano.com/wp-content/uploads/2017/12/davis_prostitution.pdf (2018.08.01.)

DA SILVA A. M. (2016): Little Adults: Child and Teenage commercial sexual exploitation in contemporary Brazilian cinema. *Hispania*, 2. pp. 212–222.

DR. DEMETROVICS Zs. (2011): Addiktológiai fogalmak In: Gyermekvállalás és droghasználat, Magyar Emberi Jogvédő Központ – Józan babák Klub

DODSWORTH J. (2012): Pathways through Sex Work: Childhood Experiences and Adult Identities. *British Journal of Social Work*, 42. pp. 519–526.

DOMSZKY A. (2013): A gyermekvédelmi rendszer alakulása és a képzés összefüggései. Kapocs, 3. pp.10–19.

DR. ALBERT A. (2015): „Új pszichoaktív szerek, designer drogok”. SZTE-ÁOK Pszichiátriai Klinika II. Pszichiátriai osztály.

http://www.klinikaikozpont.u-szeged.hu/psych/images/pdf/magyar_oktatas/des_drogok_2015.pdf
(2018.04.27.)

DR. ÁRKAI I. – DR. SCHEIBER D. – DR. KOVÁCS Zs. (2013): Gyermekbántalmazás és elhanyagolás. Medical Online. 2013. június 21.

http://medicalonline.hu/gyogytas/cikk/gyermekbantalmasas_es_elhanyagolas (2018.04.14.)

Dr BEDE N. - RAKOS E. - MIKLÓSI B.(2010): A lemez két oldala szökési mintázatok elemző vizsgálata, Fővárosi TEGYESZ pp. 21-24

DR. CZINE Á. (2011): Az emberkereskedelem, mint a szervezett bűnözés egyik megjelenési formája. PhD értekezés, Pécs, (PTE ÁJK)

DR. JANÓ M. (2014): A prostitúcióval kapcsolatos jogi szabályozás. In: Nyitott szemmel az ifjúság védelmében. ERGO, pp. 11-33.

DR. NAGY J.(2011): Fókuszban a gyermekpszichiátriai ellátás Magyarországon jó gyerekek lenni? http://medicalonline.hu/gyerekgyogyasat/cikk/magyarorszagon_jo_gyerekek_lenni (2018.04. 22.)

DR. SÁRKÁNY P. (2012): A prostitúció néhány jogi és gazdasági kérdése, Doktori értekezés, Győr

EKBERG G.(2004): The Swedish law that prohibits the purchase of sexual services: Best practices for prevention of prostitution and trafficking in human beings. Violence Against Women. 10 (10). pp. 1187-1218. <http://www.prostitutionresearch.com/pdf/EkbergVAW.pdf> (2018.08.01)

EYSENCK, M. W. – KEANE, M. (2003): Kognitív pszichológia – Hallgatói kézikönyv. Budapest.

FEHÉR L. (1999): Prostitúció és emberkereskedelem. In: FEHÉR L. – FORRAI J. (szerk.): Prostitúció, prostitúcióra kényszerítés, emberkereskedelem. Budapest: Szociális és Családügyi Minisztérium. 121-127.

Fókuszban a gyermek-addiktológiai rehabilitáció (2017)

http://medicalonline.hu/gyogytas/cikk/fokuszbzan_a_gyermek_addiktologiai_rehabilitacio (2018.04.25.)

FÓRIZS É.(2014): Gondolatébresztő a TÁMOP ERGO Bűnmegelőzési pályázathoz. In Ékes Ilona (szerk.): Nyitott szemmel az ifjúság védelmében. A gyermekbántalmazás és gyermekprostitúció ellen. Budapest, pp. 89–115.

FORWARD S. (2000): Mérgező szülők. Budapest

FOUSSARD C. (é.n.): A „jó gyakorlatok” definíciója a fiatalok (bűntető)igazságszolgáltatása területén, <https://docplayer.hu/95696331-A-jo-gyakorlatok-definicioja-a-fiatalok-bunteto-igazsagszolgaltatasa-teruleten-cedric-foussard.html> (2018.04.10.)

FOUCAULT M. (1999): A szexualitás története I. Atlantisz Kiadó, Budapest

FRIEDMAN S. A (2005): Who is there to help us: How the system fails sexually exploited girls in the United States. New York

GÖNCZÖL K. (1991): Bűnös szegények, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest

GÖRGÉNYI I. (2009): Az áldozatpolitika alapjai In.: A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve I. IRM Kiadó

HATVANI E. - HEGEDŰS J. (é.n.): Jó gyakorlatok, <http://www.nkji.hu/downloads/szakmai-tevekenyseg/jo-szakmai-gyakorlatok-bemutatasa.pdf> (2018. április 10.)

HEGEDŰS J. (2010): Gyermeksorsok, életutak a javítóintézeti világból. Budapest,.

HERCZOG M.(2007): A gyerekek családból való kiemelésének – intézményi elhelyezésének – megelőzése, elkerülése. Budapest

HERMAN L. J. (2011): Trauma és gyógyulás. Az erőszak hatása a családon belüli bántalmazástól a politikai terrorig. Háttér Kiadó – NANE Egyesület, Budapest

HORVÁTH É. – LENGYEL J. – ÓNODY-MOLNÁR D. – TÓTH M. (2012): Gyermek szexuális bántalmazása adatgyűjtésen, felmérésen, esetelemzésen alapuló jelentés a magyarországi helyzetről a PANDÓRA SZELENCÉJE nevű nemzetközi projekt részeként Bővített változat. Független Médiaközpont. Budapest

KALÓ Zs. (2014): Terhesség, anyaság és szerhasználat In: Kapocs, 2014. (13) 4.sz. p. 14-22. <http://www.ncssz.hu/kiadvanyok/kapocs-letoltheto-lapszamai/kapocs-2014/161/news> (2018.04.27.)

KALÓ Zs. – SZÉCSI J. – HEGEDŰS J.(2017): A szerhasználó lányok és nők szükségletei, kezelésbe kerülésének jellemzői. A Magyar Addiktológiai Társaság XI. Országos kongresszusa, Siófok, 2017. November 30 – december 2. Előadáskivonat. Addictologia Hungarica, Addiktológia, XV. Supplementum:22.

KARDOS Tamás (2015): Megnyílt az ország első gyermek-addiktológiai intézménye 2016.július 6. <https://drogriporter.hu/segitok-megnyilt-az-orzag-elso-gyermek-addiktologiai-intezmenye/> (2018.04.27.)

KATONÁNÉ PEHR E. (2011): A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése. http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/012_pehr.pdf (2018.04.12.)

KÁNTÁS Péter (1994): Kérdőjelek a prostitúció körül. Magyar Jog. 1994 (6). 357-363.

KEREKES G. - SIMON I. - SZÉP L. (2011): Nemzetközi és hazai bevált gyakorlatok a minőségfejlesztésben. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest

KEREZSI K. – LÉVAY M. (2016): Kriminológia. Wolters Kluwer. Budapest, pp. 371-395

KERTÉSZ A. (2016): Depressziósként 'furcsának', hiperaktívként 'rossznak', pszichotikusként 'őrültnek' titulálják ezeket a gyerekeket - Egy a tízezer Vasárnapi hírek. 2016. március 19. https://www.vasarnapihitek.hu/fokusz/egy_a_tizezerert (2018.04.26.)

Kézikönyv a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtók számára a gyermekekkel szembeni rossz bánásmóddal kapcsolatos esetek ellátáshoz és kezeléséhez. Módszertani Gyermekjóléti Szolgálatok Országos Egyesülete. Budapest, 2006.

KORINEK L. (2016): Félelem a bűnözéstől, rejtett bűnözés. 387. o. In.: Borbíró – Gönczöl – Kerezsi – Lévay (szerk.): Kriminológia. Budapest: Wolters Kluwer. Budapest
http://archiv.uni-nke.hu/feltoltes/uni-nke.hu/konyvtar/digitgy/phd/2017/kovacs_istvan_2017.pdf
(2018.03.14.)

KOVÁCS I. (2016): A prostitúció jelensége és társadalmi kontrolljának vizsgálata empirikus módszerekkel, Doktori Értekezés, Budapest,
http://archiv.uni-nke.hu/feltoltes/uni-nke.hu/konyvtar/digitgy/phd/2017/kovacs_istvan_2017.pdf

KOVÁCS I. (2016): Az emberkereskedelem keresleti és kínálati oldala, a rendvédelmiszervek valamint a civil szervezetek szabályozásának vizsgálata, különös tekintettel a prostitúció szociális reprezentációira. Doktori (PhD) értekezés (tervezet) NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM Hadtudományi Doktori Iskola

KOVÁCS Sz. (2012): Módszertani segédlet a gyermekvédelmi gondoskodásban élő gyerekekkel szembeni visszaélések eseteire – Felismerés és Jelzés". Budapest Főváros Önkormányzatának Módszertani Gyermekvédelmi Szakszolgálat. Budapest

KÖKÖNYEI Gy.(2007): Bűnelkövető viselkedés és meghatározói gyermek és serdülőkorban. In: DEMETROVICS Zs. et.al.(2007): Az addiktológia alapjai I. Budapest: ELTE Eötvös.

KRÁNITZ Mariann (1989): A prostitúció jellegzetes megjelenési formái. Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. (26). 189-244.

KRÁNITZ Mariann (1997): Prostitúció: Az élet és az irodalom változásai a rendszerváltás éveiben. Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok. (34). 112-132.

KRÁNITZ Mariann: Prostitúció fiatal korban – tinédzser prostituáltak. Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok, (2013) 50. 65–104.

MANNHARDT A. (2001): Lélektani lelemények - A Stockholm-szindróma, Élet és Tudomány pp. 63

MARGIT P. (2003): Megalázó szavak fogságában Médiakutató 2003 ősz.
http://www.mediakutato.hu/cikk/2003_03_osz/02_megalazo_szavak (2018.05.15.)

MÁTÉ Zs. – FEHÉR K. – TÓTH J. (2012): Indít Közalapítvány, Utcai Szociális Munka Prostituáltakkal Pécssett. In: Utcai Szociális Munka Prostitúcióban élő magyar nőkkel Magyarországon és Zürichben, Sex Educatio Alapítvány, IRIS.

MÁTÉ Zs.(2017): Prostituáltak segítése Józan Babák Könyv – Gyermekvállalás és droghasználat, <http://www.indit.hu/2017/06/06/jozan-babak-konyv-gyermekvallalas-es-droghasznalat/> (2018.08.01.)

MATTHEWS R. (2008): Prostitution, politics and policy. Oxon: Routledge-Cavendish.

Módszertani útmutató a gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan. Emberi Erőforrások Minisztériuma Gyermekvédelmi és Gyámügyi Főosztálya, Emberi Erőforrások Minisztériuma Szociális és Gyermekjóléti Szolgáltatások Főosztálya, Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság Módszertani Főosztálya. 2014.

MONORI G. (2011): Esélyegyenlőség és feminista jog – a női jogok pragmatikus érvényesülése. Doktori értekezés <https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/monori-gabor/monori-gabor-vedes-ertekezes.pdf> (2018.08.01.)

National Center for PTSD összeállítása. https://www.ptsd.va.gov/professional/PTSD-overview/dsm5_criteria_ptsd.asp (2018.04.12.)

NCSSZI: Gyermekjóléti alapellátások és szociális szolgáltatások – helyzetértékelés. Budapest, 2011.

NUSSBAUM A. (2013): A DSM-5 diagnosztikai vizsgálat zsebkönyve. Budapest

PAPP É. M. (2017): Meg tudod engedni magadnak a kokaint, tehát vagy valaki. http://addictus.blog.hu/2017/09/06/meg_tudod_engedni_magadnak_a_kokaint_tehat_vagy_valaki (2018.04. 22.)

PARTI K. – SZABÓ J. – VIRÁG Gy. (2016): A média azt üzenete. Szexuális erőszakkal kapcsolatos ismeretek, vélemények és attitűdök vizsgálata egy médiakampány kapcsán. http://www.mediakutato.hu/cikk/2016_02_nyar/01_a_media_uzenete.pdf (2018.08.01)

PEHR E. (2011): A gyermekbántalmazás nemzetközi megítélése. http://www.okri.hu/images/stories/OKRISzemle2009/OKRISzemle_2011/012_pehr.pdf (2018.04.12.)

POPPER P. (1970): A kriminális személyiségzavar kialakulása. Budapest

Poszt-traumás stressz és PTSD - a segítő munka kihívásai. <https://nokjoga.hu/book/export/html/315> (2018.05. 10.)

RÁCZ A.(2010): A hazai gyermekvédelem fejlődése a nemzetközi tendenciák tükrében. Esély 2010. 6. pp. 4–21.

RÁCZ A. (2014): Az előítéletes gondolkodás megjelenése a gyermekvédelemben. Esély, 2014. 3. pp. 24–47.

RAPHAEL J. – SHAPIRO D. L (2004): Violence in indoor and outdoor prostitution venues. Violence Against Women, 2004. 2. pp. 126–139.

ROBERTSON G. (2012): The injustice of sex trafficking and the efficacy of legislation. Global Tides. 6 (4). pp. 1-17. <http://digitalcommons.pepperdine.edu/globaltides/vol6/iss1/4> (2018.08.01.)

SAPHIRA M. – OLIVER P.(2002): A review of literature on child prostitution. Social Policy Journal of New Zealand, 19. pp. 141–163.

SEBHELYI V. (2012): A prostitúcióban élő magyar nők keresztmetszeti vizsgálata Magyarországon és Svájcban. In IRIS 2012 – Szociális szolgáltatások fejlesztése prostitúcióban élő magyar nők részére Magyarországon és Svájcban. Budapest, pp. 56–79.

SEBHELYI V. - VARGA-SABJÁN D. (2016): Az emberkereskedelem kérdésére adott szakpolitikai válaszok az Európai Unió iránymutatásainak tükrében A Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség közpolitikai ajánlásai A Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség közpolitikai ajánlásai Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség, Budapest

SEREG A. (2013): Szex az új BTK-ban. Jogi Fórum, <http://www.jogiforum.hu/hirek/30212> (2017.05.08.)

Shared Hope International (2011): The National Report on Domestic Minor Sex Trafficking: America's Prostituted Children. Virginia <http://sharedhope.org/wp-content/uploads/2012/09/VirginiaRA.pdf> (2017.06.20.)

SOMLAI P. (2007): A posztadoleszcensek kora. In SOMLAI P. – BOGNÁR V. – TÓTH O. – KABAI I. (2007): Új ifjúság. Budapest pp. 9–45.

STEBBINS J. P. (2010): Implications of sexuality counselling with Women who have a history of prostitution. The Family Journal: Counselling and Therapy for Couples and Families, 1. pp. 79–83.

SZOMORA Zs.(2013): Megjegyzések az új Büntető Törvénykönyv nemi bűncselekményekről szóló XIX. fejezetéhez. Magyar Jog, 11. pp.649–658.

TAMÁSI E. (2012): Tiltás vagy támogatás. Idealizmus vagy realitás. A prostitúció szabályozásának alternatívái. Magyar Jog. 2012 (6). pp. 321-333.

THORNBURN N. J. (2014): „I look in the mirror and that's all I see”: perceptions, challenges, and service needs of underage sex workers in Aotearoa New Zealand. Auckland

TÓTH O. (2007): Nőnek lenni – társadalmi nem (gender) az egyenlőtlenségek rendszerében. Magyar tudomány. 2007 (12). pp. 12-90.

VASKUTI A. (2014): A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvek érvényesülése a fiatalok bűntető igazságszolgáltatásában. Doktori Értekezés. Budapest

VASKUTI G. (2017): A prostitúció szabályozásának változásai Magyarországon. In.: Válogatás a kriminológiai és a büntető tudományok, Kriminológiai Közlemények 77.sz.

VIDRA Zs. – BARACSI K. – KATONA N. – SEBHELYI V. (2015): Gyermekkereskedelem Magyarországon: Szexuális kizsákmányolás, koldultatás és zsebtolvajlásra kényszerítés. Budapest

WEITZER R. (2000): The politics of prostitution in America. In: Ronald Weitzer (szerk.): Sex for sale. New York: Routledge. pp. 159-180.

VIRÁG Gy.(2016): Bűnözés és média. In: BORBÍRÓ A. – GÖNCZÖL K. – KEREZSI K. – LÉVAY M. (2016): Kriminológia. Budapest, pp. 395-420.

VIRÁG GY. – KULCSÁR G. – ROSTA A. (2016): Erőszakos bűnözés. In: BORBÍRÓ A. – GÖNCZÖL K. – KEREZSI K. – LÉVAY M. (2016): Kriminológia. Budapest, pp. 553–603.

VIRÁGH Gy. - NÉMETH M. (2013): Kézikönyv a „Személyes gondoskodást végzők kompetenciafejlesztése az erőszakcselekmények következtében traumatizált személyek és környezetük ellátásához” elnevezésű továbbképzéséhez, ESZTER Közhasznú Alapítvány, Budapest

WALKER L.(1979): The battered women, New York, Harper and Row

WILLIAMS L. M. – FREDERICK M. E. (2009): Pathways into and out of commercial sexual victimization of children: Understanding and responding to sexually exploited teens. Lowell,.

Jogszabályok

Az emberkereskedés és mások prostitúciója kihasználásának elnyomása tárgyában, New Yorkban, 1950. évi március hó 21. napján kelt nemzetközi egyezmény

A Gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény (Gyermekek jogi Egyezmény);

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.)

A gyermekek eladásáról, a gyermekprostitúcióról és a gyermekpornográfiáról szóló, a gyermek jogairól szóló a Gyermekek jogairól szóló egyezményhez fűzött Fakultatív Jegyzőkönyvről szóló 2009. évi CLXI. törvény (Gyermekekprostitúcióról szóló Fakultatív Jegyzőkönyv)

A gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális zaklatása elleni védelemről szóló Európa Tanács Egyezményének kihirdetéséről, valamint ezzel összefüggésben egyes törvények módosításáról szóló 2015. évi XCII. törvényt (Lanzarote-i Egyezmény)

Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata” 2012/C 326/01 83. cikk

Az emberkereskedelem megelőzéséről, és az ellene folytatott küzdelemről, az áldozatok védelméről szóló 2011/36/EU irányelv

Az Európai Parlament és a Tanács 2011/92/EU irányelve a gyermekek szexuális bántalmazásáról, szexuális kizsákmányolásáról és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.)

A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabstv.)

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.)

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. (Be.)

A szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépésszabályairól és az ehhez kapcsolódó törvénymódosításokról szóló 1999. évi LXXV. törvény (Szbtv.)

A szabálysértési elzárás végrehajtását a szabálysértési elzárás végrehajtásának részletes szabályairól szóló 57/2014. (XII. 5.) BM rendelet

A nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet (Nyor.)

55/ 2014. (XII.5.) BM rendelet a szabadságvesztés, az elzárás, a rendbíróság helyébe lépő elzárás, az előzetes letartóztatás és a szabálysértési elzárás végrehajtását fogatosító büntetés-végrehajtási intézetek kijelölésének szabályairól

Az emberkereskedelem áldozatai azonosításának rendjéről szóló 354/2012 (XII.13.) Korm. r.

2005. évi CXXXV. törvény a bűncselekmények áldozatainak segítéséről és az állami kárenyhítésről